

PASŪTĪTĀJS: RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBAS MĀJOKĻU UN VIDES DEPARTAMENTS

IZPILDĪTĀJS: SIA "GEO CONSULTANTS"

LĪGUMS: PĒTĪJUMS PAR RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBAS SADZĪVES ATKRITUMU PLŪSMĀM UN APSAIMNIEKOŠANU

LĪGUMA NR. DMV-24-260-LI

LĪGUMA DATUMS: 26.08.2024.

Pētījums par Rīgas valstspilsētas pašvaldības sadzīves atkritumu plūsmām un apsaimniekošanu

ZIŅOJUMA VERSIJA: NR.2.0

IESNIEGŠANAS DATUMS: 27.03.2025.

RĪGA, 2025. GADS

SATURS

1	IEVADS	4
2	VISPĀRĒJS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS RAKSTUROJUMS RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ.....	5
2.1	ESOŠĀS SITUĀCIJAS APRAKSTS	5
2.2	ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS INFRASTRUKTŪRAS RAKSTUROJUMS.....	6
2.2.1	<i>Sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkti.....</i>	<i>6</i>
2.2.2	<i>Šķiroto atkritumu savākšanas vietas</i>	<i>7</i>
2.2.3	<i>Sadzīves atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai infrastruktūra</i>	<i>9</i>
2.3	POLIGONA GETLIŅI RAKSTUROJUMS	10
2.4	PLĀNOŠANAS DOKUMENTI UN IEPRIEKŠ VEIKTI PĒTĪJUMI - KOPSAVILKUMS.....	11
3	APSAIMNIEKOTO SADZĪVES ATKRITUMU RAKSTUROJUMS	17
3.1	INFORMĀCIJA APKOPOJUMS PAR SADZĪVES ATKRITUMU PLŪSMĀM RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ 2023. GADĀ.....	17
3.1.1	<i>Nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs</i>	<i>20</i>
3.1.2	<i>Dalīti savāktu sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs</i>	<i>21</i>
3.2	POLIGONĀ “GETLIŅI” APSAIMNIEKOTIE SADZĪVES ATKRITUMU APJOMI	22
3.2.1	<i>Sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcas poligonā “Getliņi” darbības rezultāti.....</i>	<i>24</i>
3.2.2	<i>Apglabāšanai novirzītās atkritumu plūsmas pārstrādes un reģenerācijas potenciāls</i>	<i>26</i>
3.3	INFORMĀCIJA PAR SAVĀKTAJEM BĪSTAMO ATKRITUMU APJOMIEM.....	28
3.4	LIELA IZMĒRA ATKRITUMU TIPOLOĢISKĀ ANALĪZE.....	29
3.5	IZLIETOTĀ DZĒRIENU IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMAS DARBĪBA RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ 2023. GADĀ.....	31
3.6	KOPSAVILKUMS- SECINĀJUMI	32
4	NOVĒRTĒJUMU PAR ATKRITUMU RAŠANĀS SAMAZINĀŠANAS IESPĒJĀM RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ.....	34
4.1	IETĒRUMA PROCESU ANALĪZE	34
4.2	PĀRSKATS PAR ESOŠAJĀM PREČU LABOŠANAS, APMAIŅAS UN TIRDZNIECĪBAS IESPĒJĀM RĪGĀ.....	35
4.3	PĀRSKATS PAR VIENREIZLIETOJAMO HIGIĒNAS PREČU VEIDIEM UN TO IZMANTOŠANAS APJOMIEM 2023. GADĀ	36
4.4	KOPSAVILKUMS.....	38
5	PASĀKUMI ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS ATTĪSTĪBAI	39
5.1	PAŠVALDĪBAS IESAISTE INFRASTRUKTŪRAS IZVEIDĒ UN PASĀKUMU ĪSTENOŠANĀ	39
5.2	VIENOTAS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS DATU UZSKAITES SISTĒMAS IZVEIDE	40
5.3	IETĒRUMA PROCEDŪRU PILNVEIDOŠANA	42
5.4	PREČU LABOŠANAS, APMAIŅAS UN TIRDZNIECĪBAS IESPĒJAS.....	43
5.5	PASĀKUMI VIENREIZLIETOJAMO HIGIĒNAS PREČU IZMANTOŠANAS SAMAZINĀŠANAI	44
5.6	ATKĀRTOTAI LIETOŠANAI DERĪGU MATERIĀLU NONĀKŠANU ATKRITUMU PLŪSMĀ	45
5.7	PĀRTIKAS ATKRITUMU SAMAZINĀŠANAS PASĀKUMI	45
5.8	ATKRITUMU ŠĶIROŠANAS PASĀKUMU IEVIEŠANA.....	46
5.9	ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS INFRASTRUKTŪRAS ATTĪSTĪBA	47
5.10	SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA	48
6	INVESTĪCIJU NOVĒRTĒJUMS UN POTENCIĀLIE FINANSĒJUMA AVOTI.....	51
6.1	FINANSĒJUMA AVOTU VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS	51
6.2	APSAIMNIEKOŠANAS IZMAKSU SEGŠANA	51
6.3	PLĀNOTĀS INFRASTRUKTŪRAS UZTURĒŠANAS UN CITU PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS IZMAKSAS SEGŠANA.....	53
6.4	INVESTĪCIJU IZMAKSU NOVĒRTĒJUMS	54
7	PLĀNOTIE PASĀKUMI - KOPSAVILKUMS.....	56
8	SASNIEDZAMIE ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS MĒRĶI UN PASĀKUMU IETEKME UZ MĒRĶU SASNIEGŠANU.....	59

Lietotie saīsinājumi

AAVP	Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns
AAR	atkritumu apsaimniekošanas reģions
AARC	Atkritumu apsaimniekošanas reģionālais centrs
BNA	bioloģiski noārdāmie atkritumi
Bio A	bioloģiskie atkritumi
EBV	SIA "Eco Baltia vide"
EEIA	elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
g	gads
milj.	miljoni
MK	Ministru Kabinets
NSA	nešķīrotie sadzīves atkritumi
NVO	Nevalstiskā organizācija
PET	polietilēna tereftalāts
PVS	SIA "Pilsētvides serviss"
RAS	ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas
VLAAR	Viduslatvijas atkritumu apsaimniekošanas reģions
SA	sadzīves atkritumi
SAP	sadzīves atkritumu poligons
ŠASL	šķīroto atkritumu savākšanas laukums
tūkst.	tūkstoši
t	tonna

1 IEVADS

Ziņojums sagatavots Līguma Nr. DMV-24-260-li, „Pētījums par Rīgas valstspilsētas pašvaldības sadzīves atkritumu plūsmām un apsaimniekošanu”, kas 2024.gada 26.augustā tika noslēgts starp Rīgas valstspilsētas pašvaldības Mājokļu un vides departamentu (Pasūtītājs) un SIA “Geo Consultants” (Izpildītājs) izpildes ietvaros.

Līguma izpildes mērķis ir optimizēt un uzlabot atkritumu apsaimniekošanu Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju. Tā ietvaros tiek sagatavoti priekšlikumi Rīgas pašvaldības aprites ekonomikas stratēģijai līdz 2040. gadam un rīcības plānam 2026.–2030. gadam. Pētījuma gaitā tiek analizētas sadzīves atkritumu plūsmas Rīgā, kā arī esošās un potenciālās iespējas to novēršanai, samazināšanai un efektīvai apsaimniekošanai.

Līguma mērķa sasniegšanai galvenie veicamie uzdevumi ir:

- sagatavot datu un informācijas apkopojumu par sadzīves atkritumu plūsmām Rīgas valstspilsētas pašvaldībā 2023. gadā;
- veikt novērtējumu par atkritumu rašanās samazināšanas iespējām Rīgas valstspilsētas pašvaldībā;
- sagatavot priekšlikumus Rīgas valstspilsētas pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai, kas ir vērsta uz atkritumu neradīšanu, kvalitatīvu un visaptverošu atkritumu šķirošanu, kā arī atkal izmantojamu un pārstrādājamu materiālu maksimālu novirzīšanu no galējās noglabāšanas.

Šis ziņojums ir līguma izpildes gala ziņojums, kas atspoguļo sekojošu darbu posmu izpildes rezultātus:

- attiecībā uz sadzīves atkritumu plūsmu novērtējumu, sadarbībā ar Rīgas valstspilsētas pašvaldībā strādājošajiem atkritumu apsaimniekošanas komersantiem, balstoties uz komersantu veiktajiem uzskaites datiem, ir veikts dalīti savākto sadzīves atkritumu novērtējums pa galvenajām materiālu plūsmām. Atsevišķi ir analizēti apsaimniekotie liela izmēra atkritumi un tajos ietilpstošās atkritumu frakcijas. Attiecībā uz savāktajiem sadzīves atkritumiem ir analizētas veiktās pārstrādes un reģenerācijas darbības, t.sk.: atkritumu apsaimniekošanas komersantu infrastruktūrā, kā arī sadzīves atkritumu poligonā “Getliņi”;
- vērtējot atkritumu rašanās samazināšanas iespējas ir apkopota informācija par esošajām preču labošanas, apmaiņas un tirdzniecības iespējām, analizēti pasūtītāja publiskā iepirkuma procesi un to potenciālais ieguldījums atkritumu rašanās novēršanas jomā, kā arī sagatavot pārskatu par vienreizlietojamo higiēnas preču veidiem un to izmantošanas apjomiem pašvaldības labklājības un veselības jomas institūcijās un kapitālsabiedrībās
- Ziņojumā ietverti priekšlikumi par Rīgas valstspilsētas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību.

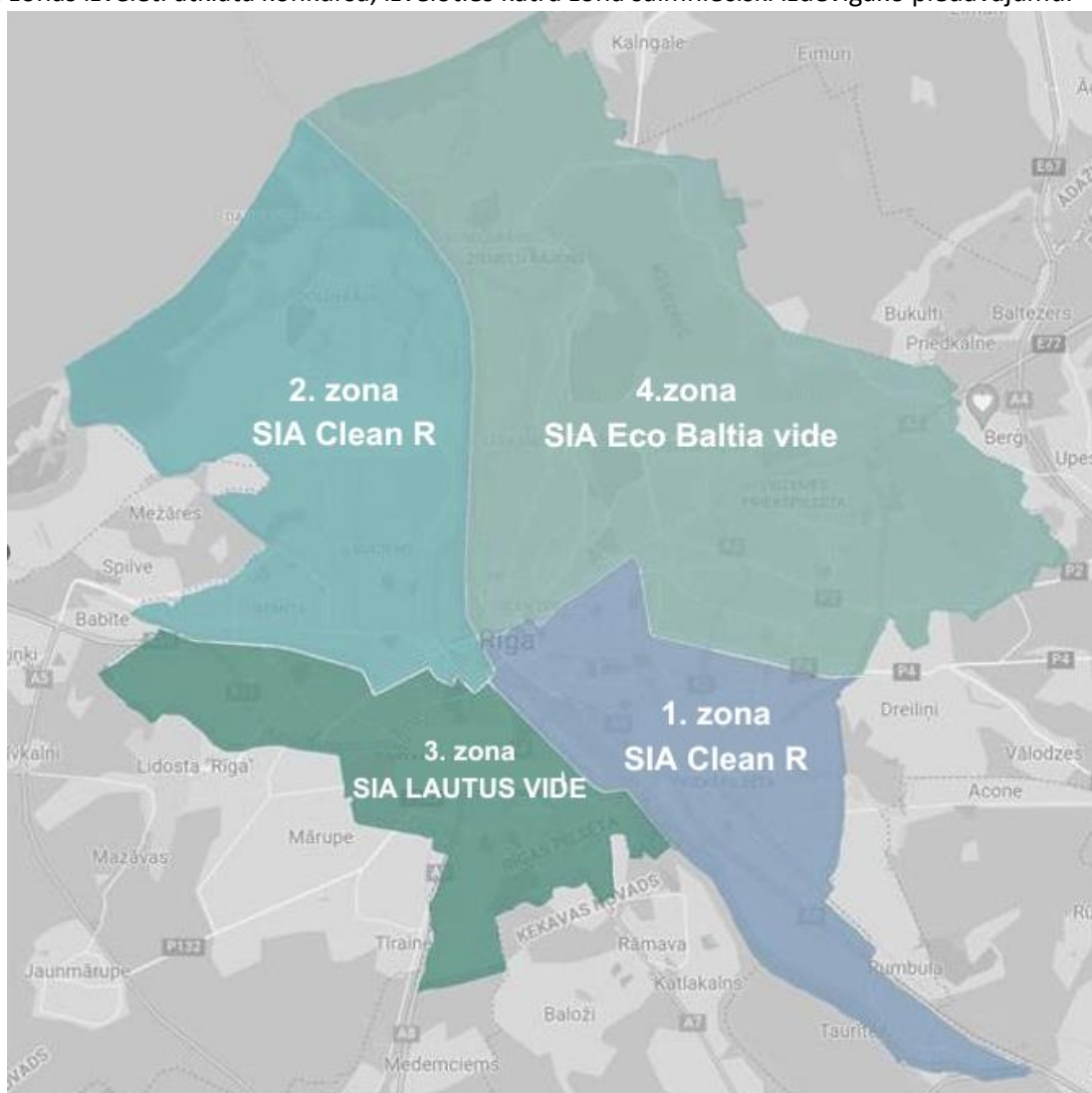
2 VISPĀRĒJS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS RAKSTUROJUMS RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ

2.1 ESOŠĀS SITUĀCIJAS APRAKSTS

Pašvaldības teritorija ir sadalīta četrās atkritumu apsaimniekošanas zonās:

- Rīgas Centra rajona un Rīgas Latgales priekšpilsētas administratīvā teritorija;
- Rīgas Vidzemes priekšpilsētas un Rīgas Ziemeļu rajona administratīvā teritorija;
- Rīgas Kurzemes rajona administratīvā teritorija;
- Rīgas Zemgales priekšpilsētas administratīvā teritorija.

Kurās darbojas kopā 3 atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi. Atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi šajās zonās izvēlēti atklātā konkursā, izvēloties katrā zonā saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu.

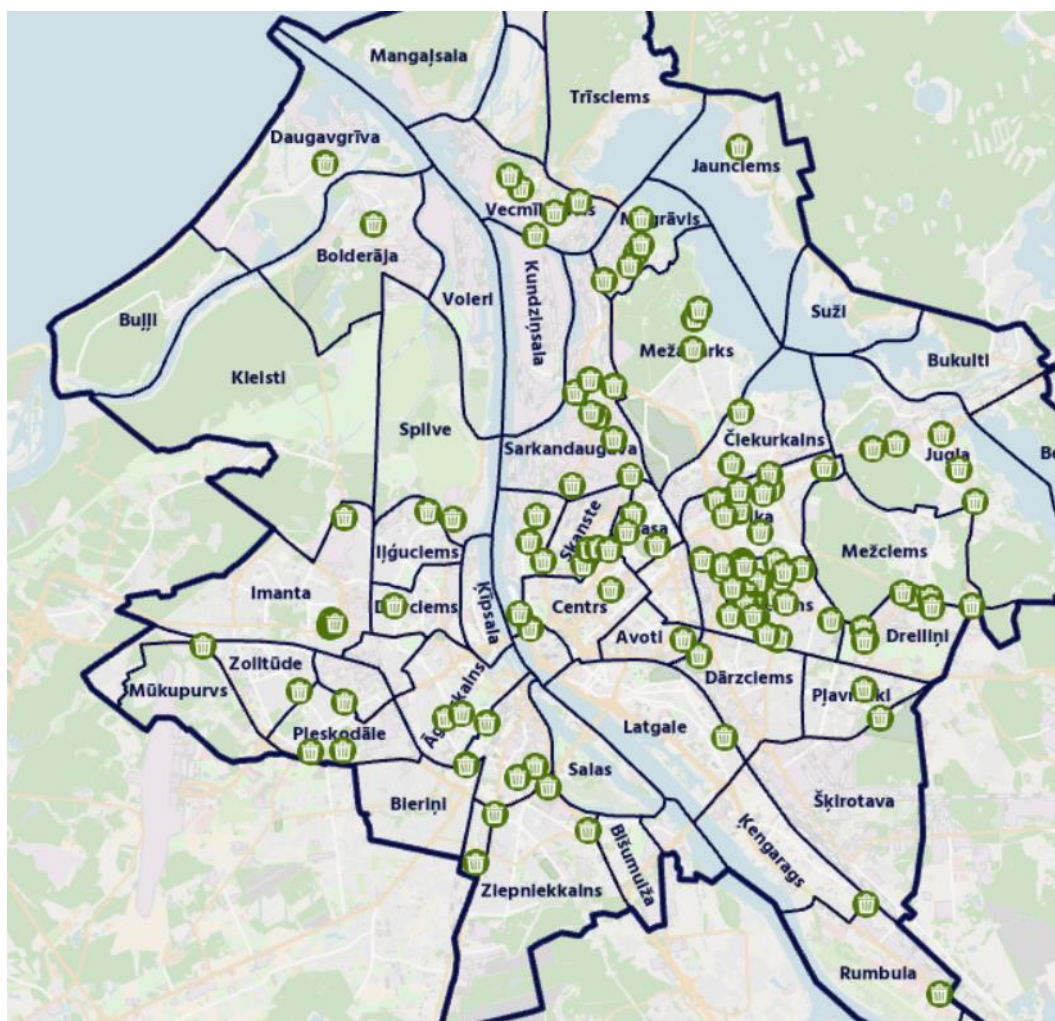
Attēls 2-1 Pašvaldības teritorijas atkritumu apsaimniekošanas zonu karte¹

¹ Rīgas domes 2019. gada 29. novembra saistošie noteikumi Nr. 87 "Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Rīgas pilsētā". <https://likumi.lv/ta/id/311068>

2.2 ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS INFRASTRUKTŪRAS RAKSTUROJUMS

2.2.1 Sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkti

Sadzīves atkritumu dalītā vākšana tiek organizēta izmantojot trīs konteineru sistēmu – viens konteiners kurā kopā tiek uzkrāta dalīti savākto sadzīves atkritumu vieglā frakcija (papīrs, kartons, plastmasa, metāls), atsevišķs konteiners stiklam un bioloģiskajiem atkritumiem. Kopā pašvaldībā izvietoti 116 publiski pieejamie sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkti. Papildus publiskajiem atkritumu dalītās savākšanas punktiem, Rīgas domes 2019. gada 29. novembra saistošajos noteikumos Nr. 87 "Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Rīgas pilsētā" noteikts, ka pie mājām ar vairāk nekā pieciem dzīvokļiem jāizvieto konteineri vieglajam iepakojumam, bet pie mājām ar vairāk nekā desmit dzīvokļiem – konteineri stiklam un bioloģiskajiem atkritumiem.

attēls 2-1 Sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkti²

Pēc publiski pieejamās informācijas no skiroviegli.lv tīmekļvietnē pieejamās informācijas³, pašvaldības teritorijā ir izvietoti 94 konteineri tekstilizstrādājumiem, šie konteineri ir atkritumu apsaimniekotāju

² <https://georiga.lv/portal/apps/webappviewer/index.html?id=83c992e8c04c4788af9d1cfc78a11c00&locale=lv>

³ <https://skiroviegli.lv/>

izvietotie konteineri. Papildus šiem konteineriem, tekstilizstrādājumiem ir izvietoti arī citi konteineri, ko novietojušas labdarības organizācijas, par kuriem šobrīd uzskaitē netiek veikta.

2.2.2 Šķiroto atkritumu savākšanas vietas

Pašvaldības teritorijā dalīti savākto sadzīves atkritumu, speciālo atkritumu grupu un videi kaitīgu preču atkritumu savākšanai ir izvietoti divi normatīvo aktu prasībām atbilstoši šķiroto atkritumu savākšanas laukumi – Vietalvas ielā 5 un Spilves ielā 8E, kurus apsaimnieko SIA “Clean R”.

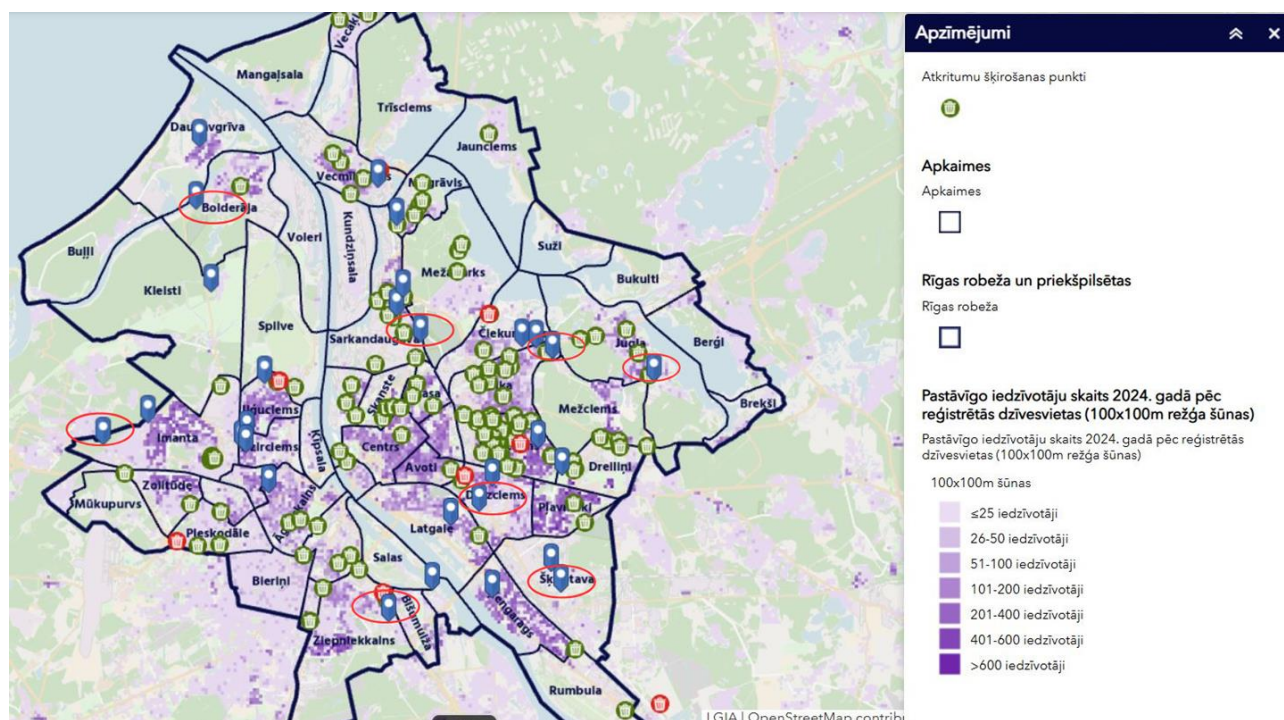
Papildus esošajiem laukumiem, tiek plānoti 8 laukumi, līdz 2026.gada beigām plāno izveidot divus jaunus šķiroto atkritumu savākšanas laukumus - Rīgas Kurzemes rajona administratīvā teritorijā Beberbeķu ielā 39 (kadastra apzīmējums 01000822138) un Rīgas Vidzemes priekšpilsētas teritorijā - Ūdeļu ielā 8 (kadastra apzīmējums 01001230224), savukārt vēl plānojas 6 laukumi:

Attēls 2-2 Plānotie atkritumu šķirošanas laukumi

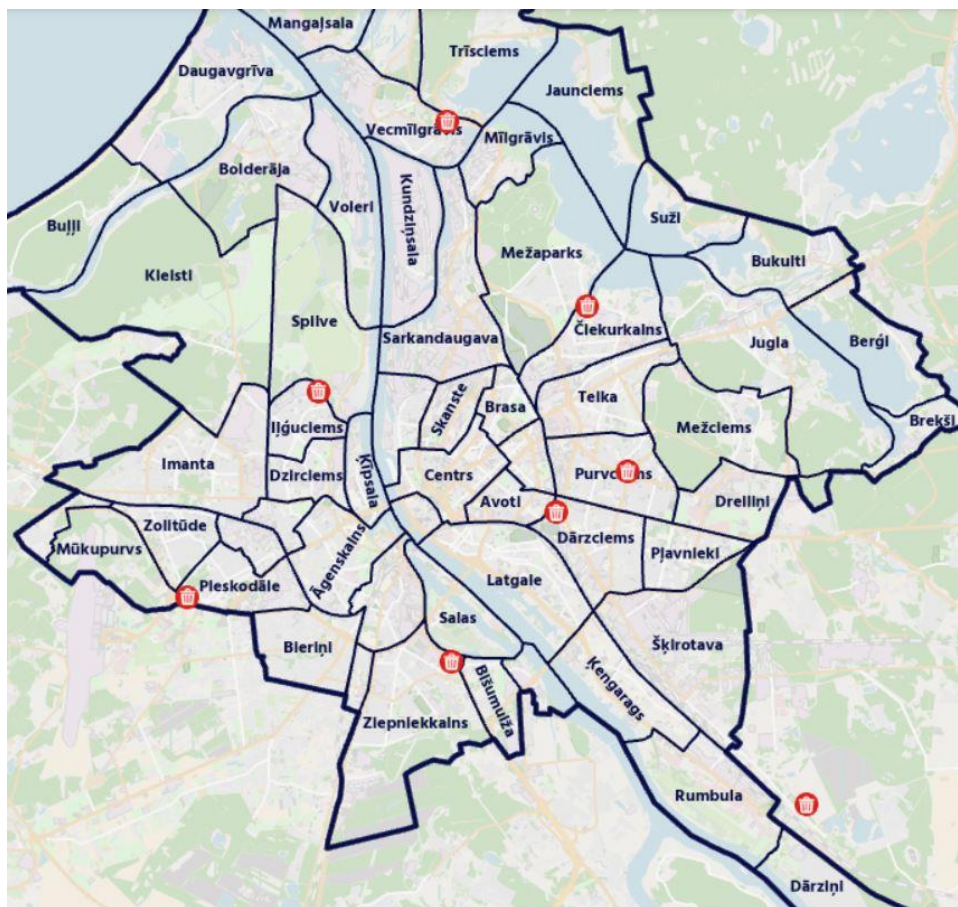
- Rīgas Latgales priekšpilsētas administratīvā teritorijā - bez adreses (kadastra apzīmējums 01001212568);
- Rīgas Latgales priekšpilsētas administratīvā teritorijā - bez adreses (kadastra apzīmējums 01001182024);
- Rīgas Kurzemes rajona administratīvā teritorijā – bez adreses (kadastra apzīmējums 01001102124);
- Rīgas Zemgales priekšpilsētas administratīvā teritorijā – bez adreses (kadastra apzīmējums 01001072341);
- Rīgas Vidzemes priekšpilsētas teritorijā - bez adreses (kadastra apzīmējums 01000850038);
- Rīgas Ziemeļu rajona administratīvā teritorijā - Ozolu ielā 8 (kadastra apzīmējums 01000170083).

Attēlā 2-3 ir attēlota esošā un plānotā infrastruktūra, kā arī iedzīvotāju blīvums Rīgā. Karte vizuāli parāda pašreizējo iedzīvotāju sadalījumu, apdzīvotības intensitāti un atkritumu esošo šķirošanas punktu izvietojumu, kā arī plānoto laukumu novietojumu.

Attēls 2-3 Esošā un plānotā infrastruktūra un iedzīvotāju blīvums

Pašvaldības teritorijā ir izvietotas septiņas speciālas vietas bīstamo atkritumu savākšanai, kur iedzīvotājiem ir iespējams nodot eļļas un eļļas filtru atkritumus, laku un krāsu atlikumus, dzīvsudraba atkritumus, luminiscētās spuldzes, organiskos šķīdinātājus, neizlietotos medikamentus, ķīmikālijas, baterijas, printeru un kopētāju kasetes, kā arī piesārņotu taru.

Attēls 2-2 bīstamo atkritumu savākšanas punkti ⁴

Pašvaldības teritorijā darbojas 213 depozieta iepakojuma savākšanas punkti.

2.2.3 Sadzīves atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai infrastruktūra

Saskaņā ar veiktās izpētes rezultātiem pašvaldības teritorijā vai tas tuvumā atrodas šķirošanas centri vai rūpnīcas, kas paredzētas sadzīves atkritumu sagatavošanai pārstrādei un reģenerācijai;

- “Gurnicas”, Ķekavas pagasts, Ķekavas novads, atrodas atkritumu šķirošanas un pārkraušanas stacija, kur tiek veikta dalīti savākto atkritumu šķirošana, apsaimnieko SIA “Clean R”;
- Getliņu ielā 5, Rumbulā, Ropažu novadā, tiek nodrošināta plaša atkritumu apsaimniekošana, šķirošana un pārstrāde, tiek veikta dalīti savākto atkritumu šķirošana, apstrādātas 85 836 tonnas gadā izlietotā iepakojuma, apsaimnieko SIA “Eco Baltia vide”;
- Spilves iela 8E, Rīgā, atrodas RDF ražotne un tiek veikta nebīstamu atkritumu apsaimniekošana, ar jaudu līdz 25000 t/gadā, apsaimnieko SIA “CleanR Industry”;
- Vietalvas iela 5, Vietalvas iela 5B, Vietalvas iela 5 k-1, Rīga, atrodas dalīti savākto atkritumu pārkraušanas un šķirošanas stacija, kur notiek plastmasas, papīra un kartona atkritumu

⁴ <https://georiga.lv/portal/apps/webappviewer/index.html?id=83c992e8c04c4788af9d1cfc78a11c00&locale=lv>

šķīrošana, presēšana, ķīpošana, sagatavošana tālākai reģenerācijai; Kopējais gada laikā apsaimniekojamo atkritumu apjoms – 90670 t, apsaimnieko SIA "CleanR Verso";

- Brīvnieku ielā 11, Rumbulā, Stopiņu pagastā, Ropažu novadā, atrodas būvniecības atkritumu šķīrošanas un pārstrādes centrs "Nomales", gada laikā tiek iegūts līdz 90 445 t otrreizēji izmantojamo būvmateriālu, apsaimnieko SIA "CleanR Verso";
- Kaudziņu ielā 57, Rumbula, Stopiņu novadā, atrodas nešķirotu sadzīves atkritumu šķīrošanas rūpnīca, kuras jauda ir 300 000 tonnas atkritumu gadā. Šķīrošanas rūpnīcas iekārtu stundas jauda ir 80 tonnu atkritumu pāršķīrošana. Rūpnīcas tehnoloģiskās iekārtas ir piemērotas nešķirotu sadzīves, kā arī dažādu līdzīgu/līdzvērtīgu vai to sastāvā esošu atsevišķu atkritumu grupu šķīrošanai, apsaimnieko SIA "Vides resursu centrs".

2.3 Poligona Getliņi raksturojums

Pašvaldības teritorijā savāktie nešķirotie atkritumi tiek nogādāti atkritumu šķīrošanas rūpnīcā, kas atrodas atkritumu poligona "Getliņi" teritorijā. Pēc atkritumu sagatavošanas apglabāšanai atkritumi, kuri nav izmantojami reģenerācijai, pārstrādei vai atkārtotai izmantošanai, tiek nodoti apglabāšanai atkritumu poligonā "Getliņi".

Kompleksu pakalpojumu kopumu attiecībā uz pašvaldībā savāktu sadzīves atkritumu, arī ražošanas atkritumu apsaimniekošanu sniedz poligons "Getliņi". Poligonā ir izvietotas iekārtas sadzīves atkritumu sagatavošanai reģenerācijai un apglabāšanai, BNA pārstrādes bioreaktora šūna, atkritumu apglabāšanas krātuves. Visu poligona infrastruktūru apsaimnieko SIA "Getliņi EKO".

2023. gadā poligonā tika pieņemti 390 tūkstoši tonnu atkritumu, no kuriem 207 tūkstoši tonnu tika apglabāti.⁵ Poligona kopējā ietilpība ir apmēram 12,4 milj. tonnu atkritumu un līdz 2023. gadam kopumā ir apglabātas ~11,207 milj. tonnas atkritumu. Tā kā atkritumi pēc to apglabāšanas turpina sadalīties un līdz ar to notiek atkritumu sablīvēšanās, kā arī daļa masas zūd gāzes un infiltrāta veidā, ir grūti novērtēt precīzu poligona tilpumu un masu. Vecās rekultivētās atkritumu izgāztuves platība ir 35,6 ha, vecā inerto atkritumu apglabāšanas vieta aizņem 2 ha, jauno šūnu un bioreaktora kopējā platība ir 27,35 ha.

Sadzīves atkritumu poligona „Getliņi” infrastruktūru veido šādi objekti:

- atkritumu pieņemšanas zona (caurlaides ēka ar svariem);
- administrācijas ēka un izglītības ēka;
- atkritumu pieņemšanas laukums privātpersonām;
- personāla ēka (rekonstruētā vecā administrācijas ēka);
- mehānismu un autotransporta novietnes ēka;
- mehānismu novietnes laukums;
- ūdensapgādes urbums;
- siltumnīcas;
- energobloks;
- infiltrāta attīrīšanas iekārtas;
- bīstamo atkritumu novietne;
- sadzīves atkritumu šķīrošanas rūpnīca;
- BNA pārstrādes komplekss;
- infiltrāta dīķis;
- atkritumu apglabāšana šūnā;
- rekultivētā atkritumu izgāztuve;

⁵ Getliņi Eko, Ilgtspējas pārskats 2023. gads, <https://www.getlini.lv/ilgtspejas-parskati/>

- sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīca SIA „Vides resursu centrs”.

2.4 PLĀNOŠANAS DOKUMENTI UN IEPRIEKŠ VEIKTI PĒTĪJUMI - KOPSAVILKUMS

Nodaļa sniedz pārskatu par svarīgākajiem stratēģiskajiem dokumentiem, kas nosaka pamatnostādnes un regulējumus saistībā ar atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību Rīgas pilsētā.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028.gadam (turpmāk - AAVP) ⁶ ir stratēģisks dokuments, lai noteiktu ilgtermiņa mērķus un uzdevumus atkritumu apsaimniekošanas jomā. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna mērķi;

- Novērst atkritumu rašanos un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
- Nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, balstoties uz aprites ekonomikas pamatprincipiem un veicinot, ka resursi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē tautsaimniecībai noderīgā veidā;
- Nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, veicinot attiecīgu produktu politiku, bīstamo un videi kaitīgo vielu ierobežojumus un pilnveidojot patērētāju informētību;
- Nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā. Plāna kvalitatīvie un kvantitatīvie mērķi, kas saistīti ar ES direktīvu mērķiem.

AAVP kvalitatīvie un kvantitatīvie mērķi, kas saistīti ar ES direktīvu mērķiem:

1. Mērķis: līdz 2023. gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma tekstilmateriāliem;
2. Mērķis: līdz 2023. gada 31. decembrim nodrošināts, ka bioloģiskie atkritumi ir vai nu pārstrādāti rašanās vietā, vai dalīti savākti un nodoti pārstrādei;
3. Mērķis: līdz 2025. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināts vismaz līdz 55 % pēc masas;
4. Mērķis: nodrošināta virzība uz mērķi, ka līdz 2030. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms tiek palielināts vismaz līdz 60 % pēc masas;
5. Mērķis: līdz 2025.gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma sadzīves bīstamajiem atkritumiem;
6. Mērķis: vismaz 70 % pēc svara nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumi, sagatavoti atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiāla reģenerācijai, tostarp aizbēršanai;
7. Mērķis: nodrošināta virzība uz mērķi līdz 2035. gadam nodrošināt, ka poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir samazinājies līdz 10 % no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma (pēc svara);
8. Mērķis: līdz 2025.gada 31.decembrim tiek pārstrādāti 65% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi konkrētām atkritumu plūsmām;

⁶ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028.gadam, <https://www.varam.gov.lv/lv/atkritumu-apsaimniekosanas-valsts-plans-2021-2028gadam-0>

9. Mērķis: nodrošināta virzība uz mērķi, ka līdz 2030. gada 31. decembrim tiek pārstrādāti 70% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi;
10. Mērķis: EEIA reģenerācija un pārstrāde notiek atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
11. Mērķis: tiek savākti 45 % no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara;
12. Mērķis: līdz 2025. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 77 % no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas;
13. Mērķis: līdz 2029. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 90 % no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas.

Viduslatvijas reģionālais atkritumu apsaimniekošanas plāns 2024-2028⁷ ir stratēģisks dokuments, kas izstrādāts konkrēti Viduslatvijas reģionam, lai efektīvi pārvaldītu atkritumu apsaimniekošanu šajā teritorijā. Tas nosaka reģionālās prioritātes, mērķus un pasākumus, kas saskaņoti ar valsts un Eiropas Savienības mērķiem, Plānā noteiktie mērķi

1. Tekstilmateriālu savākšanai jābūt pieejamai katrā dalītās vākšanas laukumā un papildus konteineri izvietojami pie publiski pieejamām ēkām (piemēram, tirdzniecības centriem, bibliotēkām utt.);
2. 2025.gadā atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms jāpalielina vismaz līdz 290 149 tonnām;
3. 2028.gadā atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms jāpalielina vismaz par 58%, t.i. vismaz līdz 307 224 tonnām;
4. Sadzīves bīstamo atkritumu savākšanai jābūt pieejamai katrā dalītās vākšanas laukumā un papildus konteineri vai tvertnes izvietojami pie publiski pieejamām ēkām (piemēram, tirdzniecības centriem, bibliotēkām utt.) atsevišķu sadzīves bīstamo atkritumu savākšanai;
5. 2023.gadā – 17 055 tonnas 2024.gadā – 17 399 tonnas 2025. gadā – 17 742 tonnas 2026. gadā – 17 839 tonnas 2027.gadā – 17 812 tonnas 2028. gadā – 17 785 tonnas pēc svara nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumi, sagatavoti atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiāla reģenerācijai, tostarp aizbēršanai. Pašvaldībām jānodrošina ar nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanu saistīto darbību uzskaiti;
6. Bioloģisko atkritumu konteineriem dalītai šo atkritumu savākšanai vai iespējām kompostēt šos atkritumus uz vietas ir jābūt pieejamām visiem VLAAR iedzīvotājiem. Pašvaldībām ir jāveic arī šo darbību (savākšana, kompostēšana, pārstrāde) uzskaiti, ietverot gan no iedzīvotājiem savāktu materiālu daudzumus, gan mājkompostēšanā, gan biogāzes stacijās pārstrādātos daudzumus;
7. 2025.gadā tiek pārstrādātas 89 562 tonnas no izlietotā iepakojuma gadā, kas attiecināms uz 25,55% sadzīves (mājsaimniecību un tiem pielīdzināmo) atkritumu;
8. 2028.gadā tiek pārstrādātas 94 736 tonnas no izlietotā iepakojuma gadā, kas attiecināms uz 25,55% sadzīves (mājsaimniecību un tiem pielīdzināmo) atkritumu;

Rīgas Ilgtspējīgas attīstības Stratēģija⁸ līdz 2030. gadam kā rīcības virziens ir noteikts, ka pašvaldībai jāizveido un jāuztur sakārtota un apkārtējai videi nekaitīga atkritumu apsaimniekošanas sistēma Rīgā, t.sk. jāatrisina zaļo atkritumu novietošanas un kompostēšanas problēma pilsētā, kā arī jāveicina

⁷ Viduslatvijas reģionālais atkritumu apsaimniekošanas plāns 2024-2028, <https://mvd.riga.lv/dokumenti/>

⁸ Rīgas Ilgtspējīgas attīstības Stratēģija, <https://www.rdpad.lv/strategija/>

izmantojamā sadzīves atkritumu poligona infrastruktūras attīstība tā darbības laika pagarināšanai, paredzot atkritumu šķirošanas līniju un dedzināšanas iespējas.

Rīgas attīstības programma 2022.-2027. gadam, Rīcības plānā⁹ ir noteikti šādi rezultāti, kas ir jāsasniedz:

- Izveidoti un labiekārtoti atkritumu šķirošanas laukumi;
- Izveidota depoīt sistēma atkārtoti izmantojamiem traukiem ēdiena un dzērienu līdzņemšanai pasākumu vietās;
- Ūdens pudeļu uzpildes iekārtu uzstādīšana publiskajos pasākumos un pašvaldības iestādēs.
- Ir veidotas aktivitātes mazgājamo autiņbiksīšu un atkārtoti izmantojamo menstruālo produktu izmantošanas veicināšanai;
- Sagatavotas atkritumu samazināšanas un apsaimniekošanas vadlīnijas publiskajiem pasākumiem, kas sniedz praktiskus norādījumus publisko pasākumu organizatoriem, pasākumu ēdināšanas uzņēmumiem un ielu tirdzniecības dalībniekiem, lai mazinātu atkritumu radīšanu un nešķirotu atkritumu nonākšanu sadzīves atkritumu tvertnēs Rīgā;
- Izveidoti centri, kuros iedzīvotāji var atstāt otrreizējai izmantošanai liela izmēra atkritumus un elektroierīces, kā arī salabot savas mantas turpmākai izmantošanai;
- I un II Meža kapu teritorijā uzstādītas kompostēšanas kastes (kopā 25 vienības). Izveidots kompostēšanas laukums netālu no Vārnukroga, kur noglabā gan Rīgas pilsētas parkos savākto zaļo biomasu, gan iedzīvotāju rudenī savāktās lapas. Komposta kastu iegādes atbalsts, komposta kastes novietošana pie mazām daudzdzīvokļu mājām, ēdināšanas iestādēm un izglītības iestādēm. Pareizas kompostēšanas apmācības;
- Samazināts pārtikas atkritumu daudzums pašvaldības iestādēs;
- Sarīkotas kampaņas, kurās iedzīvotāji tiek izglītoti par pārtikas atkritumu daudzuma mazināšanas veidiem. Sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām veicināti pasākumi, kuros tiek ziedota pārtika, kam tuvojas derīguma termiņa beigas.

Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.–2027. gadam¹⁰ mērķis ir izveidot rīcībpolitikas ietvaru tādas darbības vides nodrošināšanā, kas veicinātu valsts pāreju uz aprites ekonomiku, vienlaikus sniedzot pienesumu Eiropas zaļā kursa īstenošanā un globālo ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Plāna īstenošanai nepieciešamais finansējums potenciāli plānots no ES fondu līdzekļiem, tostarp līdzekļiem, kuri paredzēti aprites ekonomikas veicināšanai Eiropas zaļā kursa īstenošanas ietvaros, kā arī valsts un pašvaldību budžeta un privātā sektora līdzekļiem. Izvērtējot un izstrādājot Plānā minētos atbalsta pasākumus, tiks izvērtēta komercdarbības atbalsta regulējuma piemērošanas nepieciešamība.

Informatīvais ziņojums “Aprites ekonomikas stratēģija Latvijai”¹¹ mērķis informēt Latvijas sabiedrību par aprites ekonomikas ieviešanas svarīgākajiem aspektiem un piedāvāt redzējumu par galvenajiem rīcības virzieniem un pasākumiem to ietvaros, lai veicinātu aprites ekonomikas attīstību Latvijā, tādējādi ieguldot konkurētspējīgas, iekļaujošas un ilgtspējīgas valsts tautsaimniecības attīstībā, vienlaikus nodrošinot valsts starptautisko saistību izpildi.

⁹ Rīgas attīstības programma 2022.-2027. gadam, Rīcības plāns, <https://www.rdpad.lv/strategija/attistibas-programma-2022-2027/>

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/id/317168-par-ricibas-planu-parejai-uz-aprites-ekonomiku-20202027-gadam>

¹¹ <https://www.varam.gov.lv/lv/attistibas-planosanas-dokumentu-projekti>

Aprites ekonomikas stratēģijas Latvijai (turpmāk – Stratēģija) īstenošanai nepieciešamais finansējums potenciāli plānots no ES fondu līdzekļiem aprites ekonomikas veicināšanai Eiropas zaļā kursa 1 (turpmāk – EZK) īstenošanas ietvaros, valsts un pašvaldību budžeta un privātā sektora līdzekļiem

Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.–2027. gadam un Informatīvais ziņojums “Aprites ekonomikas stratēģija Latvijai” ir noteikti konkrēti pasākumi, kuru īstenošanā būtiska loma ir pašvaldībām. Pašvaldībām jāiesaistās šo pasākumu ieviešanā, veicinot ilgtspējīgu resursu pārvaldību un aprites ekonomikas principu ieviešanu vietējā līmenī:

- Atkritumu un materiālu plūsmas uzskaites uzlabošana komersantu, pašvaldību un valsts līmenī, statistikas izmantošana informētas politikas veidošanā;
- Atbalsta instrumentu izveide jaunu biznesa modeļu veicināšana preču ražošanā un izplatīšana;
- Atbalsts pakalpojumu/ labošanas sektora attīstībai;
- Profesionālā izglītība un amatieru prasmju attīstība neformālajā/ mūžizglītībā;
- Ilgtspējīgu biroja un koplietošanas telpu un citu resursu izmantošanas konceptu attīstība;
- Pārtikas atkritumu uzskaites sistēmas izveide un attīstība organizāciju/komersantu, pašvaldību un nacionālajā līmenī, nodrošinot minimālo finansiālo ietekmi uz mājsaimniecību budžetiem;
- Pārtikas pārdales sistēmas attīstība, t.sk. iesaistot pārtikas banku un sociālās komercdarbības sektoru;
- Tekstila atkritumu apjoma samazināšana, uzskaites izveide un otrreizējās izmantošanas un aprites veicināšana;
- Informācija, atbalsts un izglītošana, lai mainītu sabiedrības un komersantu attieksmi pārtikas patēriņa jautājumos;
- Zaļā iepirkuma realizācija valsts un pašvaldību sektorā, balstoties uz aprites ekonomikas principiem;
- Aprites ekonomikas principu integrēšana ilgtspējīgas transporta un mobilitātes veicināšanā vietējā līmenī;
- Informatīvs atbalsts pašvaldību pilotprojektiem aprites ekonomikas jomā;
- Aprites ekonomika principu ieviešanā pilsētvides plānošanā – profesionālās konsultācijas, apmācības programmas;
- Reģionālās simbiozes projektu veicināšana;
- Atbalsts sociālajām inovācijām un kopienu rīcībām aprites ekonomikas veicināšanai vietējā līmenī;
- Informēšana un izglītošanas pasākumi sabiedrības patēriņa un uzvedības modeļu ietekmēšanai, labākās prakses izplatīšana un godināšana.

2018. gadā tika veikts pētījums par Rīgas pilsētas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības perspektīvām¹². Pētījuma mērķis bija izvērtēt alternatīvos risinājumus sistēmas attīstībai, sagatavojot perspektīvo risinājumu novērtējumu, kas ietvēra vides, ekonomisko, finanšu un organizatorisko aspektu detalizētu analīzi.

Pētījuma galvenie secinājumi:

- ir nodrošināta nešķirotu sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojums. Izmantojot sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonā “Getliņi” izvietoto infrastruktūru tiek nodrošināta nešķirotu

¹² Pētījums par Rīgas pilsētas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības perspektīvām, SIA “GEO Consultants” un SIA “Konsorts”, 2018. gads, <https://sus.lv/petijumi/petijums-par-rigas-pilsetas-sadzives-atkritumu-apsaimniekosanas-sistemas-attistibas>

atkritumu plūsmas apstrāde atdalot bioloģiski noārdāmos atkritumus pēc BNA pārstrādes iekārtu izbūves 2022. gadā, tiks nodrošināta mūsdienīgai praksei atbilstoša BNA pārstrāde;

- Nešķirotu sadzīves atkritumu savākšanas infrastruktūras pilnveidošana (konteineru iegāde, pazemes konteineru uzstādīšana, nojumju, iežogojumu uzstādīšana konteineru novietnē);
- Atkritumu dalītās vākšana attīstība (sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punktu ierīkošana ~2500 gab., šķirotu atkritumu savākšanas laukumu ierīkošana – 12 gab., BNA dalītās vākšanas ieviešana (ne vēlāk kā no 2021.gada), tekstila atkritumu dalītās vākšana (ne vēlāk kā no 2025.gada);
- Transportlīdzekļu parka atjaunošana - ~80 gab;
- RFID sistēmas uzstādīšana visiem atkritumu uzkrāšanas konteineriem;
- Atbilstošas jaudas un specifikācijas atkritumu sagatavošanas reģenerācijai un pārstrādei iekārtu nodrošināšana (papīra, kartona, plastmasu, stikla atkritumiem), jauda ~80 tūkst. t/gadā;
- Institucionālā partnerība kopsabiedrības izveide ir Rīgas pilsētai vispiemērotākā izvēle ilgtermiņa atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai un ES vides mērķu sasniegšanai.

2023. gada tika veikts pētījums par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kārtības Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā ietekmes uz konkurenci ekonomiskais izvērtējums. Pētījuma mērķis bija izstrādāt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kārtības Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā ietekmes uz konkurenci ekonomisko izvērtējumu. Darba uzdevums ietvēra:

- esošās sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kārtības (moduļa) Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā ekonomiskais izvērtējums;
- citu Eiropas Savienības galvaspilsētu atkritumu apsaimniekošanas kārtības izvērtējums;
- vienas alternatīvas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kārtības (moduļa) Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā izstrāde, tās ekonomiskais izvērtējums un salīdzinājums ar esošo sadzīves atkritumu apsaimniekošanas kārtību (moduļa) Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā.

Pētījuma galvenie secinājumi:

- Rīgas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēma izpilda Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteiktās prasības nodrošināt nešķirotu atkritumu savākšanu un pārvadāšanu;
- Rīgas valstspilsētas pašvaldība kopš 2020.g. izrāda iniciatīvu panākt strauju atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību, izveidojot vienotu atkritumu šķirošanas ceļvedi, plānojot šķirošanas laukumu izveidi un veicot citas aktivitātes;
- Līdzšinējā atkritumu apsaimniekošanas kārtība un ieguldījumi nav bijuši pietiekami stratēģisko mērķu sasniegšanai – dalīti vāktu atkritumu īpatsvara mērķis Rīgas pilsētā līdz 2020.g. bija 50%, taču 2021.g. tas sasniedza tikai 23%. Uzstādītais mērķis līdz 2027.g. ir 55%. Radītais atkritumu daudzums 2021.g. bija lielāks nekā 2020.g., lai gan līdz 2027.g. mērķis ir to samazināt pret 2020.g.;
- Nepietiekams šķirošanas laukumu skaits rada problēmas, piemēram, ar lielgabarīta atkritumu savākšanu. Vadoties pēc 13.06.2017. MK noteikumiem Nr. 328 par kritērijiem un kārtību, kādā novērtē atkritumu dalītās savākšanas pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, Rīgā būtu jābūt vismaz 8 atkritumu šķirošanas laukumiem;
- Pašreizējais atkritumu apsaimniekošanas zonu sadalījums balstīts uz Rīgas administratīvo iedalījumu, kas stājies spēkā 1998.gadā, nevis uz ekonomiskiem aprēķiniem vai cita veida kritērijiem;
- Rīgas pilsētas teritorijas sadalījums zonās veicina atšķirīgas pieejas pakalpojumu sniegšanā, piemēram, attiecībā uz maršrutu plānošanu, pieejamajiem papildus pakalpojumiem, informatīvajām kampaņām šķirošanas veicināšanai u.c.;

- No veiktajām intervijām un datu pieprasījumiem secināts, ka RD līdz šim nav realizējusi visas sadzīves AA pakalpojumu nodrošināšanas iepirkuma līgumā noteiktās saistības (tiek kavēta PARIS sistēmas ieviešana, kas ļautu veikt detalizētāku analīzi par atkritumu radītājiem adrešu līmenī, analizēt faktiskos AA uzņēmumu transporta vienību maršrūtus u.c.) un līdz 2022.gada septembrim, kas bija Rīgas attīstības programmas 2022.- 2027.gadam Investīciju plānā noteiktais termiņš, nav izbūvēti atkritumu šķirošanas laukumi u.c.);
- Nenoteiktība attiecībā uz bioloģisko atkritumu savākšanu – piemēram, sadzīves AA pakalpojumu nodrošināšanas iepirkuma līguma tehniskajā specifikācijā nav noteikts konkrēts tehnoloģiskais risinājums bioloģiski noārdāmu atkritumu dalītās savākšanas iespēju nodrošināšanai.

3 APSAIMNIEKOTO SADZĪVES ATKRITUMU RAKSTUROJUMS

Apsaimniekoto sadzīves atkritumu plūsmu raksturojums Rīgas valstspilsētā sagatavots balstoties uz atkritumu apsaimniekošanas komersantu sniegto informāciju, valsts statistikas pārskatā "3-Atkritumi" apkopotajiem datiem, Rīgas valstspilsētas Mājokļu un vides departamenta rīcībā esošo informāciju, kā arī pētījuma autoru rīcībā esošiem datiem, kas iegūti iepriekš, vairāku pētījumu izstrādes ietvaros.

Nodaļā apkopota informācija par savāktajiem nešķirotajiem sadzīves atkritumu apjomiem, dalīti savāktajiem sadzīves atkritumiem, t.sk. izlietotā iepakojuma atkritumiem, liela izmēra atkritumu apsaimniekošanu un sastāvu, kā arī veiktajām sadzīves atkritumu reģenerācijas, pārstrādes un apglabāšanas darbībām.

Galvenās iesaistītās puses, kas nodrošina sadzīves atkritumu apsaimniekošanu ir komersanti, kas sniedz atkritumu savākšanas, t.sk. dalītās vākšanas pakalpojumus, dalīti savākto atkritumu pāršķirošanu un sadzīves atkritumu poligonu "Getliņi", kurā tiek veiktas atkritumu pārstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas darbības.

3.1 INFORMĀCIJA APKOPOJUMS PAR SADZĪVES ATKRITUMU PLŪSMĀM RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ 2023. GADĀ

Lielāko apjomu kopējā savākto sadzīves atkritumu plūsmā veido nešķiroti sadzīves atkritumi. Rīgas valstspilsētā 2023. gadā, atbilstoši valsts statistikas pārskatā "3-Atkritumi" pieejamajai informācijai par savāktajiem sadzīves atkritumiem pašvaldību griezumā, savāktais šīs atkritumu klases apjoms ir 182,3 tūkstoši tonnu, skat tabulu (Tabula 3-1).

Tabula 3-1 Rīgas valstspilsētā savāktais sadzīves atkritumu apjoms, statistikas pārskata 3-Atkritumi dati, 2023. gads, tonnas

Organizācija	Klase	Atkritumu nosaukums	Daudzums (t)
CLEAN R, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	84873,51
ECO BALTIA VIDE, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	66700,34
LAUTUS VIDE, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	27398,15
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	3346,11
GOFRE BALTIJA, SIA	150101	Papīra un kartona iepakojums	3158,21
GOFRE BALTIJA, SIA	150101	Papīra un kartona iepakojums	3158,21
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	200201	Bioloģiski noārdāmi atkritumi	2397,37
EKOPLANT, SIA	170904	Būvniecības atkritumi, kuri neatbilst 170901, 170902 un 170903 klasei	995,00
GOFRE BALTIJA, SIA	150102	Plastmasas iepakojums	171,92
GOFRE BALTIJA, SIA	150102	Plastmasas iepakojums	171,92
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	150106	Jauktais iepakojums	110,74
EKOZONA, SIA	200201	Bioloģiski noārdāmi atkritumi	74,05
ĶILUPE, SIA	170904	Būvniecības atkritumi, kuri neatbilst 170901, 170902 un 170903 klasei	57,48
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	200307	Liela izmēra atkritumi	49,88
JK MOVERS, SIA	200307	Liela izmēra atkritumi	41,95
GOFRE BALTIJA, SIA	200101	Papīrs un kartons	38,44
GOFRE BALTIJA, SIA	200101	Papīrs un kartons	38,44
VEDA PAINT, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	22,68
EKOPLANT, SIA	200307	Liela izmēra atkritumi	17,52

Organizācija	Klase	Atkritumu nosaukums	Daudzums (t)
MIXTRANS, SIA	200301	Nešķiroti sadzīves atkritumi	12,00
BAUBILD, SIA	170107	Betona, ķieģeļu, flīžu, dakstiņu, keramikas maisījumi, kuri neatbilst 170106 klasei	8,17
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	160103	Nolietotas riepas	6,84
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	200140	Metāli	5,00
SALIŅAS BŪVNICĪBA UN DEMONTĀŽA, SIA	170201	Koks	4,26
SALIŅAS BŪVNICĪBA UN DEMONTĀŽA, SIA	170107	Betona, ķieģeļu, flīžu, dakstiņu, keramikas maisījumi, kuri neatbilst 170106 klasei	4,24
BAUBILD, SIA	020199	Citi šīs grupas atkritumi	2,10
SALIŅAS BŪVNICĪBA UN DEMONTĀŽA, SIA	170904	Būvniecības atkritumi, kuri neatbilst 170901, 170902 un 170903 klasei	2,08
ĶILUPE, SIA	200307	Liela izmēra atkritumi	0,88
SALIŅAS BŪVNICĪBA UN DEMONTĀŽA, SIA	200307	Liela izmēra atkritumi	0,72
PILSĒTVIDES SERVISS, SIA	170904	Būvniecības atkritumi, kuri neatbilst 170901, 170902 un 170903 klasei	0,08
			192868,29

Atkritumu apsaimniekošanas komersanti, kas savākuši lielākos nešķiroto sadzīves atkritumu apjomus ir:

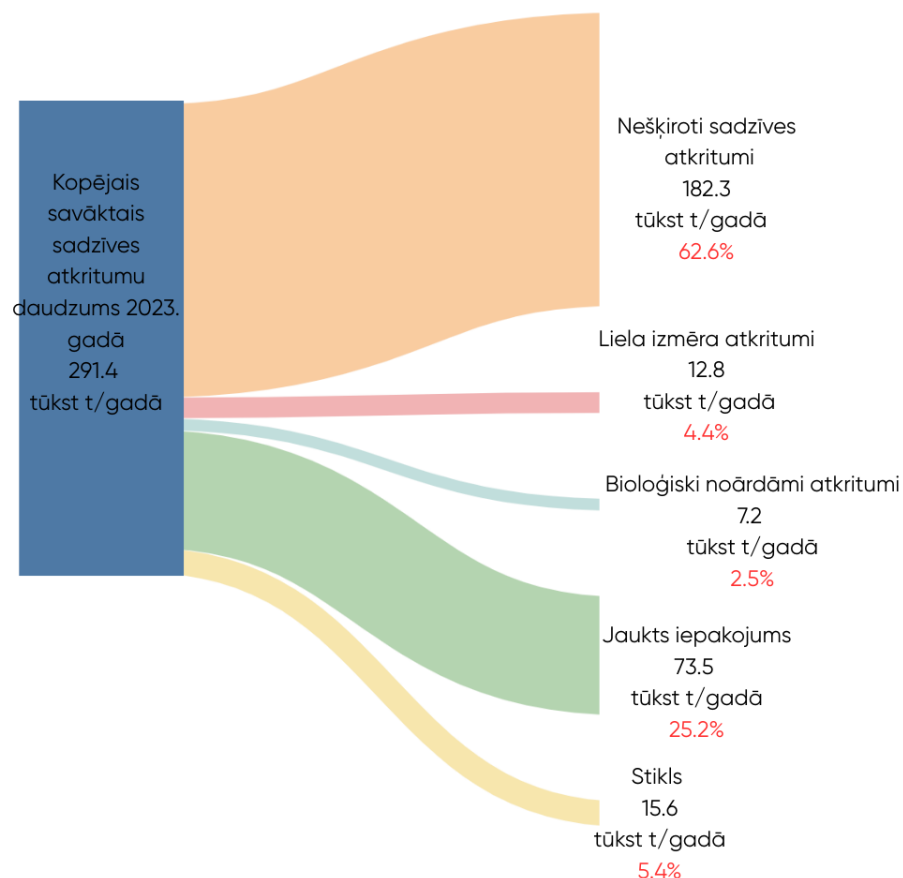
- SIA "Clean R" – 84,9 tūkst. t;
- SIA "Eco Baltia vide" – 66,7 tūkst. t;
- SIA "Lautus Vide" – 27,4 tūkst. t;
- SIA "Pilsētvides serviss" – 3,4 tūkst. t.

Jāatzīmē, ka izņemot SIA "Pilsētvides serviss", pārējie atkritumu apsaimniekošanas komersanti statistikas pārskatā neuzrāda dalīti savākto sadzīves atkritumu plūsmas.

Par Rīgas valstspilsētā savākto sadzīves atkritumu apjomu komersanti sniedz informāciju arī pašvaldībai. Dati, kas raksturo savāktos sadzīves atkritumu apjomus 2023. gadā atspoguļoti tabulā (Tabula 3-2). Pamata apjomu uzskaitē tiek veikta izmantojot tilpuma mērvienības (kubikmetrus), apjoms masas mērvienībās ir aprēķināts izmantojot šādus tilpumbilvuma koeficientus: nešķiroti sadzīves atkritumi, vieglais iepakojums – 0,095 t/m³; liela izmēra atkritumi - 0,2 t/m³; stikls 0,4 t/m³; bioloģiskie atkritumi - 0,3 t/m³. Tādējādi kopējais savākto sadzīves atkritumu apjoms sastāda 2,82 milj. kubikmetru, jeb 291,4 tūkstošus tonnu gadā.

Tabula 3-2 Atkritumu apsaimniekošanas komersantu sniegtā informācija par savāktajiem sadzīves atkritumu apjomiem, 2023.gads

Komersants	Nešķiroti sadzīves atkritumi m ³	Liela izmēra atkritumi m ³	Vieglais iepakojums m ³	Stikls m ³	BioA m ³	Kopā m ³	Kopā t
Clean R	887 924	34 110	361 340	11 229	10 486	1 305 090	133 140
EBV	682 870	26 039	288 419	19 841	8 498	1 025 667	107 966
Lautus vide / PVS	348 297	3 840	123 975	8 001	4 988	489 100	50 330
Kopā	1 919 091	63 988	773 735	39 071	23 973	2 819 857	291 436

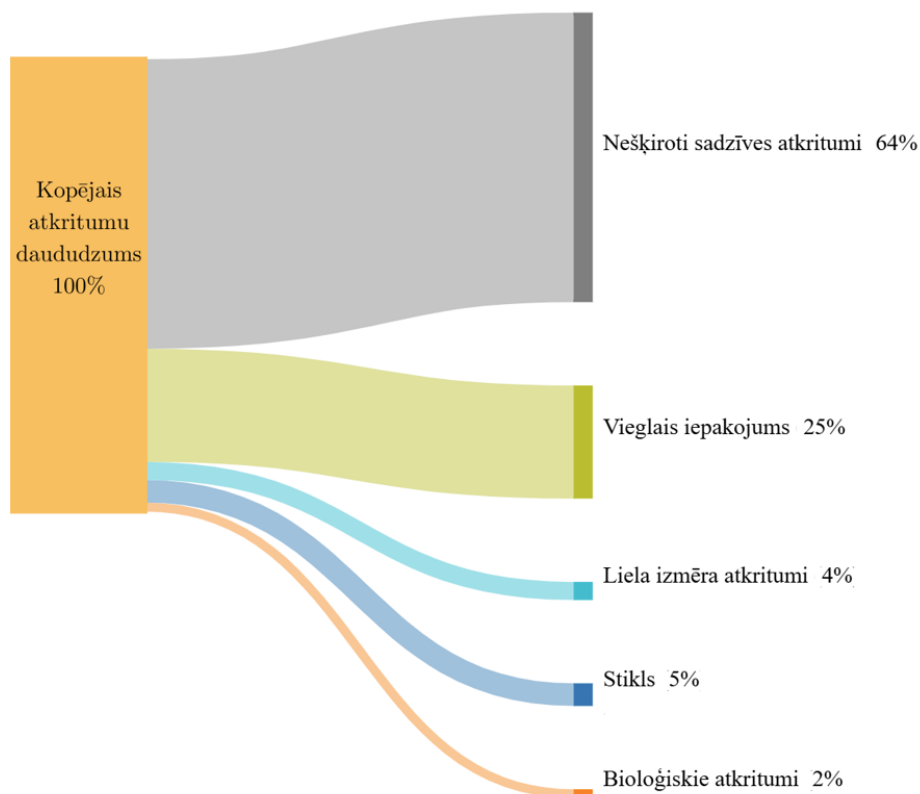
Attēls 3-1 Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas komersantu savāktie sadzīves atkritumi

Salīdzinot rezultātus ar statistikas pārskatā 3A pieejamo informāciju secināts, ka nešķīrotu sadzīves atkritumu apjomi ir atbilstoši, kas attiecās uz liela izmēra, iepakojuma un citu pārstrādei derīgu atkritumu apjomiem un bioloģisko atkritumu apjomiem, tad šādu salīdzinājumu nevar veikt, jo statistikas pārskatā dati par šo atkritumu plūsmu apjomiem Rīgas valstspilsētā nav pieejami. Kopējais savākto sadzīves atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā Rīgas valstspilsētā bija 0,48 tonnas, kas ir līdzvērtīgs rādītājs Latvijas vidējām vērtībām.

Atsevišķi savākto atkritumu plūsmu īpatsvars 2023. gadā kopējā atkritumu apjomā bija sekojošs (masas %):

- Nešķīroti sadzīves atkritumi – 64%;
- Liela izmēra atkritumi – 4%;
- Vieglais iepakojums – 25%;
- Stikls – 5%;
- Bioloģiskie atkritumi – 2%.

Kopumā vērtējot rezultātus jāsecina, ka dalīti savāktais izlietotā iepakojuma un citu pārstrādei derīgu atkritumu daudzums ir salīdzinoši augsts un kopā sasniedza nepilnus 36%.

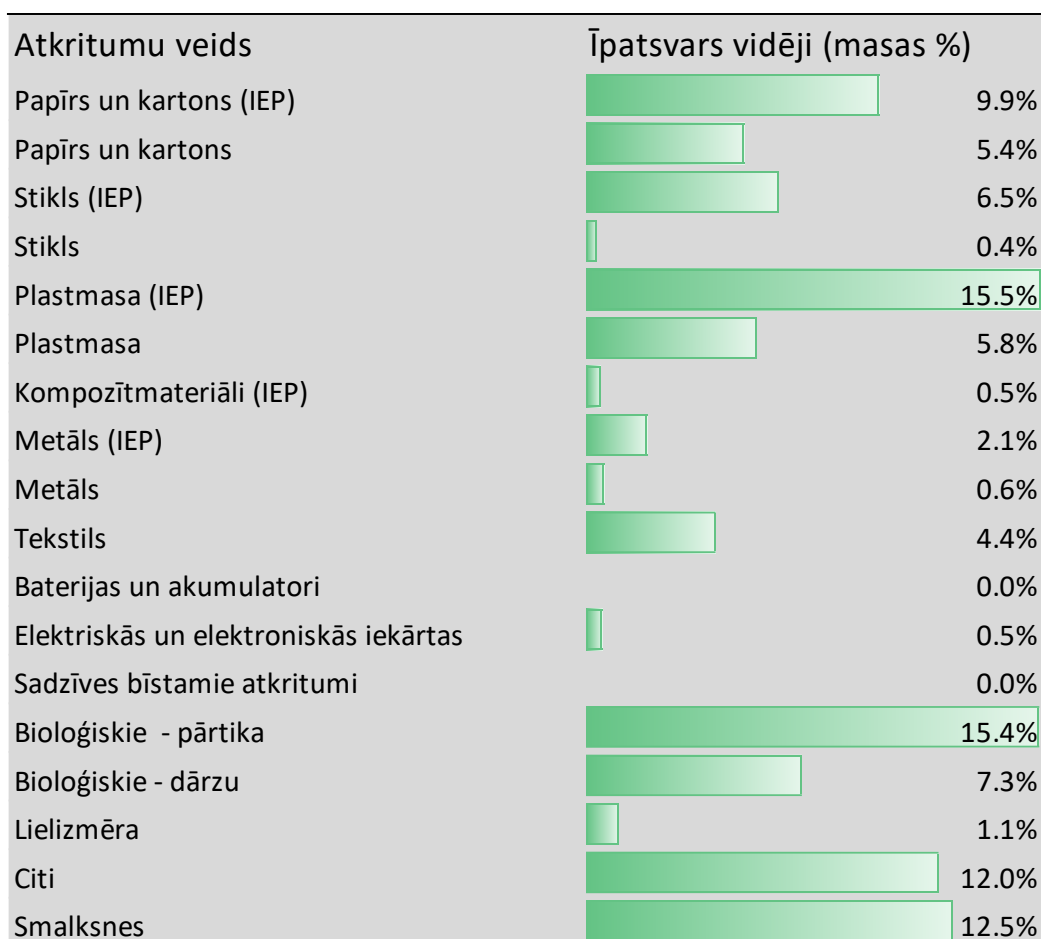

Attēls 3-2 atkritumu plūsmas īpatsvars kopējā atkritumu apjomā (masas %):

Vienlaikus jāatzīmē, ka joprojām nešķirotu sadzīves atkritumu daudzums sasniedz gandrīz 2/3 no kopējā sadzīves atkritumu apjoma, kas norāda uz nepieciešamību iesaistīt atkritumu radītājus atkritumu dalītās vākšanas sistēmā. Īpaši kritiski ir vērtējams ļoti zemais dalīti savākto bioloģisko atkritumu apjoms, kas 2023. gadā nepārsniedza 2% no kopējā apjoma.

3.1.1 Nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs

2024. gadā saskaņā ar noslēgto līgumu starp Klimata un enerģētikas ministriju un SIA “Geo Consultants” tika veikts pētījums „Sadzīves atkritumu sastāva noteikšana” (turpmāk – Pētījums), kura mērķis bija noteikt sadzīves atkritumu sastāvu. Attēlā 3-2 ir attēloti pētījuma ietvaros iegūtie nešķirotu sadzīves atkritumu sastāva noteikšanas rezultāti Rīgas valstspilsētā.

Attēls 3-3 Nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs

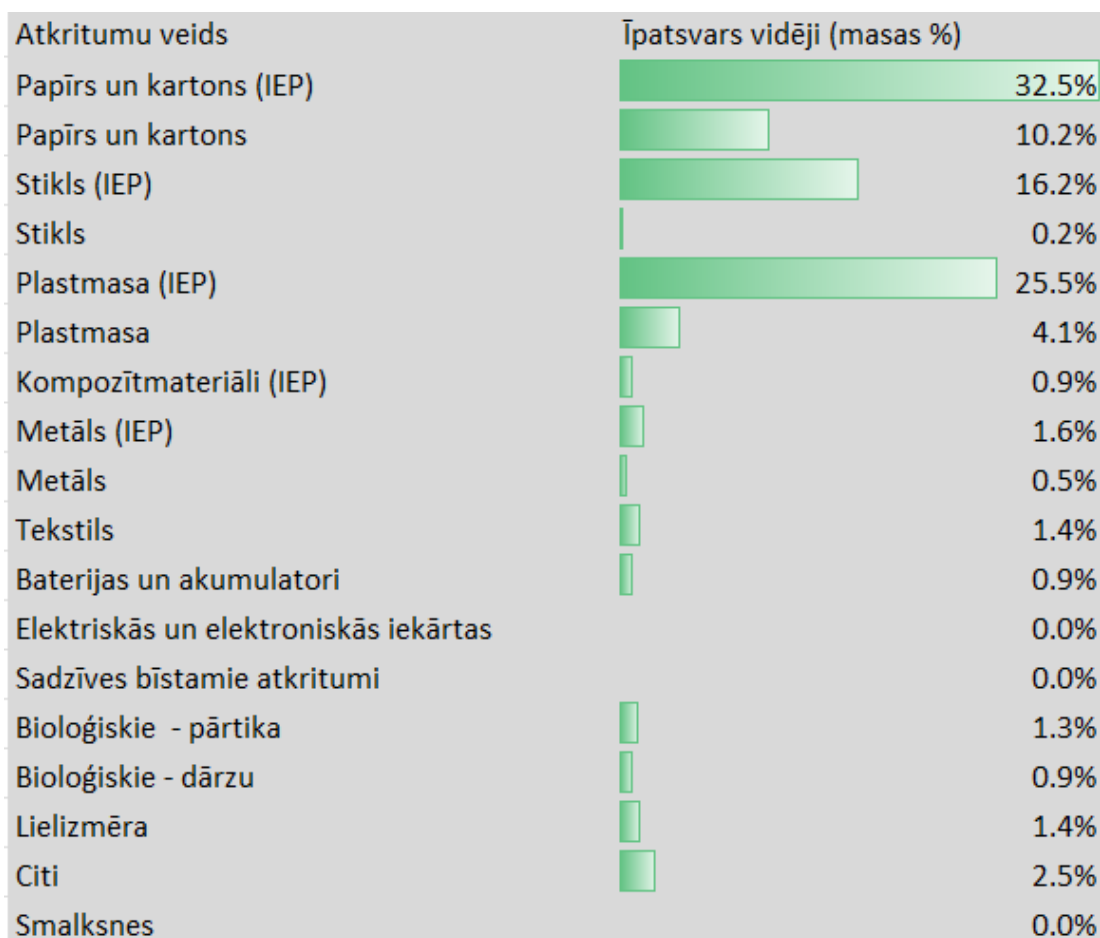
Analīzes rezultāti parādīja, ka dominējošo īpatsvaru veido trīs galvenās materiālu grupas: plastmasa (kopā 21,3%), bioloģiskie atkritumi (22,7%) un smalksnes (12,5%). Plastmasas atkritumi ietver iepakojuma plastmasu (15,5%) un citas plastmasas frakcijas (5,8%), kas norāda uz lielu šīs materiālu grupas potenciālu šķirošanai un pārstrādei. Bioloģiskie atkritumi sastāv no pārtikas atkritumiem (15,4%) un dārzu atkritumiem (7,3%). Mazāks īpatsvars ir papīra un kartona (15,3%) un stikla (6,9%) grupās, kur lielāko daļu veido iepakojuma materiāli. Papīra un kartona iepakojums ir 9,9%, savukārt stikla iepakojums sastāda 6,5%. Metālu īpatsvars ir salīdzinoši neliels (2,7%), no kuriem iepakojuma metāls veido lielāko daļu (2,1%). Elektriskās un elektroniskās iekārtas veido 0,5%, bet liela izmēra atkritumi 1,1%. Kopumā iepakojuma materiāli dominē (34,5%).

3.1.2 Dalīti savākto sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs

SIA "Geo Consultants" veiktā pētījuma ietvaros, tika analizēti arī dalīti savākto sadzīves atkritumu sastāvs attēlā 3-3 ir attēloti Pētījuma ietvaros iegūtie dalīti savāktie sadzīves atkritumu sastāva noteikšanas rezultāti Rīgas valstspilsētā.

Analīzes rezultāti parādīja, ka dominējošo īpatsvaru veido trīs galvenās materiālu grupas: papīrs un kartons (42,7%), plastmasa (29,6%) un stikls (16,4%). Šie materiāli galvenokārt sastāv no iepakojuma frakcijām. Papīrs un kartons veido 42,7% no kopējā apjoma, no kuriem lielākā daļa ir iepakojuma materiāli (32,5%), bet pārējie 10,2% ir dažāda veida citi papīra izstrādājumi. Plastmasas atkritumi sastāda 29,6%, tostarp iepakojuma plastmasa (25,5%) un citas plastmasas frakcijas (4,1%). Stikls veido 16,4%, kur galvenokārt dominē iepakojuma stikls (16,2%), bet pārējie 0,2% ir citas stikla frakcijas. Mazāku

Īpatsvaru veido metāls (2,1%), no kuriem lielākā daļa (1,6%) ir iepakojuma metāls. Bīstamie atkritumi, elektroniskās iekārtas un bioloģiskie atkritumi ir ļoti mazā īpatsvarā – baterijas un akumulatori veido 0,9%, elektriskās un elektroniskās iekārtas 0,0%, sadzīves bīstamie atkritumi 0,0%, savukārt bioloģiskie atkritumi (pārtikas – 1,3%, dārzu – 0,9%) kopā veido 2,2%. Kopumā iepakojuma materiāli dominē (76,7%).

Attēls 3-4 Daļīti savākto sadzīves atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs

3.2 POLIGONĀ “GETLIŅI” APSAIMNIEKOTIE SADZĪVES ATKRITUMU APJOMI

SIA “Getliņi EKO” sniegtās informācijas apkopojums par poligonā 2023. gadā apsaimniekotajiem Rīgas valstspilsētā radītajiem sadzīves atkritumu apjomiem sniegts tabulā, skat. tabulu (Tabula 3 3). Kopējais pieņemtais sadzīves atkritumu apjoms tiek vērtēts 204,7 tūkst. tonnu apmērā. Lielāko īpatsvaru veido nešķiroti sadzīves atkritumi, kas kopā veido 186 tūkst. tonnu gadā, šis apjoms ir nedaudz lielākas par atkritumu apsaimniekošanas komersantu uzrādīto apjomu, kas ir skaidrojams ar apstākļiem, kad atsevišķi atkritumu radītāji atkritumus poligonā nogādā paši, neizmantojot atkritumu apsaimniekošanas komersantu pakalpojumus. Rīgas valstspilsētā radītais nešķirotu sadzīves atkritumu apjoms kopējā poligonā pieņemtajā sadzīves atkritumu apjomā veido aptuveni 77%.

Tabula 3-3 Poligonā “Getliņi” pieņemtie Rīgas valstspilsētas sadzīves atkritumu apjomi, SIA “Getliņi EKO” sniegtā informācija, 2023. gads, tonnas

Nr. p. k.	Sadzīves atkritumu nosaukums	Atkritumu klase	Pienemts	Apstrāde	Nodots pārstrādei	Pārstrāde poligonā	Nodots reģenerācijai	Apglabāšana
1.1.	Papīra un kartona iepakojums	150101	70					70
1.2.	Plastmasas iepakojums	150102	4 241					4 241
1.3.	Koka iepakojums	150103	2				0	2
1.4.	Metāla iepakojums	150104	-					
1.5.	Kompozītmateriālu iepakojums	150105	-					
1.6.	Jauktais iepakojums	150106	2 479					2 479
1.7.	Stikla iepakojums	150107	-					
1.8.	Auduma iepakojums	150109	203					203
1.9.	Papīrs un kartons	191201	68					68
1.10.	Melnie metāli	191202	-					
1.11.	Krāsainie metāli	191203	-					
1.12.	Plastmasa un gumija	191204	516					516
1.13.	Stikls	191205	-					
1.14.	Koksne, kas neatbilst 191206 klasei	191207	3				3	
1.15.	Tekstila atkritumi	191208	95					95
1.16.	Bioloģiski noārdāmi atkritumi, kas piemēroti kompostēšanai vai anaerobai pārstrādei	191213	27			23		3
1.17.	Papīrs un kartons	200101	7					7
1.18.	Stikls	200102	0					
1.19.	Bioloģiski noārdāmi virtuves atkritumi	200108	398			398		0
1.20.	Mājsaimniecību, restorānu, sabiedriskās ēdināšanas iestāžu un mazumtirdzniecības telpu pārtikas atkritumi un citi tiem pielīdzināmi pārtikas ražošanas atkritumi	200109	9			2		7
1.21.	Drēbes	200110	7					7
1.22.	Tekstilizstrādājumi	200111	20					20
1.23.	Pārtikas eļļa un tauki	200125	-					
1.24.	Krāsas, tintes, saistvielas un sveķi, kuri neatbilst 200127 klasei	200128	-					
1.25.	Baterijas un akumulatori, kuri neatbilst 200133 klasei	200134	-					
1.26.	Citas nederīgas elektriskās un elektroniskās iekārtas, kuras neatbilst 200121, 200123 un 200135 klasei	200136	-					
1.27.	Koksne, kas neatbilst 200137 klasei	200138	2				2	
1.28.	Plastmasa	200139	65					65
1.29.	Metāli	200140	-					
1.30.	Skursteņu tīrīšanas atkritumi	200141	-					

Nr. p. k.	Sadzīves atkritumu nosaukums	Atkritumu klase	Pieņemts	Apstrāde	Nodots pārstrādei	Pārstrāde poligonā	Nodots reģenerācijai	Apglabāšana
1.31.	Citi šīs grupas atkritumi	200199	127					127
1.32.	Bioloģiski noārdāmi atkritumi	200201	6 767		6 547		142	78
1.33.	Nešķiroti sadzīves atkritumi	200301	186 130	170 890				15 240
1.34.	Tirgus atkritumi	200302	0					
1.35.	Ielu tīrīšanas atkritumi	200303	49					49
1.36.	Liela izmēra atkritumi	200307	3 371				110	3 261
1.37.	Cituro neminēti sadzīves atkritumi	200399	16					16
			204 672	170 890	6 547	423	257	26 553

*t.sk. atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi (arī materiālu maisījumi), kuri neatbilst 191211 klasei (kods 191212) un bioloģiski noārdāmi atkritumi, kas piemēroti kompostēšanai vai anaerobai pārstrādei (kods 191213) kas atšķiroti apstrādājot nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmu SIA “Vides resursu centrs” šķirošanas rūpnīcā.

Lielāko daļu no nešķirotu sadzīves atkritumu apjoma SIA “Getliņi EKO” nodod apstrādei SIA “Vides resursu centrs” šķirošanas rūpnīcā, kur tiek atšķiroti bioloģiski noārdāmie atkritumi, apglabājamā atkritumu plūsma un pārstrādei, reģenerācijai derīgie materiāli. Gan bioloģiski noārdāmos atkritumus, gan apglabājamās atkritumus poligons pēc apstrādes saņem atpakaļ un veic to turpmāku apsaimniekošanu. Bioloģiski noārdāmie atkritumi tiek novirzīti pārstrādei poligona pārstrādes iekārtās – kā poligona pārstāvji norāda aptaujas anketā – 2023. gadā pārstrādātais apjoms ir aptuveni 60,5 tūkstoši tonnu, savukārt 62,7 tūkstoši tonnu tiek novirzītas apglabāšanai, jo bioloģisko atkritumu pārstrādes iekārtas 2023. gadā vēl nestrādāja ar maksimālo jaudu. Papildus atšķirotajiem bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem poligonā tiek pārstrādāti arī dalīti savāktie bioloģiski noārdāmie atkritumi.

Attiecībā uz apglabātajiem atkritumu apjomiem un veidiem jāprecizē, ka tabulā uzrādītie apglabātie iepakojuma, papīra, plastmasu u.c. atkritumi, kas šķietami būtu nododami pārstrādei, ir novirzīti apglabāšanai, jo to kvalitāte nav atbilstoša, lai veiktu reģenerācijas un pārstrādes darbības – proti tādi atkritumi, kas būtu pārstrādājami, poligonā apglabāti netiek. Kopējais apglabāto sadzīves atkritumu apjoms poligonā 2023. gadā veidoja 132,7 tūkstošus tonnu, jeb aptuveni 65% no pieņemtā sadzīves atkritumu apjoma.

3.2.1 Sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcas poligonā “Getliņi” darbības rezultāti

Detalizēts sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcas poligonā “Getliņi” darbības novērtējums balstīts uz rūpnīcas apsaimniekotāja SIA “Vides resursu centrs” sniegtā darbības pārskata datiem par 2023. gadu. Tā kā pārskatā nav atsevišķi izdalīti un uzskaitīti pieņemtie atkritumi apjomi administratīvo teritoriju griezumā, apkopotie dati nav tiešā veidā kvantitatīvi attiecināmi tikai uz Rīgas valstspilsētu, vienlaikus, ņemot vērā, ka Rīgas valstspilsētā radīto atkritumu īpatsvars kopējā pieņemto atkritumu daudzumā pārsniedz 75% (nešķirotu sadzīves atkritumu plūsma), rūpnīcas darbības rezultāti kvalitatīvi ir attiecināmi uz Rīgas valstspilsētas atkritumu apsaimniekošanu.

Kopējais rūpnīcā 2023. gadā apstrādei pieņemtais sadzīves atkritumu apjoms ir 285,6 tūkst. tonnu, skat. tabulu (Tabula 3-4), t.sk. 225,8 tūkst. tonnu nešķirotu sadzīves atkritumu, jeb 79% no kopējā apjoma, 55,0 tūkst. tonnu atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumu, 19% no kopējā apjoma. Pārējās plūsmas kopā nepārsniedz 2%. Šķirošanas rūpnīcas galvenais uzdevums un tehnoloģiskie risinājumi ir pielāgoti

tieši nešķirotu sadzīves atkritumu sagatavošana apglabāšanai, tādēļ arī pārējo atkritumu plūsmu īpatsvars ir nebūtisks.

Tabula 3-4 Sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcā pieņemtie sadzīves atkritumu apjomi, statistikas pārskata 3-Atkritumi dati, 2023. gads, tonnas

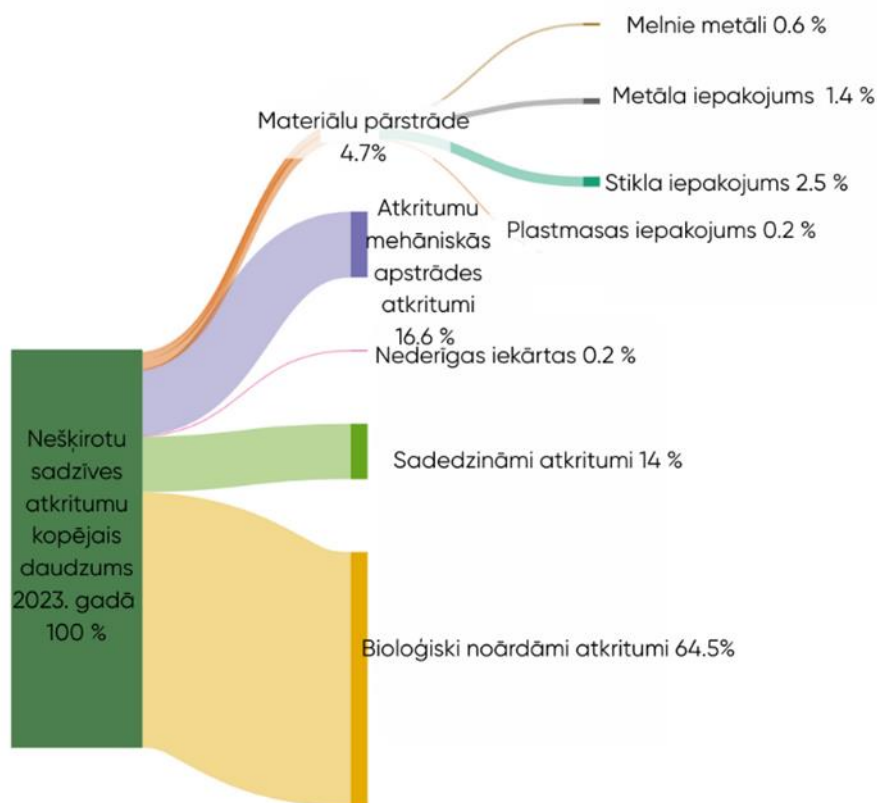
Atkritumu veids	t/gadā
Nešķiroti sadzīves atkritumi	225 789,37
Atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi	54 957,58
Plastmasa un gumija	1 514,76
Jauktais iepakojums	1 321,92
Plastmasas iepakojums	2 031,22
Papīra un kartona iepakojums	27,06
Stikla iepakojums	0,14
Metāla iepakojums	1,94
Kopā	285 643,99

Šķirošanas rūpnīcā, atkritumu mehāniskās šķirošanas darbību rezultātā iegūtās atkritumu plūsmas ir raksturotas skat. tabulu (Tabula 3-5). Lielāko īpatsvaru, jeb nepilnus 65% veido bioloģiski noārdāmi atkritumi, savukārt atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi, kas tiek novirzīti apglabāšanai veido 41,8 tūkst. tonnu, jeb 16,6%. Starpība 11,6% apmērā starp pieņemto atkritumu apjomu un mehāniskās apstrādes rezultātā iegūto atkritumu apjomu skaidrojama ar atkritumu mitruma zudumiem apstrādes procesu laikā, kas atstāj iespaidu uz atkritumu masu.

Tabula 3-5 Sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcā sašķirotās atkritumu plūsmas, 2023. gads, tonnas

Atkritumu veids	t/gadā
Melnie metāli	1 536,24
Metāla iepakojums	3 487,53
Atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi	41 800,21
Stikla iepakojums	6 209,45
Plastmasas iepakojums	621,41
Nederīgas iekārtas, kuras satur citus bīstamus komponentus	564,23
Baterijas un akumulatori,	7,54
Sadedzināmi atkritumi (no atkritumiem iegūts kurināmais)	35 214,50
Bioloģiski noārdāmi atkritumi, kas piemēroti kompostēšanai vai anaerobai pārstrādei	162 748,71
Kopā	252 189,82

No sagatavotajām atkritumu plūsmām 35,2 tūkst. tonnu veido NAIK, kas tiek nodots reģenerācijai ar enerģijas atguvi. Atgūtie pārstrādājamie materiāli, kā piemēram, metāls, stikls u.c. kopā veido 4,7% no sašķirotajām atkritumu plūsmām.

Attēls 3-5 Nešķirotu sadzīves atkritumu apstrādes rezultātā iegūtās atkritumu plūsmas, %

Vērtējot nešķirotu sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcas darbības rezultātus, secināms, ka lielāko ieguldījumu sniedz bioloģiski noārdāmo atkritumu atšķirošana un nodošana. Palielinot poligonā esošās bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādes rūpnīcas jaudu, tiks sasniegts būtisks pārstrādes apjomu pieaugums. Vienlaikus jāatzīmē, ka, lai paplašinātu bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādes galaprodukta saimnieciskās izmantošanas iespējas, būtisks aspekts ir dalītās vākšanas apjomu palielināšana. Mehāniskās šķirošanas iekārtu iespējas atdalīt nevēlamus piemaisījumus ir ierobežotas, kā rezultātā pārstrādes galapunktā nonāk mehāniski piemaisījumi, piemēram, stikls, plastmasu daļiņas, kas kavē saražotā materiāla izmantošanu. Attiecībā uz ieguldījumu apglabājamo atkritumu apjomu samazināšanā, jāatzīmē arī NAIK ražošana un nodošana reģenerācijai, kas samazina apglabāto atkritumu apjomu par 14%. Šeit gan jāatzīmē, ka NAIK nodošana reģenerācijai nesniedz ieguldījumu pārstrādes mērķu sasniegšanā. Kas attiecas tieši uz materiālu pārstrādes mērķu sasniegšanu, tad nešķirotu atkritumu apstrādes ieguldījums ir nepilni 5%. Šāds rezultāts gan ir likumsakarīgs, jo iespējas no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas atgūt pārstrādei derīgus materiālus ir ļoti ierobežotas, kas norāda uz nepieciešamību kāpināt sadzīves atkritumu dalītās vākšanas apjomus.

3.2.2 Apglabāšanai novirzītās atkritumu plūsmas pārstrādes un reģenerācijas potenciāls

Kā liecina 3.2.1. apakšnodaļā apkopotā informācija, tad no šķirošanas rūpnīcā atšķirotajām atkritumu plūsmām apglabāšanai atkritumu krātuvē tiek novirzīta atkritumu plūsma – atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi, kopējais apjoms 2023. gadā 41,8 tūkstoši tonnu. Poligona apsaimniekotājs SIA "Getliņi EKO" veic regulāru šīs plūsmas morfoloģiskā sastāva novērtējumu, novērtējuma rezultātus laika posmā no 2022. līdz 2024. gadam skat. tabulu (Tabula 3-6).

Tabula 3-6 Atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumu plūsmas morfoloģiskais sastāvs, SIA "Getliņi EKO" sniegtā informācija, 2022-2024. gads, masas%

Atkritumu plūsma	Īpatsvars vidēji Masas %
Papīrs un papīru saturoši atkritumi (iepakojums, kartons, tetrapakas, jaukti papīra un kartona atkritumi (autiņbiksītes, salvetes, ielikņi)	32,57
Plastmasa un plastmasu saturoši atkritumi (iepakojums, plēve, jaukti plastmasas atkritumi)	34,53
Bioloģiski noārdāmie atkritumi un bioloģiskie atkritumi	4,61
Smalkā frakcija (<10mm) (pelni, smiltis, mājdzīvnieku "tualetes" u.c.)	4,51
Tekstila atkritumi	10,57
Metālus saturoši atkritumi	1,45
Stikls un stiklu saturoši atkritumi	0,77
Būvniecības un ēku nojaukšanas atkritumi	2,59
Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi	0,43
Bateriju un akumulatoru atkritumi	0,01
Liela izmēra atkritumi (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50cm)	0,58
Pārējie atkritumi, kuri neatbilst citām minētajām frakcijām (āda, gumija, jaukti dažādi materiāli, kas nav bioloģiski atkritumi, medikamenti u.c. bīstamie atkritumi)	7,38

Morfoloģiskā sastāva noteikšanas rezultāti liecina, ka apglabājamo atkritumu plūsmā lielāko īpatsvaru veido potenciāli pārstrādei un reģenerācijai derīgi atkritumi:

- Papīrs un papīru saturoši atkritumi – īpatsvars kopējā plūsmā 32,6%, kvantitatīvi ap 13 tūkst. t gadā. Papīra atkritumu pārstrāde ir samērā vienkārša, kā arī pārstrādes iespējas ir plaši nodrošinātas, ja vien papīra atkritumi nav sajaukti / piesārņoti ar citām atkritumu plūsmām, piemēram, bioloģiskajiem atkritumiem. Šajā morfoloģiskā sastāva noteikšanas rezultātu apkopojumā, papīra atkritumu plūsmā ir ietverti arī higiēnas preču atkritumi, tādēļ precīzs papildu pārstrādes potenciāls, ja tiktu nodrošināta atbilstoša apsaimniekošana nav aprēķināms, bet var pieņemt, ka tie varētu būt 20-50% no papīru saturošo atkritumu plūsmas, kas kvantitatīvi veidotu 2,5-6,5 tūkst. t gadā. Jāatzīmē, ka, lai praktiski īstenotu apglabājamo atkritumu plūsmā nonākošo papīru saturošu atkritumu daudzuma samazinājumu, faktiski vienīgais risinājums ir dalītās vākšanas apjomu palielināšana;
- Plastmasa un plastmasu saturoši atkritumi - īpatsvars kopējā plūsmā 34,5%, kvantitatīvi ap 14,4 tūkst. t gadā. Atšķirībā no papīra atkritumiem, plastmasu saturošu atkritumu pārstrādes iespējas ir ierobežotas, jo gan iepakojums, gan plastmasas izstrādājumi tiek ražoti no daudzskaitlīgiem plastmasas veidiem, kas apgrūtina šīs atkritumu plūsmas šķirošanu pa specifiskiem plastmasu veidiem. Jāņem vērā, ka tā kā plastmasu ķīmiskās pārstrādes tehnoloģijas šobrīd ir izpētes un attīstības stadijā, savukārt fizikālās pārstrādes veikšanai ir nepieciešama homogēna izejviela, līdz ar to, lai novērtētu plastmasu saturošu atkritumu pārstrādes potenciālu, ir nepieciešami dati par dažādu plastmasu veidu īpatsvaru kopējā plastmasu saturošu atkritumu plūsmā. Vienlaikus jāatzīmē, ka plastmasu atkritumus no kopējās atkritumu plūsmas var sekmīgi atdalīt ar mehāniskās šķirošanas veidā un plastmasu veidus, kas nav derīgi materiālu pārstrādei novirzīt reģenerācijai ar enerģijas atguvi.
- Tekstila atkritumi - īpatsvars kopējā plūsmā 10,6%, kvantitatīvi ap 4,4 tūkst. t gadā. Tekstila atkritumu novirzīšanas no apglabājamo atkritumu plūsmas problemātika var raksturot, ļoti līdzīgi kā plastmasu saturošiem atkritumiem – arī tekstila pārstrādes iespējas ir ierobežotas, turklāt, lai nodrošinātu tekstila pārstrādi, salīdzinājumā ar plastmasu, lielāka nozīme ir dalītās vākšanas nodrošinājumam. Faktiski tekstila atkritumu plūsmas, kas atdalīta no nesašķīrotajiem sadzīves atkritumiem, alternatīvā izmantošanas iespēja ir reģenerācija izmantojot tekstila atkritumus kā energoresursu.

Pārējās plūsmas veido vairākkārt mazāku īpatsvaru, tādēļ īpašu pasākumu veikšana attiecībā uz to apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanu kvantitatīvi sniegtu mazāku ieguldījumu, vienlaikus ir secināms, ka faktiski uz jebkuru plūsmu attiecināms princips, ka sekmīga pārstrāde ir nodrošināma tikai savācot atkritumus dalītā veidā. Veicinot atkritumu šķirošanu to rašanās vietā potenciālais apglabāto mehāniskas apstrādes atkritumu apjomu samazinājums poligonā summāri ir vērtējams ap 10 tūkstošiem tonnu gadā, jeb, attiecībā uz Rīgas valstspilsētā radītajiem atkritumu apjomiem (~75% no kopējā apjoma), ap 7,5 tūkst. t gadā.

3.3 INFORMĀCIJA PAR SAVĀKTAJEM BĪSTAMO ATKRITUMU APJOMIEM

2023. gadā Rīgas valstspilsētā izvietotajos astoņos bīstamo atkritumu savākšanas punktos tika savāktas 159 tonnas bīstamo atkritumu. Lielāko daļu no kopējā apjoma veidoja organiskos šķīdinātājus un citas bīstamas vielas saturošu krāsu un laku atkritumi – 45.56 tonnas jeb 28.63%. Otro lielāko apjomu veido nederīgas iekārtas, kuru apjoms sasniedza 39.73 tonnas jeb 24.96%. Trešo lielāko daļu veido luminiscētas spuldzes un citi dzīvsudrabu saturoši atkritumi – 23.90 tonnas jeb 15.01%, skat. Tabula (3-7).

3-7 tabula Bīstamo atkritumu daudzums, Mājokļu un vides departamenta sniegtie dati, tonnas

Atkritumu veids	Kīsezera iela 31	Mūkusalas iela 59	Šampētera iela 180	Kaudziņu iela 57	Spilves iela 8b	Bulļu iela 72A	Gunāra Astras iela 7	Emmas iela 45	KOPĀ	
Baterijas un akumulatori	0.77	0.89	0.68	1.83	0.94	0.02	1.61	2.36	9.10	5.71%
Dzīvsudrabu saturoši atkritumi	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	0.00	0.00	0.08	0.05%
Elļas filtri	0.19	0.12	0.23	0.48	0.37	0.00	0.82	1.13	3.31	2.08%
Piesārņotais iepakojums	0.42	0.24	0.46	1.68	0.64	0.00	1.07	0.76	5.27	3.31%
Laboratoriju ķīmiskās vielas	1.83	1.59	2.19	1.49	0.34	0.32	1.58	2.17	11.50	7.23%
Luminiscētas spuldzes un citi dzīvsudrabu saturoši atkritumi	1.84	1.49	1.40	5.58	2.83	0.07	4.36	6.34	23.90	15.01%
Medikamenti	0.04	0.02	0.06	0.01	0.03		0.10	0.21	0.46	0.29%
Nederīgas iekārtas	3.24	3.15	2.95	8.10	6.77	0.26	6.56	8.70	39.73	24.96%
Nehlorētas minerālās motoreļļas	2.03	2.04	2.27	1.08	0.78	0.16	1.83	6.27	16.44	10.33%
Organiskos šķīdinātājus vai citas bīstamas vielas saturošu krāsu un laku atkritumi	3.27	3.77	3.26	16.75	2.67	0.31	6.94	8.60	45.56	28.63%
Šķīdinātāji	0.12	0.09	0.14	0.63	0.17	0.01	0.82	0.79	2.77	1.74%
Bīstamus komponentus saturošas nederīgas elektriskās un elektroniskās iekārtas	0.00	0.00	0.00	0.20	0.00	0.00	0.00	0.00	0.20	0.13%

Sintētiskās motoreļļas, pārnesumu eļļas un smēreļļas	0.00	0.00	0.00	0.11	0.00	0.00	0.00	0.75	0.86	0.54%
	13.74	13.39	13.63	37.93	15.53	1.20	25.68	38.08	159.17	

Lai gan bīstamo atkritumu savākšanas punkti pamatā ir paredzēti sadzīvē radīto bīstamo atkritumu savākšanai no iedzīvotājiem, vērtējot savākto atkritumu sastāvu un dažādu frakciju procentuālo īpatsvaru, var droši apgalvot, ka šos punktu lielā mērā izmanto uzņēmumi, lai bez maksas atbrīvotos no radītajiem bīstamajiem atkritumiem. Ir zema iespējamība, ka mājāsaimniecībās tiktu radīts uzskaitītais organisko šķīdinātāju, eļļu atkritumu, dzīvsudrabu saturošu atkritumu apjoms. Iepriekš veikti pētījumi liecina, ka sadzīves bīstamie atkritumi un videi kaitīgas preces, kas rodas mājāsaimniecībās, pamatā ietver elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus, baterijas un akumulatorus, sadzīves ķīmijas iepakojumu, laku un krāsu atkritumus. Šis faktors būtu ņemamas vērā plānojot turpmāko bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbību, pēc iespējas nodrošinot, ka uzņēmumi savas darbības rezultātā radītos bīstamos atkritumus nodod tieši specializētam uzņēmumam un sedz apsaimniekošanas izmaksas, tādējādi nodrošinot principa “piesārņotājs – maksā” īstenošanu.

3.4 LIELA IZMĒRA ATKRITUMU TIPOLOĢISKĀ ANALĪZE

Viena no sadzīves atkritumu plūsmām, kas, veicot efektīvu apsaimniekošanu, potenciāli var sniegt ieguldījumu atkritumu atkārtotas izmantošanas, pārstrādes un reģenerācijas mērķu sasniegšanā ir liela izmēra atkritumu plūsma. Kopējā sadzīves atkritumu apjomā liela izmēra atkritumi veido 5-10%, kas ir vērā ņemams apjoms, lai izskatītu šo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanas iespējas. Vienlaikus attiecībā uz šo atkritumu plūsmu līdz šim nav veikti pētījumi par tajā ietilpstošajām atkritumu frakcijām un to izmantošanas iespējām. Arī konsultējoties ar atkritumu apsaimniekošanas komersantiem secināts, ka šīs plūsmas regulārs monitorings netiek veikts.

Lai risinātu šo situāciju, pētījuma ietvaros, ievērojot līguma darba uzdevuma prasības tika veikta liela izmēra atkritumu plūsmas tipoloģiskā sastāva novērtēšana izdalot sekojošas galvenās atkritumu frakcijas:

- Mēbeles, matračī;
- Gaismekļi, lustras;
- Durvis un logi;
- Grīdas segumi;
- Metāla sadzīves priekšmeti (piem., bērnu rati, virtuves katli un pannas, spaiņi u.tml.).
- Vannas istabas tehnika (tualetes podi, izlietnes u.tml.).
- Būvniecības atlikumi (krāsu pārpalikumi, bundžas u.tml.).
- Elektropreces
- Citi (riepas, neklasificējami liela izmēra atkritumi u.tml.).

Liela izmēra atkritumu sastāvs, sadarbojoties ar Rīgas valstspilsētā strādājošajiem atkritumu apsaimniekošanas komersantiem tika noteikts atkritumu rašanās vietās. Kopumā tikai veikts 16 liela izmēra atkritumu kravu novērtējums – 4 kravas katrā atkritumu apsaimniekošanas zonā. Novērtējums tika veikts laika posmā no 2024. gada septembra līdz decembrim. Tā kā liela izmēra atkritumu uzkrāšanas vietās tiek izmesti arī mājāsaimniecībās radītie būvniecības un remonta darbu atkritumi, arī šī plūsma tika ietverta izvērtējumā.

Sākotnēji plānotā tipoloģiskā sastāva noteikšanas metode paredzēja savākto liela izmēra atkritumu kravu šķirošanu pēc nogādāšanas šķirošanas vietā – atkritumu apsaimniekošanas komersantu infrastruktūras objektiem, tomēr, tā kā konsultējoties ar atkritumu apsaimniekošanas komersantiem tika noskaidrots, ka arī liela izmēra atkritumu savākšana un izvešana tiek veikta ar specializēto transportu, kas aprīkots ar presēšanas iekārtām, metode tika pielāgota faktiskajai situācijai, paredzot, ka atkritumu sastāvs tiek noteikts, pirms iekraušanas specializētajā transportā. Tādējādi tika nodrošināta precīzāka datu ieguve, jo visi savāktie liela izmēra atkritumi presēšanas laikā netika deformēti, bija identificējami un attiecināmi uz kādu no izdalītajām frakcijām.

Atbilstoši adaptētajai pētījuma metodoloģija tipoloģiskā sastāva novērtējums tika veikts katrā liela izmēra atkritumu uzkrāšanas vietā, kas iekļauta atkritumu apsaimniekošanas komersantu plānotajos ikdienas savākšanas maršrutos. Sastāva novērtējums tika veikts regulāro liela izmēra atkritumu savākšanas maršrutu izpildes laikā. Pēc noteiktā grafika ierodoties katrā atkritumu uzkrāšanas vietā, pirms atkritumu savākšanas un ievietošanas specializētajā transportlīdzeklī, tika fiksēts savācamo atkritumu daudzums masas mērvienībās pa noteiktajiem atkritumu veidiem, tādējādi uzskaitot visus maršrutā savāktos atkritumu veidus, maršruta izpildes beigās tika fiksēta kopējā savāktās kravas masa. Novērtējuma rezultātus skatīt tabulu (tabula 3-8). Tabulā norādīta kopēja savākto liela izmēra atkritumu frakciju masa katrā atkritumu apsaimniekošanas zonā, vidējais katras frakcijas īpatsvars norādīts kopā Rīgas valstspilsētai.

Kopā tika savāktas 90.12 tonnas liela izmēra atkritumi. 41.79 tonnas jeb 46.38% sastādīja citi atkritumi, kas ietvēra neklasificējami liela izmēra atkritumus, piemēram, riepas, būvmateriālu atlikumi dēļi, saplākšņi, apdares dēļi. Otrā lielākā kategorija ir mēbeles un matračī, kas kopā veidoja 38,91 tonnas jeb 43,17% no kopējā daudzuma. Trešā lielākā kategorija ir vannas istabas tehnika, kas kopā veidoja 3,85 tonnas jeb 4,28% no kopējā daudzuma.

3-8 tabula Liela izmēra atkritumu tipoloģiskais sastāvs - šķirošanas rezultāti, tonnas

	Mēbeles, matračī	Gaismekļi, lustras	Durvis, logi	Grīdas segumi	Metāla sadzīves priekšmeti	Vannas istabas tehnika	Krāsas, Bundžas	Sadzīves elektronika	Citi	KOPĀ
1. zona	7.88	0.02	0.66	0.20	0.13	0.71	0.27	0.26	6.30	16.43
2. zona	16.96	0.01	0.65	0.40	0.19	2.35	0.54	0.53	15.17	36.81
3. zona	3.21	0.00	0.06	0.08	0.08	0.11	0.00	0.02	0.87	4.43
4. zona	10.86	0.03	0.21	0.20	0.29	0.68	0.25	0.49	19.46	32.46
KOPĀ t	38.91	0.06	1.58	0.88	0.69	3.85	1.06	1.29	41.79	90.12
%	43.17	0.07	1.75	0.98	0.77	4.28	1.18	1.43	46.38	100

Vērtējot iegūtos rezultātus secināms, ka pamatā liela izmēra atkritumu plūsmu veido divas atkritumu grupas – mēbeles un atkritumi, kas rodas remonta darbu rezultātā. Vienlaikus liela izmēra atkritumu plūsmā nonāk arī neatbilstoši atkritumi, kā piemēram videi kaitīgas preces – krāsu bundžas, neizlietotas krāsas, špaktelmasas un citi remonta darbu materiālu pārpalikumi kā arī nolietotas riepas. Ar augstu ticamību var izdarīt pieņēmumu, ka zināmā mērā tipoloģisko sastāvu ietekmē nelegālie atkritumu apsaimniekotāji, kas no liela izmēra atkritumu savākšanas vietām izved metāla priekšmetus, gan mājsaimniecības preces, gan arī elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus.

Darbu posma izpildes ietvaros, bez tipoloģiskā sastāva noteikšanas, tik vērtēts arī liela izmēra atkritumos izmesto priekšmetu potenciāls attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un atkārtotu izmantošanu, gadījumā, ja būtu nodrošinātas šādas iespējas. Tomēr kopumā jāsecina, ka šajā plūsmā

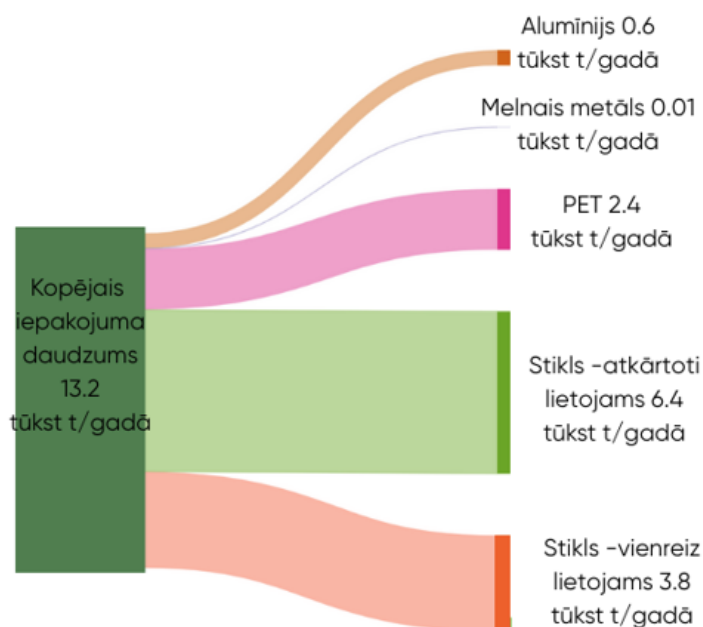
faktiski netika konstatētas lietas, kas būtu nododamas atkārtotai izmantošanai, jo gan mēbeles, gan citi priekšmeti ir ļoti nolietoti vai salauzti, līdz ar to optimālajā scenārijā tie var tikt novirzīt, lai atgūtu materiālus – metālu, plastmasu, koku. Izņēmums varētu būt remonta darbu materiālu pārpalikumi, kurus iespējamas izmantot arī turpmāk, tomēr šādu materiālu veids pret kopējo liela izmēra atkritumu apjomu ir nebūtisks.

3.5 IZLIETOTĀ DZĒRIENU IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMAS DARBĪBA RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ 2023. GADĀ

Nozīmīgu ieguldījumu atkritumu pārstrādes un reģenerācijas mērķu sasniegšanā sniedz, kopš 2022. gada valstī ieviestā izlietotā dzērienu iepakojuma depoziņa sistēma. 2023. gadā depoziņa sistēmas ietvaros Rīgas valstspilsētā apsaimniekotais atkritumu apjoms ir 13,2 tūkst. tonnu, jeb aptuveni 4,2% no kopējā sadzīves atkritumu daudzuma. Lielāko īpatsvaru veido stikla iepakojums, t.sk. atkārtoti izmantojams stikla iepakojums, skat. tabulu (Tabula 3-9 un attēls 3.7).

Tabula 3-9 Savāktais depoziņa iepakojuma daudzums, Valsts vides dienesta sniegtā informācija, 2023. gads, tonnas¹³

Depoziņa iepakojuma savākšanas periods	Izlietotā depoziņa iepakojuma veids (t)					Kopā
	Alumīnijs	Melnais metāls	PET	Stikls -atkārtoti lietojams	Stikls - vienreiz lietojams	
2023.gada 1.cet.	114.57	1.53	495.53	1 288	662	2 562
2023.gada 2.cet.	163.47	2.32	653.50	1 879	1 064	3 762
2023.gada 3.cet.	178.49	2.27	684.29	1 951	1 183	3 999
2023.gada 4.cet.	142.77	0.80	564.09	1 324	882	2 913

Attēls 3-6 Depoziņa sistēmas ietvaros savāktais izlietotais iepakojums

¹³ Valsts vides dienests sniegtā informācija

3.6 KOPSAVILKUMS- SECINĀJUMI

1. Pētījuma sagatavošanā izmantota apsaimniekoto atkritumu apjomu raksturojoša informācija, kas ir pašvaldības rīcībā, valsts statistikas pārskatā "3-Atkritumi" pieejamā informācija, kā arī veikta atkritumu apsaimniekošanas komersantu aptauja. Strādājot ar pieejamajiem datiem secināts, ka attiecībā uz lielākajām plūsmām, piemēram, nešķiroti sadzīves atkritumi, liela izmēra atkritumi, nepieciešamā informācija ir pieejama arī Rīgas valstspilsētas griezumā. Vienlaikus jāatzīmē, ka detalizēta informācija par savāktajiem atkritumiem, piemēram, atkritumu klašu griezumā saskaņā ar atkritumu klasifikatoru atsevišķi par Rīgas valstspilsētu nav pieejama, tas attiecas arī uz reģenerācijas un pārstrādes darbību rezultātiem – tā kā infrastruktūras objektos, kur tiek veikta atkritumu apstrāde nonāk atkritumi arī no citām pašvaldībām, nav iespējams noteikt tieši kāds apjoms no Rīgas valstspilsētā savāktajiem atkritumu apjomiem ir nodots pārstrādei. Pietiekami detalizētas informācijas pieejamības ierobežojumi kavē atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbības monitoringu un attīstības plānošanu.
2. Kopējais Rīgas valstspilsētā savāktais sadzīves atkritumu daudzums 2023. gadā ir 291,4 tūkstoši tonnu, summējot izlietotā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ietvaros savākto apjomu, kopējais savāktais sadzīves atkritumu apjoms 304,6 tūkstošus tonnu. Savāktais Nešķiroto sadzīves atkritumu apjoms kopējā sadzīves atkritumu plūsmā veido vidēji 62,6% (neskaitot depozīta iepakojumu) vai 59,8%, ja depozīta sistēmas darbības rezultāti tiek iekļauti aprēķinā.
3. Sadzīves atkritumu poligonā "Getliņi" tiek nogādātas 204,7 tūkstoši tonnu Rīgas valstspilsētā savākto sadzīves atkritumu. Poligonā no nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmas tiek atdalīti un pārstrādāti bioloģiski noārdāmie atkritumi – īpatsvars 2023. gadā 32,9%. No poligonā pieņemtajiem atkritumiem tik apglabātas 132,6 tūkstoši tonnas, jeb 64,8%. Apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars kopējā Rīgas valstspilsētā savākto sadzīves atkritumu apjomā attiecīgi veido 43,5%. Apglabāto atkritumu apjomu poligonā ir iespējams samazināt kāpinot bioloģisko atkritumu pārstrādes jaudu.
4. Balstoties uz iepriekš veiktu pētījumu rezultātiem ir novērtēts nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmas sastāvs. Novērtējuma rezultāti liecina, ka aptuveni 46% no nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmas veido potenciāli pārstrādei nododami atkritumi – plastmasas, papīrs un kartons, stikls, metāls. Salīdzinoši mazāks ir bioloģiski noārdāmo atkritumu īpatsvars nešķiroto atkritumu plūsmā – 22,7%, summējot šo vērtību ar smalksnes frakcijā ietilpstošo bioloģiski noārdāmo atkritumu plūsmu kopējais īpatsvars var tuvojies 30%.
5. 2023. gada dati par savākto sadzīves atkritumu apjomu pa atkritumu plūsmām liecina par kritiski zemu dalīti savākto bioloģisko atkritumu apjomu, kas nepārsniedz 2,5% no kopējā daudzuma. Bioloģisko atkritumu dalītās vākšanas apjomu palielinājums nodrošinātu nešķiroto sadzīves atkritumu īpatsvara samazinājumu. Vienlaikus jāatzīmē, ka dalīti savākto bioloģisko atkritumu palielinājums nesniegs ieguldījumu pārstrādes apjomu pieaugumam, jo bioloģiskie atkritumi jau šobrīd poligonā "Getliņi" tiek atdalīti no nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmas un pārstrādāti, tomēr dalītā vākšana paaugstinātu bioloģisko atkritumu pārstrādes galaprodukta kvalitāti un izmantošanas iespējas. Plānojot bioloģisko atkritumu dalītās vākšanas un pārstrādes jaudu palielinājumu jāņem vērā mājkompostēšanas ietekme uz centralizētajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmā pasaimniekojamajiem bioloģisko atkritumu apjomiem.
6. Pētījuma ietvaros tika veikta liela izmēra atkritumu plūsmas tipoloģiskā analīze. Iegūtie rezultāti liecina, ka liela izmēra atkritumu plūsmu pamatā veido mēbeles, matračī, remonta darbu atkritumi, kā arī neatbilstoši atkritumi, piemēram, nolietotas riepas. Attiecībā uz liela izmēra atkritumu apsaimniekošanas iespēju pilnveidošanu secināms, ka tie pamatā ir novirzāmi reģenerācijai un arī pārstrādei. Vienlaikus, vērtējot liela izmēra atkritumu potenciālu atkārtotas izmantošanas kāpināšanai, secināms, ka būtisks ieguldījums nav sagaidāms, jo lietas, kas ir nonākušas liela izmēra

atkritumu plūsmā ir ļoti nolietotas un to sagatavošana atkārtotai izmantošanai, vairumā gadījumu nav racionāli pamatojama.

4 NOVĒRTĒJUMU PAR ATKRITUMU RAŠANĀS SAMAZINĀŠANAS IESPĒJĀM RĪGAS VALSTSPILSĒTAS PAŠVALDĪBĀ

4.1 IEPIRKUMA PROCESU ANALĪZE

Publiskie iepirkumi Mājokļu un vides departamentā šobrīd tiek organizēti divos atšķirīgos veidos, atkarībā no atbildīgās struktūrvienības. Vienu daļu iepirkumu koordinē Mājokļu un vides departaments, otru daļu organizē Rīgas valstspilsētas pašvaldības centrālās administrācijas iepirkumu pārvalde. Šī pieeja rada izaicinājumus koordinācijā un var radīt atšķirības ilgtspējības prasību ieviešanā dažādos iepirkumos. Lai nodrošinātu vienotāku un ilgtspējīgāku iepirkumu praksi Rīgas pašvaldībā, pastāv iespēja pilnveidot sistēmu, kad visus iepirkumus koordinē viena iestāde.

Pētījumā tika veikta MVD iepirkumu analīze par 2023. un 2024. gadu. Pirmais izvērtēšanas kritērijs bija noteikt, vai konkrētajam iepirkumam var piemērot pasākumus atkritumu apjoma samazināšanai. Šāda pieeja ļāva identificēt iespējas integrēt ilgtspējības principus un aprites ekonomikas stratēģijas publisko iepirkumu procesos, īpaši uzsverot atkritumu samazināšanas potenciālu dažādos iepirkumu posmos. Analizējot publisko iepirkumu atbilstību atkritumu samazināšanas pasākumiem, tika konstatēts, ka ne visiem iepirkumiem ir iespējams piemērot šos pasākumus. Piemēram, iepirkumi, kuru mērķis ir būvuzraudzības darbu veikšana, būtībā nesatur elementus, kas rada fiziskus atkritumus vai kur būtu nepieciešams resursu patēriņš, ko varētu optimizēt. Šādā gadījumā atkritumu samazināšanas iespējas ir ierobežotas vai neattiecināmas, un uzmanība būtu jāpievērš citiem ilgtspējas aspektiem.

Pētījumā ietvaros tika analizēti šādi iepirkumos, kuros būtu iespējams ieviest pasākumus atkritumu samazināšanai vai citus aprites ekonomikas pasākumus:

- Iepirkums- “Par dzīvojamo telpu atbrīvošanu no īrnieka mantām saskaņā ar tiesas nolēmumu”, analizējot tehnisko specifikāciju, pozitīvi ir tas, ka atkritumi tiek šķiroti, taču visas mantas tiek automātiski klasificētas kā atkritumi, no aprites ekonomikas principiem būtu jāvērtē, vai šīs mantas ir iespējams atjaunot vai atkārtoti izmantot, tādējādi samazinot atkritumu apjomu un veicinot resursu efektīvāku un ilgtspējīgāku izmantošanu;
- Iepirkums- “Jauna bērnu rotaļu laukuma izbūves darbu” analizējot tehnisko specifikāciju, pozitīvi ir tas, ka ir ietverta prasība, ka ir jānodrošina 4 sekciju atkritumu urna ar slēdzamām durvīm un depozītu plauktiņu, kā papildus prasības turpmāk varētu ieviest prasības izmantot materiālus, kas ir pārstrādājami, ilgtspējīgi vai bioloģiski noārdāmi, piemēram, koksnes atkritumi, pārstrādātas plastmasas vai dabīgi materiāli, kas samazina atkritumu apjomu, prasību, ka būvniecības laikā atkritumi tiek šķiroti un atsevišķi apstrādāti, lai maksimāli daudz materiālu tiktu pārstrādāti un izmantoti atkārtoti, izvēlēties modulāras rotaļu laukuma konstrukcijas, kas ļauj viegli atjaunot vai nomainīt atsevišķas daļas, nevis visu laukumu, tādējādi samazinot atkritumus un veicinot ilgtspējīgāku pieeju, prasība izmantot pārstrādātus materiālus rotaļu laukuma izveidē, piemēram, pārstrādātas plastmasas vai metālu, lai samazinātu jaunu materiālu pieprasījumu un veicinātu resursu efektīvāku izmantošanu, nodrošināt, ka rotaļu elementi ir izgatavoti no ilgtspējīgiem materiāliem un ir paredzēti ilgām kalpošanas laikiem, lai novērstu nepieciešamību pēc biežas nomaiņas;
- Iepirkums, kas paredz dzeramā avota ūdens piegādi un ūdens sadales iekārtu nomu, ietverot ūdens bunduļu un vienreizlietojamo glāžu izmantošanu, ievērojami palielina vides noslodzi. Šāda pieeja veicina ievērojama plastmasas atkritumu daudzuma veidošanos, kas neatbilst ilgtspējīgas attīstības un aprites ekonomikas principiem. Ūdens bunduļu loģistika prasa papildu resursus, tostarp transporta degvielas patēriņu, kas palielina oglekļa emisijas. Papildus tam

vienreizlietojamo glāžu izmantošana veicina resursu pārmērīgu patēriņu un palielina atkritumu apsaimniekošanas sistēmas noslodzi. Šāda pieeja neņem vērā ilgtspējīgākas alternatīvas, piemēram, ūdens sadales iekārtu, kas pieslēgtas centralizētajai ūdensapgādei, ieviešanu. Šāda veida iepirkumi kavē pāreju uz videi draudzīgākiem risinājumiem publiskajā sektorā un rada iespējas ievērojami uzlabot turpmāko praksi;

- Iepirkums "Tiltiņa izbūves darbi Mārupītes mežaparkā, Rīgā", izvērtējot tehnisko specifikāciju, pozitīvi izceļ prasību pievērst uzmanību ne tikai materiālu kvalitātei, bet arī to ietekmei uz apkārtējo vidi būvniecības procesā. Šī prasība veicina atbildīgu materiālu izvēli, kas nodrošina gan nepieciešamo kvalitāti, gan palīdz samazināt būvniecības ietekmi uz apkārtējo vidi. Tas palīdz samazināt būvniecības laikā radītos atkritumus, veicina atjaunojamo un pārstrādājamo materiālu izmantošanu, turklāt, ievērojot šādas prasības, tiek veicināta aprites ekonomikas principu ievērošana, kas palīdz veidot ilgtspējīgāku būvniecības nozares nākotni. Kā papildus prasības turpmāk varētu ieviest prasības izmantot materiālus, kas ir sertificēti, piemēram, FSC vai PEFC koksni, vai materiālus ar zemu oglekļa emisijas līmeni, priekšroku dot pārstrādājamiem un atkārtoti izmantojamiem materiāliem, kas samazina atkritumu apjomu un resursu patēriņu, jānodrošina, ka materiāli pēc to ekspluatācijas beigām ir viegli utilizējami vai atkārtoti izmantojami.

Lai uzlabotu iepirkumu procesu un veicinātu atkritumu samazināšanu, būtiski iekļaut prasības, kas paredz priekšroku daudzkārt izmantojamiem un bioloģiski noārdāmiem vai pārstrādājamiem materiāliem, samazināt iepakojuma apjomu, kā arī pieprasīt informāciju par produktu dzīves ciklu un atbilstību ilgtspējas sertifikātiem, piemēram, EcoLabel. Papildus tam būtu nepieciešams veicināt aktīvu sadarbību ar piegādātājiem, nodrošinot izpratni par aprites ekonomikas principiem un uzsverot resursu efektīvu izmantošanu. Tas var ietvert prasību sniegt detalizētu informāciju par produkta dzīves ciklu, ņemot vērā visus ražošanas, lietošanas un utilizēšanas posmus. Tāpat būtu jāizstrādā un jāīsteno ilgtspējīgu iepirkumu politikas, kas ietver zaļo iepirkumu principus kā obligātu elementu stratēģijā, nodrošinot regulāru pārskatīšanu un atjaunināšanu, ņemot vērā jaunas tehnoloģijas un vides izaicinājumus.

4.2 PĀRSKATS PAR ESOŠAJĀM PREČU LABOŠANAS, APMAIŅAS UN TIRDZNIECĪBAS IESPĒJĀM RĪGĀ

Informācija par esošajām preču labošanas, apmaiņas, uzpildes un tirdzniecības iespējām Rīgā ir iegūta, atsaucoties uz LIFE integrētā projekta "Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana" ietvaros apkopotajiem datiem, kas ietvēra 33 dažādas kategorijas:

4-1 tabula preču labošanas, apmaiņas un tirdzniecības vietas Pakalpojumu pārskats

Kategorija	Skaits Rīgā
Aktīvās atpūtas inventāra noma	9
Antikvariāts, mākslas darbi	3
Apavu un ādas izstrādājumu remonts	16
Apģērbu remonts	19
Āra velo remonts un apkope	13
Auto noma	11
Automobiļu apkope un remonts	5
Bibliotēka	197
Biroja aprīkojuma noma	13
Brīvdabas treniņi	2

Kategorija	Skaits Rīgā
Būvniecības preču noma	15
Citu sadzīves preču noma	15
Dārza lietu maiņa	4
Datoru un to aprīkojuma remonts	9
Dzeramā ūdens uzpilde	172
Grāmatu apmaiņa	22
Lietotu preču tirdzniecība	25
Lietu apmaiņa	18
Koprades vietas un aprīkojums	4
Mājsaimniecības piederumu, mājas un dārza iekārtu remonts	
Mēbeļu remonts un tīrīšana	8
Mūzikas instrumentu noma	3
Mūzikas instrumentu skaņošana un remonts	1
Pasākumu piederumu noma	7
Pulksteņu un juvelierizstrādājumu remonts	0
Renovācija	10
Sadzīves preču remonts	11
Sadzīves tehnikas remonts	6
Tekstilizstrādājumu kopšana un noma	27
Velo noma	2
Velo remonts	12
Uzpildies atkārtoti	177
Viedierīču remonts, mobilo telefonu remonts	9

Pamatojoties uz datiem, var secināt, ka šobrīd Rīgā kopā ir 845 preču labošanas, uzpildes apmaiņas un tirdzniecības vietas, visplašāk tiek pārstāvētas dzeramā ūdens uzpilde un lietotu preču tirdzniecība.

4.3 PĀRSKATS PAR VIENREIZLIETOJAMO HIGIĒNAS PREČU VEIDIEM UN TO IZMANTOŠANAS APJOMIEM 2023. GADĀ

Vienreizlietojamās higiēnas preces tiek iepirkas, izmantojot Elektronisko Iepirkumu Sistēmu (EIS), kas nodrošina centralizētu un standartizētu iepirkumu procesu. Līgumi par šo preču piegādi tiek slēgti gan par vienreizējām piegādēm, gan par piegādēm noteiktā laika posmā atkarībā no iestāžu vajadzībām. EIS sistēmā ievietotās preces atbilst Ministru kabineta noteikumiem Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība", kas nosaka vides prasības un ilgtspējīgas iepirkumu vadlīnijas.

Vienreiz lietojamo preču izmantošanas apjomus 2023. gadā pašvaldības labklājības un veselības jomas institūcijās un kapitālsabiedrībās, skat. Tabulā 4-2. Lielākais patēriņš tiek novērots tādās preču kategorijās kā autiņbikses, cimdi, bahilas un maskas. Autiņbikses un pamperbikses veido būtisku daļu no preču patēriņa, īpaši sociālās aprūpes centros, kur tās nepieciešamas ilgstošai pacientu aprūpei. Autiņbikses un pamperbikses atšķiras arī pēc ražotāja piedāvājuma. Piemēram, autiņbikses bieži tiek ražotas zīmolu SENI vai līdzīgos, kas specializējas medicīniskajās un aprūpes produktu līnijās, savukārt pamperbikses ir vairāk saistītas ar zīmolu TENA. Autiņbiksēm un pamperbiksēm lietošanas mērķis ir vienāds nodrošināt higiēnu un aizsardzību.

Tabula 4-2 Vienreiz lietojamo preču izmantošanas apjoms 2023. gadā (gab.)

	Rīgas slimnīca	Rīgas 1. aprūpes centra "Mežciems"	Rīgas sociālās aprūpes centra "Stella maris"	Rīgas slimnīca	2. Rīgas dzemdību nams	Rīgas sociālās aprūpes centra "Gaiļezers"	KOPĀ
Autiņbikses	147957	89136	43627	25650	1212		307582
Pamperbikses	14624	96768	9591			178200	299183
Ieliktni		10752	1230			46280	58262
Palagi	12900		9305	14910	76060	21600	134775
Priekšauts pacientu barošanai	12600		14167				26767
Cepures		10800	2920	29350	8470	10000	61540
Priekšauti		10800		7570			18370
Cimdi	137725	19800	77313	634260	505790	265600	1640488
Maskas		45400	1600	42375	25880	9000	124255
Bahilas		864000		29600	58900	80000	1032500
Priekšauti		21600	2920		9300	10000	43820
Halāti				6150	5750		11900
Citi pārklāji				19527	4817		24344
Respiratori				3647	5292		8939
KOPĀ	325806	1169056	162673	813039	701471	620680	3792725

Vienreizlietojamo preču izmantošana tieši ietekmē atkritumu daudzumu, jo šīs preces, kā autiņbikses, bahilas un citi līdzīgi produkti, tiek patērētas lielos apjomos un parasti nonāk atkritumos pēc vienreizējas lietošanas. Šie materiāli ir apjomīgi un bieži satur kombināciju ar dažādām vielām, kas apgrūtina to šķirošanu un pārstrādi. Vienreizlietojamie produkti, piemēram, autiņbikses, ir lieli un lēni sadalās dabiskajā vidē, tādējādi radot ievērojamu slogu atkritumu apjomiem, kas tiek noglabāti poligonos.

Atkritumu daudzuma palielināšanās rada papildu vides problēmas un paaugstina atkritumu apsaimniekošanas izmaksas. Daudzas vienreizlietojamās preces, piemēram, autiņbikses vai medicīniskās maskas, satur ķīmiskās vielas, plastmasu un bioloģiski bīstamus materiālus, kas apgrūtina to šķirošanu un pārstrādi. Šiem atkritumiem nepieciešama īpaša apstrāde un drošības pasākumi, kas palielina izmaksas un enerģijas patēriņu. Tas nozīmē, ka šie atkritumi bieži vien nevar tikt pārstrādāti tradicionālajos atkritumu šķirošanas un pārstrādes procesos.

Vienreizlietojamie produkti, piemēram, autiņbikses un citi līdzīgi materiāli, parasti nav pārstrādājami tradicionālajās atkritumu pārstrādes sistēmās. Šiem produktiem ir vairākas sastāvdaļas, piemēram, plastmasa, superabsorbenti un bioloģiski materiāli (piemēram, šķiedras), kas padara to šķirošanu un pārstrādi ļoti sarežģītu. Šādi atkritumi bieži nonāk poligonos, kur tie sadalās lēni, un to pārstrādei ir nepieciešami specializēti apstrādes procesi, kas prasa papildu resursus.

Tomēr ir iespējams šķirot šos atkritumus atsevišķi no citiem atkritumiem, lai samazinātu to ietekmi uz vidi. Dažās valstīs tiek izmantoti atsevišķi konteineri medicīniskajiem un higiēnas atkritumiem, piemēram, autiņbiksēm, lai nodrošinātu drošāku apstrādi. Tomēr šķirošana un pārstrāde prasa īpašas tehnoloģijas un lielāku ieguldījumu.

Vienreizlietojamo preču radītais atkritumu apjoms ir būtisks izaicinājums, ko apgrūtina pārstrādes un šķirošanas ierobežojumi. Tā vietā būtu jākoncentrējas uz ilgtspējīgākiem risinājumiem, piemēram, daudzkreiz lietojamiem produktiem un bioloģiski noārdāmām alternatīvām, kas var samazināt negatīvo ietekmi uz vidi.

4.4 KOPSAVILKUMS

1. Iepirkumu procesu analīzē Rīgas valstspilsētas pašvaldībā tika identificētas vairākas iespējas atkritumu samazināšanas pasākumu ieviešanai. Pastāv divējāda iepirkumu koordinācijas sistēma, kas rada sarežģījumus un dažādības ilgtspējības prasību piemērošanā.
2. Daļa iepirkumu, piemēram, būvuzraudzības darbi, būtiski neietekmē atkritumu rašanos, taču iepirkumos, kas ietver materiālu vai preču izmantošanu, pastāv potenciāls ieviest aprites ekonomikas principus.
3. Analizētie iepirkumi norāda uz iespējām integrēt ilgtspējīgus risinājumus, piemēram, materiālu atkārtotu izmantošanu, resursu efektivitātes paaugstināšanu un prasības izmantot pārstrādājamus vai ilgtspējīgus materiālus.
4. Lai uzlabotu procesu, ieteicams ieviest vienotu ilgtspējīgu iepirkumu politiku, noteikt stingrākas prasības piegādātājiem par produktu dzīves ciklu un resursu izmantošanu, kā arī veicināt aktīvu sadarbību starp pašvaldību un piegādātājiem, nodrošinot labāku izpratni par aprites ekonomikas principiem.
5. Rīgā ir pieejams plašs preču labošanas, apmaiņas, uzpildes un tirdzniecības pakalpojumu klāsts, kas veicina ilgtspējīgu resursu izmantošanu un atkritumu samazināšanu. Rīgā ir vairāk nekā 845 vietas, kas nodrošina šādus pakalpojumus. Visplašāk pārstāvētas ir dzeramā ūdens uzpildes vietas (172) un lietotu preču tirdzniecība (25), kas atspoguļo pieaugošo interesi par atkārtotu preču izmantošanu un resursu ilgtspējīgu pārvaldību. Papildus šīm kategorijām, Rīgā ir arī dažādi pakalpojumi, piemēram, apavu, apģērbu, mēbeļu un elektronikas remonts, kā arī dažādas nomas un apmaiņas iespējas, piemēram, velo noma un dārza lietu maiņa.
6. Tomēr, neskatoties uz šī pakalpojumu piedāvājuma daudzveidību, ir novērojams informācijas trūkums par pieejamajām iespējām, kas var apgrūtināt iedzīvotājiem to izmantošanu. Ir nepieciešams veikt uzlabojumus attiecībā uz informācijas pieejamību un skaidrību par šiem pakalpojumiem, lai veicinātu lielāku sabiedrības iesaisti un izmantošanu, tādējādi samazinot atkritumu apjomu un veicinot aprites ekonomikas attīstību.
7. Vienreizlietojamās higiēnas preces tika izmantotas lielos apjomos. Šo preču patēriņš ir ievērojams, jo tās tiek plaši pielietotas ikdienas aprūpē, radot lielu atkritumu apjomu un izaicinājumus to pārstrādei un šķirošanai. Šie produkti pēc lietošanas nonāk atkritumos, radot lielu slogu atkritumu apsaimniekošanai.
8. Vienreizlietojamo preču radītais atkritumu apjoms ir būtisks izaicinājums, ko apgrūtina pārstrādes un šķirošanas ierobežojumi. Tā vietā būtu jākoncentrējas uz ilgtspējīgākiem risinājumiem, piemēram, daudzkreiz lietojamiem produktiem un bioloģiski noārdāmām alternatīvām, kas var samazināt negatīvo ietekmi uz vidi. Izstrādājot ilgtspējīgākas iepirkumu vadlīnijas, kas iekļauj prasības par resursu efektivitāti un pārstrādājamiem materiāliem, varētu samazināt atkritumu daudzumu un veicināt vides aizsardzību.

5 PASĀKUMI ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS ATTĪSTĪBAI

5.1 PAŠVALDĪBAS IESAISTE INFRASTRUKTŪRAS IZVEIDĒ UN PASĀKUMU ĪSTENOŠANĀ

Saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas likumu, pašvaldība savā administratīvajā teritorijā atbilstoši saistošajiem noteikumiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu un reģionālos plānus, organizē visu sadzīves atkritumu, tai skaitā sadzīvē radušies bīstamie atkritumi un mājāsaimniecībās radīto būvniecības atkritumu apsaimniekošanu. Tāpat likumā noteikts, ka pašvaldība var ieguldīt līdzekļus atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībā.

Raugoties no pašvaldības perspektīvas, būtiski identificēt tos pasākumus, kas būtu īstenojami tiešā veidā veicot ieguldījumus, piemēram, infrastruktūras izveidē, kā arī aplūkot instrumentus, kas izmantojami organizējot atkritumu apsaimniekošanu. Vērtējot pašvaldības iespējas jāņem vērā arī esošā atkritumu apsaimniekošanas prakse, proti, Rīgas valstspilsētā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz privāta sektora komersanti, kas izvēlēti publisko iepirkumu regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Attiecībā uz ieguldījumiem infrastruktūras izveidē pašvaldības uzdevums pirmkārt būtu tādu pasākumu atbalsts, kuru īstenošana ir būtiski nepieciešama pilnvērtīgai atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbībai, bet kuru īstenošanai nav ekonomisku stimulu vai arī to īstenošana normatīvajos aktos nav noteikta kā obligāta prasība vai arī minēto pasākumu īstenošana, uzliekot pienākumu atkritumu apsaimniekošanas komersantam, minētajam komersantam radītu būtisku finansiālu vai administratīvu slogu.

Vadoties no minētajiem kritērijiem, tieša pašvaldības iesaiste atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras izveidē, kas var tikt īstenota investīciju veidā vai kā mantisks ieguldījums ir sekojoša:

- Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu izveide – nepieciešamību pašvaldībai veikt investīcijas atkritumu šķirošanas laukumu izveidē nosaka apstākļi, kad atkritumu apsaimniekošanas komersanta līguma darbības laiks ir būtiski īsāks par infrastruktūras kalpošanas laiku, kā rezultātā, ja ieguldījumus veic atkritumu apsaimniekošanas komersants, atgūstot ieguldītos līdzekļus laika posmā, kas ir mazāks par infrastruktūras kalpošanas laiku tiek nepamatoti sadārdzināts atkritumu apsaimniekošanas pakalpojums. Papildus ieguvums, ja laukumu izveidi nodrošina pašvaldība, ir pakalpojuma sniegšanas nepārtrauktība – proti – neatkarīgi no atkritumu apsaimniekošanas operatora nomaiņas, šķiroto atkritumu savākšanas laukums nemaina atrašanās vietu;
- Pazemes konteineru laukumu izbūve sadzīves atkritumu savākšanai (problemātiskās) vietās - šajā gadījumā kā viens no piemēriem būtu Rīgas valstspilsētas Vecrīgas daļas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošana. Lai samazinātu neērtības, kas saistītas ar piemērotu vietu atkritumu uzkrāšanas konteineru izvietošanai trūkumu un estētiskiem faktoriem, būtu rekomendējams Vecrīgas daļā radīto sadzīves atkritumu savākšanai, t.sk. dalītajai savākšanai izbūvēt pazemes konteinerus. Tā kā darbi tiktu veikti pēc pašvaldības pasūtījuma potenciāli būtu iespējama konteineru izbūve ielu sarkano līniju robežās, kas atvieglotu piemērotu vietu piemeklēšanu;
- Atkritumu atkārtotas izmantošanas veicināšanas centru, labošanas darbnīcu izveide – šīs infrastruktūras izveidē pašvaldība varētu iesaistītie nodrošinot piemērotas telpas, kas ir pašvaldības īpašumā un / vai sedzot izmaksas, kas saistītas ar telpu pielāgošanu minētā mērķa īstenošanai;

- Kompostēšanas laukuma(u) izveide – ņemot vērā, ka bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādes iekārtu izveidei nav ekonomisku stimulu, vienlaikus pašvaldības pārziņā ir virkne pilsētas teritoriju, kurās rodas zaļie dārzu un parku atkritumi, kuriem nepieciešams pārstrādes nodrošinājums, būtu rekomendējams izskatīt iespēju pašvaldībai izveidot šādu atkritumu kompostēšanas laukumu, papildus gan jāatzīmē, ka šāda aktivitāte būtu īstenojama tika situācijā, ja esošajos infrastruktūras objektos, kur tiek veikta atkritumu apsaimniekošana – poligonā “Getliņi”, kompostēšanas laukuma ierīkošana nav iespējama.

Attiecībā uz plānotajiem pasākumiem, kuru īstenošanā Rīgas valstspilsēta tieši, ar saviem finanšu vai mantiskajiem līdzekļiem neiesaistās, rekomendējam izmantot sekojošus instrumentus atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbības organizēšanai un aprites ekonomikas principu īstenošanai:

- Atkritumu apsaimniekošanas saistošie noteikumi - ar atkritumu apsaimniekošanas saistošajiem noteikumiem pašvaldība definē vispārīgās un pašvaldībai specifiskās prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā attiecīgās pašvaldības teritorijā, t.sk. prasības atkritumu uzkrāšanas konteineriem, konteineru izvešanas biežumu, izvietojumu. Tāpat tiek noteikts pienākumu un atbildības sadalījums un atbildība par noteikumu neievērošanu;
- Pasūtītāja prasības atkritumu apsaimniekošanas operatora iepirkumā – publisko iepirkumu likumā noteiktajā kārtībā izvēloties atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju, pasūtītājs (pašvaldība) darba uzdevumā operatoram iekļauj informāciju par pakalpojumu klāstu, kas operatoram jānodrošina. Bez nešķiroto sadzīves atkritumu izvešanas un dalītās vākšanas pasūtītājs var iekļaut arī papildu prasības, t.sk. šķiroto atkritumu savākšanas laukumu apsaimniekošanu, specifisku atkritumu savākšanas akciju rīkošanu, infrastruktūras izveidi, precīzi definētas prasības sabiedrības informēšanas pasākumiem u.c.;
- Instrukcijas / vadlīnijas pašvaldības iestādēm un kapitālsabiedrībām – attiecībā uz mērķi samazināt radīto atkritumu apjomu, t.sk. radīto pārtikas atkritumu apjomu, pašvaldība var sagatavot un izdot instrukcijas, vadlīnijas izglītības, veselības aprūpes iestādēm, kapitāl sabiedrībām, kas nosaka principus kādi ievērojami preču, aprīkojuma aprītē, ēdināšanas pakalpojumu sniegšanā;
- Deleģējums AARC – saskaņā ar AAL pašvaldība AARC deleģē pārvaldes uzdevumus, kas īstenojami valstu un reģionālajā atkritumu apsaimniekošanas plānā noteikto mērķu sasniegšanai. Rīgas valstspilsētas gadījumā deleģējamie uzdevumi kā minimums varētu ietvert atkritumu apsaimniekošanu raksturojošo datu apkopošanu un analīzi pašvaldības vajadzībām kā arī sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu īstenošanas vadību un organizēšanu. Īpaši svarīgi uzsvērt tieši sabiedrības informēšanas pasākumus, jo AARC, kā atkritumu apsaimniekošanas sabiedriskā pakalpojuma sniedzējs var nodrošināt nepārtrauktu finansējuma plūsmu pasākumu īstenošanai iekļaujot izmaksas sabiedrisko pakalpojumu tarifā un tādejādi nodrošinot principa “piesārņotājs maksā” īstenošanu;

Turpmāk apkopotie priekšlikumi sagatavoti balstoties uz esošas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas novērtējuma rezultātiem, identificētajiem problēmjautājumiem un potenciālajiem risinājumiem, kādi tiek īstenoti atkritumu apsaimniekošanas praksē Latvijā un citviet.

5.2 VIENOTAS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS DATU UZSKAITES SISTĒMAS IZVEIDE

Lai pašvaldība nodrošinātu efektīvu atkritumu apsaimniekošanu un atbilstību normatīvajām prasībām, pašvaldībai būtu jāuzkrāj / jābūt pieejai šādai informācija:

- Informācija par atkritumu radītājiem (iedzīvotāji, uzņēmumi, iestādes utt.) un noslēgtajiem līgumiem;
- Apjomi par savāktajiem atkritumiem (gan dalīti savāktajiem, gan nešķirotiem atkritumiem);
- Atkritumu plūsmas atbilstoši dažādiem veidiem (sadzīves, bīstamie atkritumi, būvniecības, liela izmēra utt.);
- Vākšanas biežums un grafiki;
- Šķirošanas efektivitāte un apjomi;
- Dati par pārstrādātajiem atkritumu apjomiem;
- Informācija par pārstrādes un reģenerācijas procesiem, kā arī uzņēmumiem, kas piedalās šajos procesos.;
- Iedzīvotāju un uzņēmumu sūdzības un problēmas saistībā ar atkritumu izvešanu;
- Informācija par kampaņām un izglītojošiem pasākumiem, kas veicina atkritumu šķirošanu un ilgtspējīgu apsaimniekošanu;
- Informācija par atkritumu savākšanas vietām un šķirošanas punktiem;
- Dati par to laukumu un punktu, piepildījuma līmeni un vajadzību pēc jauniem savākšanas punktiem;
- Mājsaimniecībās un uzņēmumos pārstrādāto bioloģisko atkritumu daudzums.

Lai uzlabotu informācijas uzkrāšanu un pārvaldību, pašvaldība ir izveidojusi Rīgas pilsētas atkritumu radītāju informatīvo sistēmu (PARIS), kas satur datus par atkritumu radītājiem un personām, kuras noslēgušas atkritumu apsaimniekošanas līgumus. Pašlaik atkritumu apsaimniekotāji katru mēnesi iesniedz Departamentam atskaiti Excel formātā par savākto nešķiroto sadzīves atkritumu un dalīti vāktu sadzīves atkritumu apjomu.

Valsts vides dienests ir noslēdzis līgumu par Atkritumu pārvaldījumu uzskaites sistēmas (APUS) pārveidošanu par kompleksu atkritumu aprites uzskaites un kontroles informācijas sistēmu. Plānots, ka sistēmas izveides un ieviešanas darbi tiks pabeigti līdz 2025. gada 31. decembrim.

APUS pārveidošanas (vienlīdzīgi ir gan esošās APUS attīstības, gan jaunas APUS ieviešanas varianti) mērķis ir ieviest tādu informācijas sistēmu, kas sniegs atbalstu operatoriem atkritumu aprites datu uzskaitē un ziņošanā, kā arī atbalstīs VVD atkritumu aprites kontroles procesā un ļaus optimizēti sniegt informāciju valsts un pašvaldības iestāžu pārstāvjiem nepieciešamības gadījumā. APUS sistēma pašvaldībām nodrošinās iespēju iegūt datus par atkritumu apsaimniekotāja, ar kuru pašvaldība ir noslēgusi līgumu par tās administratīvajā teritorijā sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, savākto, reģenerācijai nodoto un atkritumu poligonā nodoto sadzīves atkritumu apjomu, kā arī iegūt informāciju par atkritumu poligonā pieņemto un apglabāto sadzīves atkritumu apjomu gada griezumā.

Šobrīd informācija par atkritumu daudzumu no atkritumu ražotājiem, apsaimniekotājiem sadrumstalota, kas apgrūtina efektīvu sadarbību un pārredzamību. Trūkst centralizētas datu bāzes, kas ļautu koordinēt atkritumu plūsmas, optimizēt resursu izmantošanu un nodrošināt normatīvo prasību izpildi. Tā rezultātā rodas grūtības plānošanā, datu analīzē un vides risku pārvaldībā.

- Vienota datu bāze risinātu šīs problēmas, uzlabojot efektivitāti un sadarbību starp iesaistītajām pusēm. vienotas atkritumu ražotāju /pakalpojumu sniedzēju datu bāzes izveide, savstarpējās informācijas apmaiņas starp pašvaldībām, atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējiem nodrošināšana.

- Nodrošināt atkritumu radītājus ar nepieciešamo informāciju par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu, t.sk. dažādu atkritumu plūsmu dalītās vākšanas iespējām, atkritumu izvešanas pakalpojumiem, grafikiem u.c.

5.3 IEPIRKUMA PROCEDŪRU PILNVEIDOŠANA

Šie pasākumi veidos pamatu ilgtspējīgākam un efektīvākam iepirkumu procesam, kas atbalsta pāreju uz pakalpojumiem, esošo preču atkārtotu izmantošanu un labošanu, kā arī veicina atkritumu samazināšanu un resursu efektīvu izmantošanu. Lai uzlabotu iepirkumu procesu un veicinātu atkritumu samazināšanu:

- iekļaut prasības, kas paredz priekšroku daudzreiz lietojamiem un bioloģiski noārdāmiem vai pārstrādājamiem materiāliem, samazināt iepakojuma apjomu. Pašlaik iepirkums paredz dzeramā avota ūdens piegādi un ūdens sadales iekārtu nomu, kas ietver ūdens bunduļu un vienreizlietojamo glāžu izmantošanu.
- Noteikt, ka pašvaldības ēkās un iestādēs tiek uzstādītas ūdens sadales iekārtas ar filtrēšanas sistēmu, kas izmanto esošo ūdensvada pieslēgumu. Nodrošināt, ka iepirkuma kritērijos tiek novērtēti ekspluatācijas izdevumi ilgtermiņā, nevis tikai sākotnējā iegādes cena.
- Izstrādāt iepirkumu prasības, kas veicina preču iegādi bez iepakojuma vai ar minimālu iepakojuma daudzumu. Piemēram, pieprasīt piegādātājiem piedāvāt preces, kuras ir iespējams piegādāt lielos apjomos bez iepakojuma vai ar pārstrādājamu iepakojumu
- Izstrādāt un ieviest prasību par mantu izvērtēšanu pirms atkritumu klasifikācijas: Nodrošināt, ka pirms mantu klasificēšanas kā atkritumus tiek veikta to izskatīšana, lai noteiktu, vai tās ir iespējams atkārtoti izmantot, atjaunot vai pārstrādāt.
- Pašvaldībai jāizstrādā un jāīsteno ilgtspējīgu iepirkumu politika, kas balstās uz zaļā iepirkuma principiem kā obligātu elementu, nodrošinot regulāru pārskatīšanu un atjaunināšanu, ņemot vērā jaunas tehnoloģijas un vides izaicinājumus. Šajā politikā jāiekļauj skaidri definēti ilgtspējības kritēriji, piemēram, priekšroka videi draudzīgiem produktiem ar EcoLabel un citiem sertifikātiem, prasība pēc produktu dzīves cikla analīzes (LCA), lai novērtētu to ietekmi uz vidi, kā arī ierobežojumi vienreizlietojamo un grūti pārstrādājamo materiālu izmantošanai. Lai nodrošinātu efektīvu ilgtspējīgu iepirkumu ieviešanu, šī politika jāatjaunina vismaz reizi gadā, pielāgojoties jaunām tehnoloģijām un ES normatīvajiem aktiem.
- Pašvaldībai būtu jānosaka konkrēti ilgtspējīgi iepirkumu mērķi un rādītāji, piemēram, samazināt atkritumu apjomu no iepirkumiem par noteiktu procentuālo daļu, palielināt videi draudzīgu enerģijas avotu izmantošanu līdz 50%, nodrošināt, ka vismaz 75% piegādātāju ievēro ilgtspējīgus standartus, palielināt bioloģiski noārdāmu materiālu izmantošanu par 40%, sasniegt 30% atkārtoti lietojamu produktu iegādi, samazināt CO2 emisijas saistībā ar piegādēm par 20% divu gadu laikā un izmantot vismaz 60% ilgtspējīgus būvniecības materiālus pašvaldības projektos. Šie mērķi palīdzēs pašvaldībai sekot līdzi progresam, novērtēt sasniegumus un veikt nepieciešamās korekcijas, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību un atbildīgu resursu izmantošanu.
- Jāorganizē semināri un apmācības piegādātājiem par aprites ekonomikas principiem, kas ietver resursu efektīvu izmantošanu un ilgtspējīgu praksi. Šim mērķim jāizstrādā apmācību programma, kas aptver dzīves cikla analīzi, atkritumu samazināšanu un materiālu pārstrādes iespējas, jāiesaista nozares eksperti, jānodrošina dažādas apmācību formas (tiešsaistes semināri, praktiskas darbnīcas), jāizstrādā informatīvie materiāli, kas piegādātājiem palīdzētu saglabāt zināšanas pēc apmācībām, un jāveido regulāra sadarbība ar piegādātājiem, lai uzraudzītu to progresu un pielietoto praksi, kā arī jāveido apmācību vērtēšanas sistēma, kas nodrošina turpmāko uzlabošanu.

- Izstrādāt iepirkumu kritērijus, kas priekšroku dod pakalpojumiem, kas piedāvā esošo preču labošanu un atkārtotu izmantošanu. Piemēram, noteikt prasības, lai piegādātāji norāda iespējas salabot vai atjaunot preces, nevis piedāvāt tikai jaunas.
- Veicināt piegādātāju piedāvājumu paplašināšanu, iekļaujot labošanu, remonta un atkārtotas izmantošanas iespējas iepirkumu līgumos, tādējādi samazinot nepieciešamību pēc jauniem produktiem vai precēm.
- Ieviest regulāru atkritumu šķirošanas uzskaiti un analīzi, lai monitorētu, cik daudz mantu ir atkārtoti izmantotas vai atjaunotas, un cik daudz joprojām tiek uzskatītas par atkritumiem.

5.4 PREČU LABOŠANAS, APMAIŅAS UN TIRDZNIECĪBAS IESPĒJAS

Rīgas valstspilsētas attīstība ir cieši saistīta ar efektīvu preču labošanas, apmaiņas un tirdzniecības sistēmu veidošanu, kas veicina ekonomisko izaugsmi un ilgtspējīgu patēriņu. Lai sekmētu šīs jomas attīstību, būtiska ir pašvaldības loma, ieviešot pasākumus, kas ne tikai uzlabo preču apriti, bet arī samazina vides piesārņojumu un veicina aprites ekonomikas principu ieviešanu.

Papildus pašvaldības ieguldījums esošajām iniciatīvām, kuras īsteno gan komersanti, gan nevalstiskās organizācijas būtu atbalsts aprites ekonomikas centru izveidei, kur apvienot vairākas funkcijas, t.sk., lietošanai derīgu mantu apmaiņa starp mājsaimecībām, remonta darbnīca un aprīkojums bojātu lietu remontam, kur iedzīvotājiem ir pieejami instrumenti pašrocīgai lietu labošanai, kā arī pārtikas apmaiņas punkta ierīkošana. Aprites ekonomikas centrā būtu rekomendējams īstenota arī izglītojošus pasākumus gan attiecībā uz lietu atkārtotas izmantošanas veicināšanu, gan lietu remonta prasmju apguvi. Pašvaldības atbalsts šādu centru izveidei varētu ietvert piemērotu telpu labiekārtošanu un nodošanu centra rīcībā, kā arī nepieciešamā aprīkojuma iegādi. Attiecībā uz ikdienas uzturēšanas izmaksām, lai centrs varētu sekmīgi funkcionēt rekomendējama komunālo maksājumu segšana.

Attiecībā uz centra sniegto pakalpojumu klāstu, sākotnēji būtu rekomendējams nodrošināt jau minēto: lietu apmaiņu starp mājsaimecībām, pašrocīga remonta veikšanas iespējas un pārtikas apmaiņu. Atkarībā no iedzīvotāju intereses un atbalsta nākotnē būtu izskatāma arī lietu pieņemšana labošanai, lietu savākšana no mājsaimecībām organizējot izbraukuma akcijas, meistara nodarbināšana un lietu atkārtota tirdzniecība, kas ģenerētu zināmus ieņēmumus centra uzturēšanai. Kā minimums centrā aprītē esošo lietu klāstā būtu jāiekļauj: apģērbs un apavi, mājsaimecības priekšmeti, elektropreces un instrumenti, hobijs un sporta preces, un ja telpu platība ir pietiekama arī remontdarbu materiālu pārpalikumi, mazgabarīta nepolsterētas mēbeles. Centra apsaimniekošanu rekomendējams organizēt konkursa kārtībā nododot telpas un darba uzdevuma aprakstu, kas ietver prasības minimālajam centrā sniegto pakalpojumu klāstam, nevalstiskajai organizācijai vai komersantam. Var tikt izskatīta iespēja centra apsaimniekošanu iekļaut atkritumu apsaimniekošanas komersanta darba uzdevumā, jo šobrīd gan atsevišķi preču apmaiņas / labošanas punkti Rīgas valstspilsētā, gan citās Latvijas pilsētās ir tieši atkritumu apsaimniekošanas komersantu pārziņā.

Nepieciešamo aprites ekonomikas centru skaits Rīgas valstspilsētas teritorijā ir nosakāms īstenojot pilotprojektus un vērtējot iedzīvotāju ieinteresētību un atsaucību, kā arī mērot centru darbības rezultātus, piemēram: pieņemto – tālākai lietošanai nodoto lietu skaits, veikto remontdarbu skaits u.c. Sākotnēji rekomendējams veidot līdz trīs šādiem centriem, turpmāk to skaitu palielinot.

Papildus centriem, lietošanai derīgu preču apmaiņas punktus rekomendēts izvietot visos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos.

Orientējošie pasākumi aprites ekonomikas centru darbības nodrošināšanā un saistītās aktivitātes:

- Būvmateriālu un remonta lietu apmaiņas punkts, kur spējams nodot dažādus būvniecības materiālus, piemēram, krāsas, lakas, eļļas, un arī elektroiekārtas, kuras nav piemērotas izmešanai sadzīves atkritumos.
- Koprades remontu telpas: Veidot vietas, kur cilvēki var nākt un pašrocīgi labot sadzīves tehniku, mēbeles vai apģērbu, izmantojot pieejamus instrumentus un speciālistu konsultācijas.
- Remonta prasmju kursi: Piedāvāt apmācības un meistarklases par remontu un uzturēšanu, lai veicinātu iedzīvotāju pašpietiekamību.
- Vietējo apmaiņas punktu izveide: Veidot punktus apģērbu, mēbeļu, grāmatu un citu sadzīves priekšmetu apmaiņai.
- Kopienas centru izveide Daudzfunkcionālas telpas, kur vienlaikus tiek nodrošināta apmaiņa, remonts un pārdošana.
- Partnerības ar NVO un pašvaldību: Veidot sadarbību ar organizācijām, kas veicina aprites ekonomiku.
- Tirdziņu organizēšana: Veicināt lietoto preču tirdziņus dažādos Rīgas rajonos.

5.5 PASĀKUMI VIENREIZLIETOJAMO HIGIĒNAS PREČU IZMANTOŠANAS SAMAZINĀŠANAI

Lai veicinātu ilgtspējīgu resursu izmantošanu un samazinātu vienreizlietojamo higiēnas preču patēriņu, Rīgas pašvaldībai jāīsteno šādi pasākumi:

- Šobrīd izlietotās autiņbiksītes un infūziju pudeles, kuras nav kontaminētas, tiek automātiski vērtētas kā infekciozie atkritumi. Tomēr šādu pieeju nepieciešams pārskatīt un izstrādāt jaunas normatīvas vadlīnijas, kas paredz, ka šie atkritumi, ja tie nav kontaminēti, tiek šķiroti kā plastmasas atkritumi. Šāda pieeja prasa izmaiņas normatīvajos aktos un reglamentējošos dokumentos valstiskā līmenī, nevis pašvaldības līmenī. Lai to panāktu, nepieciešams izstrādāt un pieņemt atbilstošus valsts likumus un vadlīnijas, kā arī uzsākt diskusijas par šo jautājumu valstiskā mērogā, lai nodrošinātu vienotu atkritumu šķirošanas pieeju visās ārstniecības iestādēs un atkritumu apsaimniekošanā.
- Atbildīgi un rūpīgi šķirot iepakojumus higiēnas precēm, aprīkot procedūru ratus ar atkritumu konteineriem šķirotajiem atkritumiem. Ne reti procedūru ratiem paredzēta tikai viena tvertne.
- Sniegt pašvaldības atbalstu papīra izstrādājumu apsaimniekošanai - akcijas bezmaksas nodošanai, iekārtas kastu saplacināšanai iestādēm.
- Intervijās ar pašvaldības labklājības un veselības jomas institūcijām tika secināts, ka šobrīd no pacientu drošības viedokļa, grūti samazināt vienreizlietojamo higiēnas un aprūpes preču patēriņu, tomēr vienmēr var atbildīgāk šķirot. Pirmkārt, pacientu drošība ir galvenais faktors, kas ierobežo iespējas samazināt šo preču izmantošanu, jo vienreizlietojamās preces, piemēram, autiņi, pamperbiksēs un citi higiēnas līdzekļi, nodrošina sterilitāti un infekciju risku samazināšanu. Otrkārt, praktiskie un loģistikas jautājumi rada grūtības, jo atkārtoti lietojamu materiālu (piemēram, auduma autiņu vai citu preču) mazgāšana un uzturēšana prasa papildus resursus, īpaši attiecībā uz ūdens un enerģijas patēriņu, kā arī darba spēku. Tāpat daudzas no šīm precēm ir izstrādātas, lai nodrošinātu visaugstāko higiēnas līmeni, un to atkārtota izmantošana vai mazgāšana var radīt papildu riskus. Treškārt, ir nepieciešama rūpīga apmācība un izpratne par ilgtspējības principiem no aprūpes personāla puses, jo atbildība par pacienta veselību prasa rūpīgu higiēnas protokolu ievērošanu. Pansionātiem bieži ir ierobežoti resursi un laiks, lai veiktu šo veidu izmaiņas un pielāgojot iepriekšējo darba kārtību. Tādējādi šie izaicinājumi padara vienreizlietojamo preču patēriņa samazināšanu par sarežģītu uzdevumu.
- Intervijās ar pašvaldības labklājības un veselības jomas institūcijām tika secināts, ka slēgt līgumus ar uzņēmumiem, kas piedāvā dvieļu un citu higiēnas produktu mazgāšanas pakalpojumus,

samazinot nepieciešamību pēc vienreizlietojamiem produktiem, nebūtu no finansiālās puses un pacientu drošības viedokļa droši, jo šāds pakalpojums var radīt papildu izmaksas, kā arī pieprasīt īpašas higiēnas prasības un uzraudzību, lai nodrošinātu infekciju riska novēršanu. Turklāt higiēnas materiālu atkārtota lietošana var nebūt praktiska un piemērota visām situācijām, īpaši vietās, kur nepieciešama ātra un bieža produkta nomaiņa, kas var ietekmēt aprūpes kvalitāti un pacientu drošību.

- Lai mainītu sabiedrības ieradumus un uzskatus par vienreizlietojamām higiēnas precēm, ir svarīgi uzsākt izglītojošas kampaņas, kas parāda atkārtoti lietojamu produktu priekšrocības un veicina izpratni par to drošību, efektivitāti un vides ieguvumiem. Kampaņās jādemonstrē, ka šādas alternatīvas nav tikai ekoloģiskas, bet arī praktiskas un ekonomiski izdevīgas ilgtermiņā. Šādā veidā varētu mainīt sabiedrības uztveri un veicināt videi draudzīgāku pieeju higiēnas vajadzību apmierināšanai.
- Veicināt videi draudzīgu alternatīvu piedāvājumu, piemēram, videi draudzīgas higiēnas preces (atkārtoti lietojami auduma autiņi, dabīgas sastāvdaļas higiēnas produktos u.c.), kas var tikt izmantotas veselības aprūpes iestādēs. Sākotnēji pašvaldībai jānodrošina izglītojošas aktivitātes un apmācības veselības aprūpes un izglītības iestāžu darbiniekiem par videi draudzīgām alternatīvām. Apmācības var ietvert informāciju par to, kā šie produkti palīdz samazināt atkritumu apjomu un veicina ilgtspējīgu praksi. Ir jāizstrādā vadlīnijas par atkārtoti lietojamo higiēnas preču izmantošanu un mazgāšanu.

5.6 ATKĀRTOTAI LIETOŠANAI DERĪGU MATERIĀLU NONĀKŠANU ATKRITUMU PLŪSMĀ

Bez atkritumu rašanās novēršanas nākamā hierarhiski augstākā atkritumu apsaimniekošanas darbība ir atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un atkārtotas izmantošanas nodrošināšana. Pašreizējā situācijā šī sistēma jau daļēji darbojas preču otrreizējā tirgus un labdarības / ziedojumu pasākumu ietvaros. Lai sniegtu atkritumu apsaimniekošanas sektora ieguldījumu aprites ekonomikas principu ieviešanā, ir nepieciešama sektora iesaiste pasākumu īstenošanā. Rīgas pašvaldībai būtu īstenojami šādi pasākumi (aprakstu skat. 5.4. nodaļā):

- Preču savākšanas infrastruktūras izveide, kas pamatā ietver šim nolūkam paredzētu konteineru izvietošanu šķiroto atkritumu savākšanas laukumos.
- Papildus savākšanas laukumiem būtu organizējamas kampaņveida savākšanas akcijas atkārtotai izmantošanai derīgu preču savākšanai tieši no mājāsaimniecībām.
- Mantu apmaiņas centru izveidi organizēt pašvaldībām sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem un NVO.
- Savākšanas punkti pie atkritumu šķirošanas laukumiem: Radīt iespēju nodot labošanai derīgas preces, nevis izmest tās atkritumos.

5.7 PĀRTIKAS ATKRITUMU SAMAZINĀŠANAS PASĀKUMI

Lai efektīvi samazinātu pārtikas atkritumu rašanos un veicinātu ilgtspējīgu resursu izmantošanu, Rīgas pašvaldībai ir jāīsteno virkni pasākumu, kas koncentrējas uz pārtikas atkritumu samazināšanu, pārstrādi:

- Veikt pārtikas atkritumu auditus, lai noteiktu, kurās jomās rodas visvairāk atkritumu, un izstrādāt plānus to mazināšanai.
- Noteikt konkrētus pārtikas atkritumu samazināšanas mērķus pašvaldības iestādēm, piemēram, izglītības un veselības aprūpes iestādēm.

- Organizēt konkursus un kopienas pasākumus, kas mudina iedzīvotājus radoši risināt pārtikas atkritumu problēmu.
- Sākot ar šo gadu, personas ar maznodrošinātā statusu vairs nesaņems pārtikas pakas, tādēļ pašvaldībai būtu aktīvāk jāiesaistās ar palīdzību pārtikas nodrošināšanai maznodrošinātajiem, piemēram, pašvaldība var izveidot sadarbību ar pārtikas bankām, palīdzot koordinēt pārtikas ziedojumu vākšanu no vietējiem uzņēmumiem un iedzīvotājiem. Veicinot vietējo uzņēmumu iesaisti, piedāvājot viņiem iespēju ziedot neizmantotus, bet vēl derīgus pārtikas produktus.
- Pārtikas apmaiņas punkti, atvērt vietas, kur iedzīvotāji var apmainīties ar neizmantotiem pārtikas produktiem. Sniegt atbalstu, nodrošinot piemērotas vietas pārtikas apmaiņas ledusskapju izvietošanai, kas pazīstami kā "Kopienas skapji". Šie skapji ļauj iedzīvotājiem atstāt pārtikas produktus, kas viņiem vairs nav nepieciešami, bet varētu noderēt citiem. Papildus tam pašvaldība var atbalstīt ledusskapju iegādi, lai nodrošinātu šo iniciatīvu izveidi. Ledusskapji var tikt izvietoti stratēģiski pieejamās vietās, piemēram, sabiedriskajos centros, pie koplietošanas telpām vai veikalos, nodrošinot vieglu piekļuvi plašam cilvēku lokam.
- Uzsākt informatīvās kampaņas, lai izglītotu vietējos uzņēmējus un sabiedrību par pārtikas ziedošanas iespējām un labumu gan vides, gan sabiedrības labklājības jomā. Tāpat būtu jāskaidro, kādi nosacījumi ir jāievēro, lai pārtiku varētu ziedot un sadalīt atbilstoši normatīvajiem aktiem.
- Piedāvāt loģistikas atbalstu, piemēram, palīdzību ar transportēšanu un uzglabāšanu, lai pārtikas banka spētu efektīvāk sadalīt ziedotos produktus. Tas var ietvert arī atbilstošu uzglabāšanas telpu pieejamību un sadarbību ar vietējām iestādēm, lai nodrošinātu, ka pārtika tiek izdalīta trūcīgajiem iedzīvotājiem pēc iespējas ātrāk.
- Organizēt informatīvas akcijas un seminārus par pārtikas atkritumu samazināšanu, resursu taupīšanu un to ietekmi uz vidi.
- Pašvaldības līmenī ieviest vadlīnijas vai mērķus pārtikas atkritumu samazināšanai izglītības iestādēs.

5.8 ATKRITUMU ŠĶIROŠANAS PASĀKUMU IEVIEŠANA

Lai veicinātu atkritumu šķirošanas efektivitāti un sekmētu ilgtspējīgu atkritumu apsaimniekošanu, pašvaldībai un tās iestādēm jāīsteno vairākas iniciatīvas, kas nodrošina atbilstošu atkritumu šķirošanas infrastruktūru un motivē iedzīvotājus un darbiniekus aktīvāk piedalīties šajā procesā.

Kā viens no risinājumiem pētījuma ietvaros izskatītas iespējas iekštelpu šķirošanas konteineru izvietošanai un to ieguvumi. Pašlaik Latvijā, Daugavpils valstspilsētā norisinās projekts "Baltijas pieeja rīcībai ar plastmasas piesārņojumu aprīes ekonomikas kontekstā" "Baltic Approaches to Handling Plastic Pollution under a Circular Economy Context" BALTIPLAST/ nr.#C021¹⁴, kur atsevišķā aktivitātē tiek pētīta iekštelpu šķirošanas konteineru efektivitāte. Aktivitātes ietvaros pašvaldības iestādēs un izglītības iestādēs ir izvietoti šķirošanas konteineri, šķīrotajiem un sadzīves atkritumiem. Regulāri tiek veikts konteineru aizpildījuma mērījums, kā arī vērtēts cik pareizi ir sašķīroti atkritumi. Tā kā pētījums šobrīd vēl norisinās, galīgi secinājumi vēl nav pieejami, bet starpsecinājumi liecina, ka kopumā sistēma darbojās un konteineri tiek izmantoti, vienlaikus nereti atkritumi ir sašķīroti nepareizi, kā arī šķīrotajos atkritumos nonāk iepakojums, piemēram, ar pārtikas atlieku piemaisījumiem u.tml. Pasākuma kvantitatīvie rādītāji, proti – kādu apjomu pārstrādei nododamu atkritumu iespējamais atgūts ieviešot šādu sistēmu, šobrīd vēl

¹⁴ <https://www.daugavpils.lv/pilseta/pilsetas-attistiba/projekti/realizacija-esosie-projekti/starptautiskie-projekti/baltiplast>

nav pieejami, bet pētījums viennozīmīgi ir vērtējams ar augstu pievienoto vērtību, kas ļaus veikt lēmumpieņemšanu balstoties uz praksē pārbaudītu risinājumu.

Papildus šim pasākumam rekomendējama sekojošu aktivitāšu īstenošana:

- Nodrošināt iekštelpu šķirošanas konteinerus papīram, plastmasas, stikla un bioloģiskajiem pašvaldības iestādēs.
- Pielietot skaidras un vizuāli vienotas norādes uz konteineriem, lai iedzīvotāji un darbinieki zinātu, kurus atkritumus kur mest.
- Veidot sistēmu, kas palīdz uzraudzīt un analizēt, kā notiek atkritumu šķirošana, un regulāri atgriezeniski sazināties ar darbiniekiem un iedzīvotājiem.
- Organizēt atkritumu savākšanas dienas, kurās iedzīvotāji var nodot liela izmēra vai specifiskus atkritumus.

Iepriekš uzskaitītos pasākumus rekomendējams nodot izpildei atkritumu apsaimniekošanas komersantam, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus

5.9 ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS INFRASTRUKTŪRAS ATTĪSTĪBA

Lai sekmētu pašvaldības noteikto atkritumu apsaimniekošanas jomas mērķu sasniegšanu un veicinātu ilgtspējīgu atkritumu pārvaldību, nepieciešama mērķtiecīga atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstība.

Šķiroto atkritumu savākšanas laukumi un punkti

- Dalītās vākšanas konteineru nodrošināšanā orientēties uz principu, kur konteineri tiek nodrošināti vadoties no radītā atkritumu apjoma – proti ieviest principu, kad pie noteikta saražotā atkritumu apjoma attiecīgajā atkritumu rašanās vietā sasniegšanas, dalītās vākšanas konteineru novietošana ir obligāta;
- Vismaz 8-12 šķiroto atkritumu savākšanas laukumu ierīkošana Rīgas valstspilsētas teritorijā. Pašvaldībai jāierāda laukumiem pieejamās teritorijas, optimālā scenārijā jānodrošina izbūve;
- Laukumos pieņemamo atkritumu veidu saraksta paplašināšana, iekļaujot kā minimums liela izmēra atkritumus, mājsaimniecību būvniecības un remonta darbu atkritumus, sadzīvē radušos bīstamos atkritumus.

Bioloģiski noārdāmo atkritumu dalītā vākšana

- Savākšanas konteineru iegāde uzstādīšanai atkritumu rašanās vietās, t.sk. specializēto bioloģisko atkritumu konteineru iegāde, kas ļauj samazināt izvešanas biežumu;
- Kompostēšanas kastu vai tvertņu izdale iedzīvotājiem bioloģisko atkritumu pārstrādei, izglītošanas kampaņu ietvaros;
- Mājkompostēšanas dalībnieku reģistra izveide un uzturēšana datu uzkrāšanai par mājsaimniecībās pārstrādāto bioloģisko atkritumu daudzumu.

Tekstila atkritumu dalītā vākšana

- Tekstila atkritumu šķirošanas sistēmas uzlabošana – šķiroto atkritumu savākšanas laukumos jāizvieto konteineri, kuros atkritumu radītāji varētu nodot jebkura veida tekstilu (ne tikai atkārtoti izmantojamu) pārstrādei / reģenerācijai.

Bīstamo atkritumu vākšana

- sadzīves bīstamo atkritumu savākšanas konteineru uzstādīšana esošajos un jaunveidojamos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos. Konteineram jābūt aprīkotam ar nepieciešamajam tvertnēm.
- mobilās bīstamo atkritumu vākšanas akcijas, kurās pēc iepriekš zinām maršruta, iedzīvotājiem zināmos laikos, apkaimēs tiek nodrošināta sadzīves bīstamo atkritumu savākšana

Liela izmēra atkritumu savākšanas sistēmas pilnveidošana

- daudzdzīvokļu namu kvartālos tiek veidoti speciāli aprīkoti laukumi vai zonas šāda veida atkritumu uzkrāšanai. Šajos laukumos tiek uzstādīti piemēroti konteineri vai norobežotas vietas, kur iedzīvotāji var ērti un droši novietot liela izmēra atkritumus, piemēram, vecas mēbeles, sadzīves tehniku, matračus un citus liela izmēra priekšmetus.
- liela izmēra atkritumus noteikt kā obligāto šķiroto atkritumu savākšanas laukumos pieņemamo atkritumu plūsmu.
- pakalpojuma apmaksas paredzēt diferencētu pakalpojuma maksu atkarībā no liela izmēra atkritumu veida un šķirotības pakāpes.

5.10 SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA

Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu mērķis galvenokārt ir atkritumu radītāju iesaistīšana atkritumu dalītās vākšanas sistēmā, jo faktiski dalītās vākšanas sistēmas efektivitāte ir atkarīga ne tikai no pakalpojuma pieejamības, bet arī no atkritumu radītāja vēlmes piedalīties atkritumu šķirošanā. Ņemot vērā jaunās iniciatīvas attiecībā uz jaunu atkritumu plūsmu dalītās vākšanas ieviešanu, t.sk. bioloģiski noārdāmo atkritumu dalītā vākšana un tekstila atkritumu dalītā vākšana, kā arī preču sagatavošanas atkārtotai izmantošanai sistēmas attīstību, sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu īstenošana ir neatņemama paredzēto pasākumu ieviešanas sastāvdaļa. Informēšanas pasākumi būtu atbalstāmi ne tikai kā infrastruktūras izveides projektu informatīvā sastāvdaļa, bet arī kā atsevišķas patstāvīgas aktivitātes.

Iedzīvotājiem nav motivācijas šķirot atkritumus, jo pastāv neskaidrības par šķirošanas noteikumiem, trūkst pietiekamas atbalsta infrastruktūras, un šķirošana tiek uzskatīta par sarežģītu vai laikietilpīgu. Turklāt iedzīvotājiem ir maldīgi pieņēmumi, ka šķirošana nedos lielus vides vai finansiālus ieguvumus, kā arī trūkst skaidras komunikācijas un izglītošanas par šķirošanas nozīmi un pareizu tās īstenošanu.

Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likumu, līdz 2024. gada 30. jūnijam atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības izveido atkritumu apsaimniekošanas reģionālos centru (turpmāk-AARC). Likumā atkritumu apsaimniekošanas reģionālais centrs ir definēts kā - publiskas personas, publiski privāta vai privāta kapitālsabiedrība, kas veic attiecīgā atkritumu apsaimniekošanas reģiona pašvaldību deleģētos pārvaldes uzdevumus, īstenojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā un atkritumu apsaimniekošanas reģionālajā plānā noteiktos atkritumu apsaimniekošanas mērķus.

Pamatojoties uz Atkritumu apsaimniekošanas likumu, pašvaldība var deleģēt AARC pienākumu nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu informāciju par atkritumu šķirošanu un apsaimniekošanu. AARC sadarbojoties ar reģiona operatoriem veido vienādu izglītošanas politiku visā reģionā.

Lai nodrošinātu vienotu un efektīvu sabiedrības izglītošanu par atkritumu šķirošanu, Atkritumu apsaimniekošanas reģionālais centrs (AARC) sadarbojoties ar reģiona atkritumu apsaimniekošanas operatoriem, veido vienotu izglītošanas politiku.

Šī pieeja nodrošinātu:

- Vienotu informācijas saturu un pieejamību – visi operatori un pašvaldības izmanto tos pašus vadlīnijas un informatīvos materiālus, lai izvairītos no pretrunīgas informācijas.
- Saskaņotu komunikāciju visā reģionā – izglītojošie pasākumi tiek veidoti pēc kopīga plāna, nodrošinot iedzīvotājiem vienotu pieeju atkritumu šķirošanas noteikumiem un procedūrām.
- Efektīvāku resursu izmantošanu – apvienojot AARC un operatoru kapacitāti, tiek optimizēti izglītošanas pasākumu izdevumi un sasniegts plašāks sabiedrības loks.
- Vienotu atkritumu šķirošanas standartu ieviešanu – neatkarīgi no konkrētā operatora, visā reģionā iedzīvotājiem ir skaidri saprotamas šķirošanas prasības un procesi.

Operatoru sadarbība ar namu apsaimniekotājiem ir svarīgs posms izglītošanas procesa īstenošanā un pareizas atkritumu šķirošanas nodrošināšanā. Šī sadarbība nodrošina, ka iedzīvotāji tiek informēti un motivēti pareizi šķirot atkritumus.

- Regulāras atjaunotās instrukcijas un materiāli – atkritumu apsaimniekošanas operatori sniedz namu apsaimniekotājiem aktuālu un detalizētu informāciju par atkritumu šķirošanas prasībām, nodrošinot ar jauniem materiāliem (brošūrām, plakātiem, rokasgrāmatām) par atkritumu šķirošanu.
- Apmācības un semināri namu apsaimniekotājiem – operatori organizē apmācības un seminārus namu apsaimniekotājiem, lai tie varētu saprast šķirošanas procesu un tās nozīmi. Tāpat operatori sniedz praktiskus padomus par atkritumu konteineru izvietojumu un piepildīšanu, lai uzlabotu atkritumu šķirošanas efektivitāti.
- Datu apmaiņa – operatori var nodot namu apsaimniekotājiem informāciju par atkritumu šķirošanas rezultātiem konkrētajā daudzdzīvokļu mājā vai apkaimē. Šādi dati var ietvert informāciju par šķirošanas kvalitāti, kas palīdz apsaimniekotājiem saprast, vai ir nepieciešamas papildu izglītošanas kampaņas vai pasākumi.

Informācijas izplatīšana iedzīvotājiem – namu apsaimniekotāji ir tie, kas nodrošina, ka operatori sniegtā informācija sasniedz visus iedzīvotājus. Tas var ietvert informatīvu materiālu izplatīšanu kāpņu telpās, uzstādot plakātus vai izsūtīt vēstules un e-pastus.

Lai veicinātu ilgtspējīgu attieksmi pret atkritumu apsaimniekošanu un mazinātu pārtikas iznīkošanu, ir svarīgi īstenot mērķtiecīgu un sistemātisku iedzīvotāju izglītošanu un motivēšanu.

Izstrādāt centralizētu informatīvo platformu:

- Veidot AARC pārvaldītu mājaslapu vai mobilo lietotni ar detalizētu informāciju par atkritumu neradīšanu, šķirošanu un pārtikas atkritumu mazināšanu.
- Nodrošināt interaktīvas kartes ar tuvākajiem šķirošanas punktiem, savākšanas laukumiem un mobilajām savākšanas vietām.
- Pievienot regulārus ziņojumus par pasākumiem, akcijām un atkritumu apsaimniekotāju aktivitātēm.

Veidot informatīvas kampaņas un seminārus:

- Rīkot tematiskas izglītojošas lekcijas, darbnīcas un seminārus apkaimēs, skolās un citās sabiedriskajās vietās.

- Piesaistīt sabiedrībā zināmus cilvēkus (influencerus, vides aktivistus) informatīvu kampaņu popularizēšanai.

Nodrošināt skaidru atbildības sadalījumu:

- Pieņemt vadlīnijas, kur katram partnerim ir noteikti konkrēti uzdevumi un atbildības.
- Izveidot regulāras sanāksmes starp iesaistītajām pusēm, lai pārskatītu progresu un dalītos pieredzē.

Iekļaut motivējošus elementus:

- Organizēt konkursus skolēniem un iedzīvotājiem par radošiem risinājumiem atkritumu samazināšanai.
- Ieviest atzinības vai balvas par aktivitāti un efektivitāti, piemēram, labākajām apkaimēm vai mājsaimniecībām šķirošanas jomā.

Darbnīcas un meistarklases:

- Organizēt regulāras darbnīcas, kur iedzīvotāji var apgūt, kā pašiem salabot apģērbus, mēbeles, elektropreces u.c.
- Rīkot sadarbībā ar NVO vai amatniekiem meistarklases par atkārtotas izmantošanas idejām, piemēram, vecu priekšmetu pārveidi.
- Kopienā "Remontu dienas":
- Iekārtot pagaidu "Remonta kafejnīcas" apkaimēs, kur cilvēki var saņemt bezmaksas palīdzību preču labošanā.
- Veidot ikmēneša pasākumus, kur vietējie amatnieki, brīvprātīgie un uzņēmumi palīdz cilvēkiem remontēt dažādas lietas.

6 INVESTĪCIJU NOVĒRTĒJUMS UN POTENCIĀLIE FINANSĒJUMA AVOTI

6.1 FINANSĒJUMA AVOTU VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Kopumā vērtējot plānoto investīciju finansēšanas potenciālos avotus, var nošķirt atkritumu apsaimniekošanas komersantu pašu ieņēmumus, ko veido atkritumu apsaimniekošanas maksa, sadzīves atkritumu poligoniem – sabiedrisko pakalpojumu tarifs, kā arī citi pašu ieņēmumi un dotācijas, t.sk. ienākumi:

- a) ko veido ienākums, atbilstoši noteiktajiem atkritumu apsaimniekošanas tarifiem (atkritumu apsaimniekošanas maksai);
- b) ienākums no pārstrādei nododamo atkritumu realizācijas (plastmasa, papīrs, stikls, komposts, metāls, u.c.);
- c) ienākums no atkritumu apsaimniekošanas procesā radītajiem blakusproduktiem: gāze, siltumenerģija, elektroenerģija u.c.;
- d) citi ienākumi (papildus saistītie pakalpojumi un/vai produkti – piemēram, transports, konteineru noma, teritorijas noma, paplašināto ražotāja atbildības sistēmu maksājumi).

Jāatzīmē, ka no uzskaitītajiem ienākumu avotiem līdz ar depozīta sistēmas ieviešanu samazinās ieņēmumi no pārstrādei nodoto atkritumu realizācijas, jo tieši materiālu veidi ar augstāko likviditāti un realizācijas cenu (PET un alumīnija iepakojums) ir izņemti no sadzīves atkritumu plūsmas. Šo materiālu apjomu samazināšanās proporcionāli samazina arī RAS maksājumus par iepakojuma apsaimniekošanu. Rezultātā negūtos ieņēmumus nākas kompensēt no citiem ieņēmumu avotiem – pamatā paaugstinot atkritumu apsaimniekošanas maksu.

Otra potenciālā finansējuma avotu grupa ir ārējais finansējums, t.sk.

- e) kredītresursi;
- f) publiskais finansējums deleģējuma ietvaros;
- g) privātais finansējums Publiskās Privātās partnerības projekta ietvaros;
- h) ES fondu finansējums.

Attiecībā uz šiem finansējuma avotiem jāatzīmē, ka ietekmi uz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma maksu neatstāj tikai ES fondu un citu finanšu instrumentu finansējums, kā arī publiskā finansējuma piesaiste. Attiecīgi šie resursi, pirmkārt, būtu izmantojami tādu pasākumu finansēšanā, kuru īstenošana bez ārējā finansējuma būtiski palielinātu atkritumu apsaimniekošanas maksu, tādējādi radot riskus attiecībā uz atkritumu radītāju maksāspēju.

6.2 APSAIMNIEKOŠANAS IZMAKSU SEGŠANA

Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likumu sadzīves atkritumu sākotnējais radītājs, valdītājs vai bijušais valdītājs sedz visas izmaksas, kas saistītas ar viņa radīto sadzīves atkritumu, tai skaitā sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, apsaimniekošanu, tai skaitā par nepieciešamo infrastruktūru un tās darbību. Tāpat AAL paredz, ka sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksa tiek noteikta nešķirotiem sadzīves atkritumiem, vienlaicīgi normatīvajā regulējumā nav noteiktas precīzas prasības tādām atkritumu plūsmām kā liela izmēra atkritumi, videi kaitīgās preces, sadzīvē radušies bīstamie atkritumi, mājtsaimniecībās radītie būvniecības atkritumi. Lai definētu skaidrus nosacījumus gan atkritumu radītājiem, gan atkritumu saimniekošanas komersantiem, arī šīm plūsmām būtu nosakāma

apsaimniekošanas maksas piemērošanas kārtība. Pašreizējā situācijā tiek īstenotas dažādas pieejas, piemēram attiecībā uz liela izmēra atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tiek īstenota pieeja, kad atkritumi tiek izvesti individuāli vienojoties atkritumu radītājam un atkritumu apsaimniekošanas komersantam par izvedamo atkritumu apjomu un pakalpojuma cenu, gan arī organizējot atkritumu izvešanu no konteineru laukumiem (daudzdzīvokļu namu masīvos) – šajā gadījumā izmaksas namu apsaimniekotājs sadala uz atkritumu radītājiem, kas izmanto konteineru laukumu. Atsevišķos gadījumos tiek īstenota prakse, kad pašvaldība organizē liela izmēra atkritumu izvešanas akcijas, šajā gadījumā izmaksas sedz pašvaldība no saviem līdzekļiem. Šāda pieeja tiek pamatota ar pieņēmumu, ka no izmaksu efektivitātes viedokļa ir izdevīgāk apmaksāt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu nekā organizēt piegružotu teritoriju sakopšanu un nelegālo izgāztuvju likvidēšanu.

Arī attiecībā uz videi kaitīgām precēm un sadzīvē radītajiem bīstamajiem atkritumiem nepastāv vienota pieeja. Tādas videi kaitīgas preces kā elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi vairumā gadījumu bez maksas tiek pieņemtas šķirotu atkritumu savākšanas laukumos, atsevišķos gadījumos tās bez maksas tiek izvestas arī no mājāsaimniecībām – pamatā šo kārtību nosaka RAS iesaiste šīs atkritumu plūsmas apsaimniekošanā. Atšķirīga situācija ir attiecībā uz nolietotajām riepām, kas arī ir RAS atbildības shēmā, bet šajā gadījumā bezmaksas nodošana vairumā gadījumu nav iespējama vai arī ir limitēta līdz noteiktam atkritumu apjomam, līdzīga situācija ir ar sadzīvē radītajiem bīstamajiem atkritumiem – ja baterijas un akumulatori tiek pieņemti no atkritumu radītājiem bez papildu samaksas, tad, piemēram, sadzīves ķīmija, ar ķīmiju piesārņots iepakojums atkritumu apsaimniekošanas komersantu laukumos var tikt pieņemts par maksu, vai gadījumā, ja maksa netiek iekasēta, šo atkritumu tālāku nodošanu utilizācijai atkritumu apsaimniekošanas komersants apmaksā no līdzekļiem, kas iekasēti par nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanu vai arī šīs izmaksas sedz pašvaldība.

Lai nodrošinātu principa “piesārņotājs – maksā” īstenošanu un izvairītos no šķērssubsidēšanas atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu apmaksā jāīsteno sekojoši principi:

- a) Bez nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksas un bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas maksas, valstī būtu nosakāmi vienoti principi arī liela izmēra, mājāsaimniecībās radīto būvniecības atkritumu, videi kaitīgu preču un sadzīves bīstamo atkritumu maksas noteikšanas kārtībai;
- b) Attiecībā uz tādu speciālo atkritumu grupu apsaimniekošanu, kuru nodošana utilizācijai ir ar negatīvu tirgus vērtību (nolietotas riepas, sadzīves bīstamie atkritumi, arī dalīti savāktie tekstila atkritumi) virzīties uz praksi, kur atkritumu radītājs sedz sevis radīto atkritumu apsaimniekošanas izmaksas;
- c) Rekomendējams ierobežot praksi, kad radīto atkritumu apsaimniekošanu, piemēram, liela izmēra atkritumu, bioloģiski noārdāmo atkritumu apsaimniekošanu apmaksā pašvaldība. Lai izvairītos no nelegālās atkritumu izmešanas apjomu pieauguma šādas stratēģijas īstenošanas rezultātā, nodrošināt atkritumu radītājiem pakalpojuma pieejamību, ieguldīt līdzekļus sabiedrības izglītošanā.

6.3 PLĀNOTĀS INFRASTRUKTŪRAS UZTURĒŠANAS UN CITU PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS IZMAKSAS SEGŠANA

Ar atkritumu apsaimniekošanu saistīto izmaksu segšanā ir piemērojams princips “piesārņotājs – maksā”. Šis princips tiek īstenots, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem piemērojot atkritumu apsaimniekošanas maksu, kas izteikta kā EUR/m³ vai EUR/t. Atkritumu radītājs apmaksā pakalpojumu proporcionāli izvestajam radīto atkritumu apjomam saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēja izsniegto rēķinu. Atkritumu apsaimniekošanas maksā atkritumu apsaimniekošanas komersants iekļauj visas ar pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas, t.sk. maksu par sadzīves atkritumu un dalīti savāktu sadzīves atkritumu savākšanu, transportēšanu, sagatavošanu reģenerācijai/pārstrādei (gadījumos, kad komersants veic šādas darbības), šo darbību veikšanai nepieciešamā aprīkojuma, specializēto transportlīdzekļu izmaksas, atkritumu apglabāšanas izmaksas un dabas resursu nodokli par sadzīves atkritumu apglabāšanu. Kopumā vērtējot, ja pakalpojumu sniedzējs ir izvēlēts Atkritumu apsaimniekošanas likuma 18. pantā noteiktajā kārtībā (ar maksimālo līguma darbības termiņu 7 gadi), korektam pienākumu un atbildības sadalījumam investīciju finansēšanā, jāparedz, ka attiecīgais komersants finansē tikai tādas infrastruktūras, iekārtu un aprīkojuma iegādi, kuras normālais kalpošanas laiks nepārsniedz līguma darbības termiņu vai arī izmantotās iekārtas un aprīkojums (piemēram: specializētie transportlīdzekļi, konteineri) ir pārvietojams. Tādējādi tiek nodrošināts, ka investīciju atmaksāšanās periods un attiecīgi tā ietekme uz atkritumu apsaimniekošanas maksu ir sabalansēta.

Kas attiecas uz tādas infrastruktūras elementu izveidi, kuru normālais atmaksāšanās laiks pārsniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanas laiku, sākotnēji ir identificējams, ka daļā pasākumu atbildīgais par pasākuma īstenošanu varētu būt publiskais sektors jeb tieši pašvaldība, tomēr, ņemot vērā plašās pašvaldības atbildības sfēras un izdevumu bāzi dažādām sociālajām funkcijām, pašvaldības finansēšanas iespējas no pašu resursiem ir ierobežotas. Kā arī, ņemot vērā, ka pašvaldībai nav tiešas saiknes ar atkritumu radītājiem, šajā gadījumā ir apgrūtināta principa “piesārņotājs – maksā” piemērošana, jo nepastāv mehānisms, kā pašvaldība tiešā veidā ieguldītos līdzekļus atgūst no atkritumu radītājiem. Šajā scenārijā, faktiski vienīgais risinājums ir izveidotās infrastruktūras iznomāšana atkritumu apsaimniekošanas komersantam, kas savas izmaksas iekļauj atkritumu apsaimniekošanas maksā, kuru, savukārt, proporcionāli sevis radītajam atkritumu apjomam maksās atkritumu radītājs.

Kā risinājums situācijai, lai pašvaldībai nebūtu jāveic investīcijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras izveidē, ir funkciju deleģēšana pašvaldības kapitālsabiedrībai – atkritumu apsaimniekošanas reģionālajam centram. Deleģējot pienākumu AARC izveidot, piemēram, šķirotu atkritumu savākšanas laukumu, tiek nodrošināts, ka investīciju atmaksāšanās laiks ir atbilstošs infrastruktūras kalpošanas laikam, un infrastruktūra ir pašvaldības rīcībā neatkarīgi no komersanta, kas sniedz sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojumu. Pēc atkritumu apsaimniekošanas līguma darbības beigām, infrastruktūra joprojām paliek pašvaldības rīcībā, un var tikt nodota apsaimniekošanā nākamajam komersantam, kas konkursa kārtībā iegūst tiesības sniegt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu pašvaldības teritorijā vai atkritumu apsaimniekošanas zonā. Šis pats princips ir attiecināms arī uz pārējo sadzīves atkritumu apsaimniekošanai nepieciešamo infrastruktūru – atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai iekārtām, pārstrādes iekārtām, piemēram, bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas vietām.

Neskaitot infrastruktūras izveidi, pašvaldības un AARC iesaiste būtu lietderīga arī sabiedrības izglītošanas pasākumu plānošanā un īstenošanā, t.sk. šādu pasākumu finansēšanā. AARC saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas likumu ir paredzētas tiesības sabiedrisko pakalpojumu tarifā iekļaut izmaksas, kas saistītas ar tādu sabiedrības izglītības pasākumu nodrošināšanu, kuri vērsti uz attiecīgā atkritumu apsaimniekošanas reģiona atkritumu radītāju izglītošanu atkritumu apsaimniekošanas jomā.

Izmantojot sabiedriskā pakalpojuma tarifu kā finansējuma avotu tiktu nodrošināta iespēja veikt sistemātiskus un pastāvīgus pasākumus ar mērķi veicināt sabiedrības vides apziņu, samazināt atkritumu radīšanu, veicināt atkritumu atkārtotu izmantošanu un pārstrādi.

6.4 INVESTĪCIJU IZMAKSU NOVĒRTĒJUMS

Paredzēto pasākumu īstenošanas investīciju izmaksu novērtējums sagatavots indikatīvi prognozējot potenciālās izmaksas pa pasākumu grupām. Izmaksas novērtētas balstoties uz iepriekš veiktiem pētījumiem, īstenošanā esošiem projektiem un vienību izcenojumiem, kur tādi ir pieejami. Precīzas pasākumu izmaksas nosakāmas atbilstoši tā brīža situācijai, sagatavojot projektu tehniskos pamatojumus un veicot izmaksu un ieguvumu analīzi.

Papildus izmaksu novērtējumam pasākumiem norādīti potenciālie finansēšanas avoti un uzturēšanas izmaksu segšanas kārtība.

- Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu izveide – laukuma izveide ietver būvdarbus un nepieciešamo iekārtu un aprīkojuma piegādes, t.sk. laukuma uzrauga telpas, konteineri atkritumu uzkrāšanai, konteiners atkārtotai lietošanai derīgu preču pieņemšanai un apmaiņai. Viena laukuma ierīkošanas izmaksas tiek lēstas vidēji 700,0 tūkst. EUR, ierīkošanas izmaksas rekomendējams finansēt no pašvaldības budžeta un (ja pieejams) no finanšu instrumentu atbalsta. Laukuma ikdienas uzturēšanu iekļauj atkritumu apsaimniekošanas komersanta, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu, darba uzdevumā, attiecīgi ar uzturēšanu saistītās izmaksas komersants ieceno atkritumu apsaimniekošanas maksā.
- Preču labošanas un atkārtotas izmantošanas centru izveide – centra izveide ietver piemērotu telpu izveidi / pielāgošanu un nepieciešamā aprīkojuma iegādi, lietderīgi izskatīt iespēju centrā iekļaut arī pārtikas apmaiņas punktu paredzot tam nepieciešamo aprīkojumu. Centra izveides izmaksas ir atkarīgas no nepieciešamajiem ieguldījumiem telpu pielāgošanā un remontā, bet sākotnēji var pieņemt, ka vidējās izmaksas nepārsniedz 150,0 tūkst. EUR. Centru optimālā variantā ierīko pašvaldībai piederošās telpās, telpu pielāgošanu centra vajadzībām finansē no pašvaldības līdzekļiem un (ja pieejams) no finanšu instrumentu atbalsta. Centra ikdienas uzturēšanas izmaksas sedz no pašvaldības līdzekļiem, ja centrā tiek attīstīta atkārtoti lietojamu preču tirdzniecība, izmaksas pilnā apmērā vai daļēji sedz no gūtajiem ieņēmumiem.
- Pazemes tipa konteineru ierīkošana Vecrīgas teritorijas apkalpošanai – konteineru laukumu ierīkošana ietver konteineru, t.sk. dalītās vākšanas konteineru iegādi un iebūvi. Viena konteineru punkta ierīkošanas izmaksas tiek lēstas līdz 15,0 tūkst. EUR. Ierīkošanas izmaksas sedz no pašvaldības līdzekļiem, un (ja pieejams) no finanšu instrumentu atbalsta. Konteineru punkta ikdienas uzturēšanu iekļauj atkritumu apsaimniekošanas komersanta, kas sniedz sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu, darba uzdevumā, attiecīgi ar uzturēšanu saistītās izmaksas komersants ieceno atkritumu apsaimniekošanas maksā.
- Zaļo atkritumu kompostēšanas laukuma izbūve – laukuma izbūve ietver būvdarbus, t.sk. ūdens necaurlaidīgs sagums, inženierkomunikācijas, nojume / angārs, tehnikas novietne un nepieciešamo iekārtu un aprīkojuma piegādes, t.sk. traktortehnika, iekārtas komposta maisīšanai un pēcapstrādei. Kompostēšanas laukuma ar pārstrādes jaudu vidēji 5 tūkst. tonnu

gadā izbūves izmaksas ir lēšamas ap 3,0 milj. EUR. Laukuma izbūvi optimālā scenārijā finansē AARC piesaistot finanšu instrumentu atbalstu. Laukuma uzturēšanas izmaksas sedz no ieņēmumiem, kas gūti no atkritumu radītājiem par atkritumu pieņemšanu pārstrādei ("vārtu maksa").

- Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu īstenošana – ikgadējās sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu izmaksas, t.sk. tiešsaistes resursu uzturēšana tiek lēstas ap 600 tūkst. EUR, jeb aptuveni 1 EUR uz vienu pašvaldības iedzīvotāju. Izmaksas tiek iekļautas atkritumu apglabāšanas sabiedriskā pakalpojumā tarifā un segtas no AARC ieņēmumiem par sabiedriskā pakalpojuma sniegšanu.

7 PLĀNOTIE PASĀKUMI - KOPSAVILKUMS

Tabulā 6-1 ir apkopoti pasākumi, kas saistīti ar atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanu un aprites ekonomikas veicināšanu Rīgas valstspilsētas pašvaldībā. Pasākumi ietver atkritumu savākšanas infrastruktūras paplašināšanu, bioloģisko atkritumu pārstrādes veicināšanu, kā arī ilgtspējīgu resursu izmantošanu, samazinot atkritumu apjomu un veicinot to atkārtotu izmantošanu. Tabulā iekļauta informācija, kur noteikts atbildīgais izpildītājs, tāpat ir noteiktas īstenojamo pasākumu prioritātes skalā no 1 līdz 3, kur "1" ir augstākā prioritāte, "3" zemākā prioritāte.

Tabula 7-1 Plānoto pasākumu - kopsavilkums

Nr.p.k.	Aktivitāte/Pasākums	Atbildīgais par izpildi	Prioritāte (1-3)
6.1.	DATU UZKRĀŠANAS UN PĀRVALDĪBAS PROCESA ATTĪSTĪBA		
6.1.1	Vienotas atkritumu ražotāju /pakalpojumu sniedzēju datu bāzes izveide	Valsts Vides dienests	1
6.2.	IEPIRKUMU PROCEDŪRU UN RESURSU PĀRVALDĪBAS UZLABOŠANAI		
6.2.1.	Ilgtspējīgas iepirkšanas vadlīniju izveide	Pašvaldība	2
6.2.2.	Izveidot ilgtermiņa līgumus ar piegādātājiem, kas piedāvā pakalpojumus, piemēram, remontu, apkopi vai nomu, nevis vienreizējās preces.	Pašvaldība	1
6.2.3.	Ieviest iekšēju preču labošanas un atjaunošanas sistēmu	Pašvaldība	2
6.2.4.	Organizēt apmācības darbiniekiem par atbildīgu iepirkumu praksi	Pašvaldība	2
6.2.5.	Iepirkumu procedūras pārskatīšana	Pašvaldība	1
6.3.	PREČU LABOŠANAS, APMAIŅAS UN TIRDZNIECĪBAS IESPĒJAS		
6.3.1.	Būvgružu, būvmateriālu un remonta lietu apmaiņas punktu izveide	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	2
6.3.2.	Remonta prasmju kursi vai apmācību veidošana	AARC (izglītošanas pasākumu ietvaros)	2
6.3.3.	Vietējo apmaiņas punktu izveide	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	1
6.3.4.	Kopienu centru izveide	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	1
6.3.5.	Sadarbības veidošana ar sabiedriskajām organizācijām un pašvaldību iestādēm	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	1
6.4.	PAŠVALDĪBAS RĪCĪBĀM VIENREIZLIETOJAMO HIGIĒNAS PREČU IZMANTOŠANAS SAMAZINĀŠANAI PAŠVALDĪBAS LABKLĀJĪBAS UN VESELĪBAS JOMAS INSTITŪCIJĀS UN KAPITĀLSABIEDRĪBĀS		
6.4.1.	Atbalsts atkritumu dalītai vākšanai	Pašvaldība, Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.4.2.	Veicināt videi draudzīgas alternatīvas	Pašvaldība	1
6.4.3.	Izglītošanas un informēšanas kampaņas	AARC	2
6.5.	Atkārtotai lietošanai derīgu materiālu nonākšanu atkritumu plūsmā		

Nr.p.k.	Aktivitāte/Pasākums	Atbildīgais par izpildi	Prioritāte (1-3)
6.5.1.	Preču savākšanas infrastruktūras izveide	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.5.2.	Kampaņveida savākšanas akciju organizēšana	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.5.3.	Mantu apmaiņas centru izveide	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	1
6.5.4.	Savākšanas punktu izveide pie atkritumu šķirošanas laukumiem	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.6.	Pārtikas atkritumu rašanos, tai skaitā, lai mazinātu pašvaldības izglītības iestādēs radīto pārtikas atkritumu apjomu.		
6.7.1.	Veikt pārtikas atkritumu auditus	Pašvaldība	1
6.7.2.	Noteikt konkrētus pārtikas atkritumu samazināšanas mērķus pašvaldības iestādēm	Pašvaldība	2
6.7.3.	Pārtikas apmaiņas punktu izveide	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	2
6.7.4.	Organizēt konkursus un kopienas pasākumus	AARC, Nevalstiskās organizācijas	3
6.7.5.	Izveidot sadarbību ar pārtikas bankām	Pašvaldība, Nevalstiskās organizācijas	3
6.7.6.	Organizēt informatīvas akcijas un seminārus	AARC	3
6.7.	Atkritumu šķirošanas pasākumu ieviešana		
6.7.1.	Nodrošināt šķirošanas konteinerus pašvaldības iestādēs	Pašvaldība, Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.7.2.	Pielietot skaidras un vizuāli vienotas norādes uz konteineriem	Pašvaldība, Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.7.3.	Organizēt atkritumu savākšanas dienas	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.7.4.	Ieviest mobilo šķirošanas punktus	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.8.	Atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstībai		
6.9.2.	Atkritumu savākšanas laukumu ierīkošana	Pašvaldība	1
6.9.3.	Laukumos pieņemamo atkritumu veidu saraksta paplašināšana	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
Bioloģiski noārdāmo atkritumu dalītā vākšana			
6.9.6	Obligāta bioloģisko atkritumu šķirošana privātmājām	Pašvaldība	1
6.9.7.	Kompostēšanas kastu, tvertņu izdale	AARC (izglītošanas pasākumu ietvaros)	1
6.9.8	Dārzu un parku atkritumu kompostēšanas vietas (u) ierīkošana	Pašvaldība	2
6.9.9.	Mājkompostēšanas dalībnieku reģistra izveide un uzturēšana	AARC	
TEKSTILA atkritumu dalītā vākšana			
6.9.6.	Konteineru izvietošana tekstila pārstrādei	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
BĪSTAMO ATKRTITUMU VĀKŠANA			
6.9.8.	sadzīves bīstamo atkritumu savākšanas konteineru uzstādīšana esošajos un jaunveidojamos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.9.9.	Mobilā bīstamo atkritumu vākšanas akcijas	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
Liela izmēra atkritumu savākšanas sistēmas pilnveidošana			
6.9.10.	Daudzdzīvokļu namu kvartālos tiek veidoti speciāli aprīkoti laukumi vai zonas šāda veida atkritumu uzkrāšanai	Namu apsaimniekotājs	1

Nr.p.k.	Aktivitāte/Pasākums	Atbildīgais par izpildi	Prioritāte (1-3)
6.9.11.	liela izmēra atkritumus noteikt kā obligāto šķiroto atkritumu savākšanas laukumos	Pašvaldība	1
6.9.12.	pakalpojuma apmaksas paredzēt diferencētu pakalpojuma maksu atkarībā no liela izmēra atkritumu veida un šķirotības pakāpes.	Atkritumu apsaimniekošanas komersants	1
6.9.	Sabiedrības informēšana		
6.10.1.	Veidot AARC pārvaldītu mājaslapu vai mobilo lietotni	AARC	2
6.10. 2.	Nodrošināt interaktīvas kartes ar tuvākajiem šķirošanas punktiem	AARC	2
6.10.3.	Rīkot tematiskas izglītojošas lekcijas, darbnīcas un seminārus apkaimēs, skolās un citās sabiedriskajās vietās.	AARC	1
6.10. 4.	Piesaistīt sabiedrībā zināmus cilvēkus (influencerus, vides aktivistus) informatīvu kampaņu popularizēšanai.	AARC	1
6.10. 5.	Organizēt konkursus skolēniem un iedzīvotājiem	AARC	1

8 SASNIEDZAMIE ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS MĒRĶI UN PASĀKUMU IETEKME UZ MĒRĶU SASNIEGŠANU

Saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, sasniedzamais sadzīves atkritumu atkārtotas izmantošanas un pārstrādes mērķis ir 55% no radītā sadzīves atkritumu apjoma šogad (2025. gads), nākamais sliekšnis ir noteikts 60% 2030. gadā, savukārt 10 gadu pārskata periodā, t.i. līdz 2035. gadam, sadzīves atkritumu apglabāšana ir jāsamazina līdz 10% no radītā sadzīves atkritumu apjoma.

2023. gadā Rīgas valstspilsētā savāktais sadzīves atkritumu apjoms, ietverot izlietotā dzērienu iepakojuma apjomus, kas apsaimniekoti depožīta sistēmas ietvaros, kopā veido aptuveni 304,6 tūkst. tonnu (skat. ziņojuma 3. nodaļu). Atbilstoši SIA "Getliņi EKO" sniegtajiem datiem apglabātais sadzīves atkritumu apjoms ir 132,7 tūkst. tonnu, jeb 43,4%. Reģenerācijai nodotais sadzīves atkritumu apjoms no sadzīves atkritumu šķirošanas rūpnīcas poligonā "Getliņi" ir vērtējams ap 29,1 tūkst. tonnu (uz Rīgas valstspilsētu attiecināmais apjoms aprēķināts proporcionāli no Rīgas valstspilsētas ievestajam nešķirotu sadzīves atkritumu apjomam), jeb 9,5% no kopējā savāktā sadzīves atkritumu apjoma. Analizējot datus, kas raksturo apglabāto un reģenerācijai nodoto atkritumu daudzumu salīdzinājumā ar savākto sadzīves atkritumu daudzumu, secināms, ka 2023. gadā pārstrādei nodotais sadzīves atkritumu daudzums ir 142,8 tūkst. t, jeb 46,8%, ko nodrošina depožīta sistēmas ietvaros savāktais iepakojums, dalīti savākto pārstrādājamo atkritumu, t.sk. papīrs, plastmasa, stikls un metāls apjoms, kā arī bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrāde poligonā "Getliņi" un no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas atgūtie pārstrādājamie atkritumi.

Vērtējot sasniedzamos mērķrādītājus 2025., 2030. un 2035. gadā, minimālais sadzīves atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un pārstrādes sliekšnis, pie 2023. gada apsaimniekoto sadzīves atkritumu apjoma, ir:

- 167,5 tūkst. tonnu 2025. gadā;
- 182,8 tūkst. tonnu 2030. gadā.

Sadzīves atkritumu apglabāšanas apjomu limits 2035. gadā ir vērtējams 30,5 tūkst. tonnu, kas norāda, ka tādām atkritumu apsaimniekošanas darbībām kā: atkārtota izmantošana, pārstrāde un reģenerācija summā ir jāaptver ap 275 tūkst. tonnu sadzīves atkritumu apsaimniekošana.

No apsaimniekošanas sistēmas viedokļa galvenais priekšnosacījums, lai palielinātu sadzīves atkritumu atkārtotas izmantošanas un pārstrādi, ir atkritumu šķirošana to rašanās vietās. Kā iepriekš secināts analizējot atkritumu šķirošanas rūpnīcas darbības rezultātus, kā arī ņemot vērā vispārējo pieredzi atkritumu apsaimniekošanas sektorā, pārstrādei derīgu atkritumu atgūšana no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas ir būtiski ierobežota. Šos ierobežojumus pamatā nosaka divi faktori – atkritumos esošie pārstrādei derīgie materiāli ir sajaukti ar citiem atkritumu veidiem, piemēram, papīrs, kartons, tekstils sajaukts ar bioloģiskajiem atkritumiem un tādēļ ir pārstrādei nederīgs, un atkritumus nav tehniski iespējams atšķirot atsevišķās plūsmās, piemēram, stiklu nav iespējams atdalīt no citiem inertiem, minerālu atkritumu veidiem. Attiecīgi dalītās vākšanas sistēmas attīstība un, kas nav mazāk svarīgi, atkritumu radītāju iesaistīšana atkritumu šķirošanā, ir galvenie instrumenti atkritumu pārstrādes apjomu kāpināšanai.

Vērtējot atkritumu plūsmas, kuru apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanai pārstrādes apjomu palielināšanas nolūkā būtu pievēršama īpaša uzmanība ir nešķiroti sadzīves atkritumi un liela izmēra atkritumi.

Nešķiroti sadzīves atkritumi kopējā sadzīves atkritumu apjomā sastāda būtisku īpatsvaru, kas sasniedz līdz 60%, jeb 186 tūkst. tonnu gadā un šīs plūsmas morfoloģiskā sastāva novērtēšanas rezultāti liecina par būtisku pārstrādei derīgu atkritumu īpatsvaru. Sastāva noteikšanas rezultāti (skat nodaļu 3.1.1.) liecina, ka dominējošo īpatsvaru veido trīs galvenās materiālu grupas: plastmasa (kopā 21,3%), bioloģiskie atkritumi (22,7%) un smalksnes (12,5%). Mazāks īpatsvars ir papīra un kartona (15,3%) un stikla (6,9%) grupās. Metālu īpatsvars ir 2,7%. Elektriskās un elektroniskās iekārtas veido 0,5%, bet liela izmēra atkritumi 1,1%. No uzskaitītajām atkritumu frakcijām mehāniskās šķirošanas iekārtās sekmīgi atdalīt no nešķirotu atkritumu plūsmas ir iespējams tikai metāla atkritumus, kas nozīmē, ka dalītās vākšanas potenciāls nešķiroto atkritumu plūsmai, summējot plastmasas, papīra un stikla atkritumus var sasniegt 43,5%, jeb 80,9 tūkstošus tonnu. Tāpat būtu nepieciešama elektrisko un elektronisko iekārtu, kā arī liela izmēra atkritumu nodalīšana no nešķiroto atkritumu plūsmas.

Vērtējot atsevišķi liela izmēra atkritumu plūsmu, kas tiek savākta dalītā veidā, tās potenciālais ieguldījums atkārtotas izmantošanas un pārstrādes mērķu sasniegšanā ir mazāks, jo šīs plūsmas īpatsvars kopējā sadzīves atkritumu apjomā ir aptuveni 4%, jeb 11,6 tūkstoši tonnu. Pētījuma izstrādes ietvaros tika veikts liela izmēra atkritumu plūsmas tipoloģiskais novērtējums (skat. nodaļu 3.4.), kura rezultāti liecina, ka lielāko īpatsvaru veido mēbeles (43%) un dažādi liela izmēra remonta darbu atkritumi, dēļi, koksnes plāksnes (46%) un citi atkritumi, kā piemēram nolietotas riepas. Tāpat liela izmēra atkritumos konstatēta santehnika (4,3%) un elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi (1,4%). Kā potenciālais liela izmēra atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanas ieguvums ir sagaidāms tieši ieguldījums atkritumu atkārtotas izmantošanas jomā, jo, lai gan veicot tipoloģisko novērtējumu tika secināts, ka vairums atkritumos nonākušo lietu ir nolietotas un tehniski sliktā stāvoklī, daļu no mēbelēm, remonta darbu atkritumiem kā arī elektriskajām un elektroniskajām iekārtām būtu iespējams lietot atkārtoti. Jāatzīmē, ka lai nodrošinātu atkārtotas izmantošanas potenciālu, šīm mājsaimniecības precēm jānonāk atkārtotai izmantošanai paredzētu preču savākšanas vietās, nevis liela izmēra atkritumu uzkrāšanas laukumos.

Kopumā risinājumi, kas vērsti uz noteikto sadzīves atkritumu pārstrādes un atkārtotas izmantošanas mērķu sasniegšanu ir sadzīves atkritumu dalītā vākšana, izlietotā iepakojuma atkritumu apsaimniekošana depozīta sistēmā, pārstrādei derīgu atkritumu atšķirošana no nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmas un preču sagatavošanas atkārtotai izmantošanai sistēmas ieviešana. Balstoties uz līdzšinējās analīzes un prognozējamām sistēmas attīstības tendencēm, tiek pieņemts, ka lielāko ieguldījumu pārstrādes apjomu sasniegšanā sniegs sadzīves atkritumu dalītā vākšana, depozīta sistēmas darbība. Mazāks ieguldījums sagaidāms no nešķiroto sadzīves atkritumu šķirošanas laikā atgūtiem pārstrādei derīgiem atkritumiem. Prognozējami vismazāko ieguldījumu varētu sniegt preču atkārtotas izmantošanas sistēma, kas faktiski būs jauns atkritumu apsaimniekošanas sistēmas elements.

Jāatzīmē, ka pārstrādes un atkārtotas izmantošanas mērķos ir ieskaitāms tikai tas atkritumu apjoms, kas tiek nodots materiālu pārstrādei vai atkārtoti izmantots, tas attiecas arī uz dalīti savāktajiem sadzīves atkritumiem – dalīti savākto sadzīves atkritumu daudzums, kas nav izmantojams pārstrādei un tiek nodots reģenerācijai vai apglabāšanai, pārstrādes un reģenerācijas mērķos nevar tikt ieskaitīts.

Prognozējamie sadzīves atkritumu pārstrādes un atkārtotas izmantošanas mērķu sasniegšanas rādītāji un pieņēmumi šo rādītāju noteikšanai atkritumu plūsmām un apsaimniekošanas sistēmām:

- a) Sadržīves atkritumu dalītā vākšana – sadzīves atkritumu dalītās vākšanas sistēmā ietvertās atkritumu plūsmas ir papīra, plastmasas, stikla, metāla izlietotais iepakojums un citi šo materiālu veidu dalīti savāktie atkritumi. Vērtējot sadzīves atkritumu dalītās vākšanas apjomus un ietekmi uz pārstrādes un atkārtotas izmantošanas mērķu sasniegšanu jāatzīmē, ka pasūtītāja rīcībā esošie dati par dalītās vākšanas apjomu dinamiku laika posmā no 2019. līdz 2023. gadam uzrāda pieaugumu par 10 procentpunktiem, turklāt pēdējo divu gadu laikā pieaugums ir četri procentpunkti gadā. Prognozējot dalītās vākšanas apjomu izmaiņas, nākamajos gados tiek pieņemts, ka nodrošinot dalītās vākšanas infrastruktūru un veicot sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumus, pārstrādei nodoto dalīti savāktu atkritumu apjoms nākamajos piecos gados varētu pieaugt par vidēji 3% gadā, tādējādi sasniedzot vidējo rādītāju 45% gadā un kvantitatīvi palielinot pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu par 45 tūkst. tonnu.
- b) Izlietotā iepakojuma depozīta sistēma – dažādu dzērienu iepakojuma veidu apjoms, kas 2023. gadā tika savākts Rīgas valstspilsētā ir 13,2 tūkstoši tonnu, jeb aptuveni 4,2% no kopējā sadzīves atkritumu apjoma. Turpmākajos gados, ja vien depozīta sistēmā netiek iekļautas jaunas iepakojuma kategorijas, būtisks savākto iepakojuma atkritumu daudzuma pieaugums netiek prognozēts un tiek pieņemts, ka pieaugums varētu sasniegt 0,5% punktus piecu gadu periodā, ko nodrošina atkritumu radītāju iesaistīšanās depozīta sistēmā. Kvantitatīvi šis pieaugums palielina savākto pārstrādājamo atkritumu daudzumu par 1,5 tūkstošiem tonnu.
- c) Preču atkārtotas izmantošanas veicināšana – lietu preču savākšana, labošana un atkārtota izmantošana organizētā veidā faktiski ir jauns atkritumu apsaimniekošanas sistēmas elements. Vērtējot kvalitatīvo un kvantitatīvo ieguldījumu var pieņemt, ka tas piecu gadu periodā varētu sasniegt 1%, jeb 3 tūkst. tonnas no kopējā sadzīves atkritumu apjoma. Jāatzīmē, ka lai gan šīs aktivitātes īstenošanas rezultātā netiek plānots būtisks kvantitatīvais ieguldījums atkārtotas izmantošanas un pārstrādes mērķu sasniegšanā, tomēr šīs aktivitātes īstenošana ir būtiska, raugoties no atkritumu hierarhijas un aprites ekonomikas principu ieviešanas viedokļa un kalpos par pamatu sistēmas plašākai attīstībai un darbības apjomu palielināšanai nākotnē.

Summējot prognozētos atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanas rezultātā nodrošinātos atkritumu atkārtotas izmantošanas un pārstrādes apjomu pieauguma rādītājus, secināms, ka pie dotajiem pieņēmumiem sadzīves atkritumu atkārtota izmantošana un pārstrāde Rīgas valstspilsētā var sasniegt 192,3 tūkstošus tonnu, kas par aptuveni 10 tūkstošiem tonnu pārsniedz minimālo 2030. gadā sasniedzamo apjomu. Jāatzīmē, ka šajā summā nav ietverts potenciālais pieaugums, ko varētu nodrošināt no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas šķirošanas rezultātā atgūti pārstrādājami materiāli, attiecīgi pie sekmīgas atkritumu apstrādes pilnveidošanas, kopējais atkārtotai izmantošanai un pārstrādei nodoto sadzīves atkritumu apjoms varētu būt vēl lielāks.